ISSN 1812-2566

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

MOLDOSCOPIE
(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

Nr.1 (XXXVI), 2007

REVISTĂ ŞTIINŢIFICĂ TRIMESTRIALĂ

CHIŞINĂU – 2007

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). –
Revistă ştiinţifică trimestrială. - Chişinău: USM, nr.1 (XXXVI), 2007. – 167 p.

În acest număr al revistei sînt examinate diferite probleme ale vieţii social-politice din Republica Moldova: imaginea ţării peste hotare, direcţiile şi mecanismele promovării acesteia; reglarea migraţiilor în Republica Mol-dova, alegerile a primarului general al municipiului Chişinău din iulie 2005, participarea politică a populaţiei şi a tineretului, premizele formării statului social; europenizarea administraţiei publice şi politicilor sociale moldoveneşti, relaţiile internaţionale, problemele globale şi identitatea naţională, combaterea terorismului, informaţii cu privire la susţinerea tezelor de doctor în ştiinţe politice în anul 2006, etc.

Materialele sînt adresate studenţilor, profesorilor, celor, ce se interesează de ştiinţa politică contemporană.

versiunea electronică: *http://www.usm.md/cercetare/moldoscop.asp*

ISSN 1812-2566

S U M A R

SUMMARY

COMPARTIMENTUL
GUVERNAREA POLITICĂ

ŞI ADMINISTRAREA PUBLICĂ

MECANISMELE EUROPENIZĂRII ADMINISTRAȚIEI PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA[1]_

Sergiu PALIHOVICI
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relații Internaționale,
Ştiințe Politice şi Administrative,
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică
Competitor

Europeanization as a notion has relatively recently appeared in the European Studies. Due to this fact, Europeanization has diverse meanings and a broad area to cover. Being focused on the idea of internal changes within the state aimed at the European integration it can be interpreted differently in accordance with the geographical, political, temporary, district and / or other criteria.

Public administration is a distinct field of Europeanization. Being subjected to the general logic of the Europeanization process, the Europeanization of public administration is characterized by a number of distinct and particular features.

The Europeanization of public administration remains vague and uncertain, especially, for the states that are not members of the European Union. Although, there are attempts to connect the European integration with the reform in public administration, they fail to demonstrate direct relation between Europeanization and public administration. It results from the fact that there are no specific requirements for public administration forwarded by the EU with regards to the states claiming the EU membership.

The major problem one faces while trying to approach the Europeanization of public administration in the Republic of Moldova is to determine the capacities of the EU to realize the Europeanization and the desire and capacities of the Republic of Moldova to accept Europeanization. In this context, the mechanisms, through which the Europeanization is realized, are of significant importance.

---

[1] *Recenzent – doctor în ştiințe politice Ruslan TANASĂ*

Lansarea ideei de integrare europeană în postura de națională, semnarea „Planului de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova" şi devenirea Republicii Moldova vecin imediat al Uniunii Europene necesită un suport intelectual şi teoretic al proceselor de europenizare a Moldovei. Pornind de la realitățile politice, economice, sociale, culturale etc. a țării este necesar de a elabora multilateral, complex şi, în special, ştiințific şi obiectiv, acest proces.

Cu toate că europenizarea Republicii Moldova provoacă ample dezbateri şi studii, conținutul lor, la moment, nu reuşeşte să răspundă la multiplele probleme condiționate de acest proces.[2] Studiile realizate în Republica Moldova se axează pe eforturile necesare pentru a apropia Moldova de standardele europene, pe conținutul cerințelor externe şi pe reuşitele pe care le-a atins Moldova şi nu se referă la o abordare profundă şi complexă a fenomenului.

Europenizarea este, în primul rând, un proces. Abordarea europenizării ca proces presupune studierea actorilor acestuia şi a relațiilor dintre ei, a etapelor acestui proces, al aspectului evolutiv şi static, a mecanismelor de europenizare etc.

Un domeniu distinct al europenizării este administrația publică. Supunându-se logicii generale a procesului europenizării, europenizarea administrației publice se caracterizează prin anumite trăsături distincte şi particulare.

1. Particularitățile procesului europenizării administrației publice

Europenizarea este o noțiune relativ recent apărută în studiile europene. În pofida acestui fapt, europenizarea are o arie de acoperire vastă şi diverse semnificații. Fiind centrată pe ideea de schimbarea internă din cadrul unui stat, provocat de integrarea europeană, ea poate fi interpretă divers în conformitate cu criteriile geografico-politice, temporare, sectoriale etc.[3] Din acest punct de vedere, este dificil de a oferi o definiție general valabilă a europenizării. Forma manifestării europenizării şi esența ei, pentru o relevare corectă a acestui proces, trebuie specificat în dependență de domeniul obiectul studiat, în primul rând, şi din perspectiva statului abordat.

Sub aspect temporar europenizarea îşi schimbă semnificația. Inițial ea era abordată exclusiv în cadrul Uniunii Europeane şi se referea doar la statele membre. După evoluțiile politice din anii 90 ai sec. XX observăm şi o capacitate de exportare a modelului european. Din această perspectivă, europeniza-

---

[2] *Elocvent pentru a caracteriza situația din domeniul integrării europene în Republica Moldova este faptul că, până la moment, conceptul de „europenizare" nu este utilizat, elaborat şi conştientizat, iar în Republica Moldova nu există instituții de studii europene.*

[3] *Knill Ch. The Europeanisation of National Administrations: Patterns of Institutional Change and Persistence. - Cambridge: Cambridge University Press, 2001; Egeberg M. (ed.) The Multilevel Union Administration: The Transformation of Executive Politics in Europe. - London: Palgrave Macmillan, 2006.*

rea este un proces ce afectează 1) statele-membre ale Uniunii Europeane; 2) statele orientate spre aderarea la Uniunea Europeană; şi 3) statele care nu manifestă nici un interes faţă de integrarea europeană.[4] Semnificaţia europenizării este diferită în aceste trei situaţii.

Noţiunea de europenizare, valabilă şi pentru statele ne membre ale Uniunii Europeane, este cea oferită de C.Radaelli care o interpretează ca "procesele de (a) constituire; (b) difuzare; şi (c) instituţionalizare a regulilor formale şi ne formale, a procedurilor, paradigmelor politice, stilurilor, a modalităţilor de a acţiona şi credinţele şi normele împărtăşite, care mai întâi sunt definite şi consolidate prin elaborarea deciziilor Uniunii Europeane şi incorporarea în logica naţională a discursului, identităţii, structurilor politice şi a politicilor publice."[5]

Europenizarea este interdependentă cu un şir de alte procese prezente din domeniul politic european. C.Radaelli insistă asupra delimitării clare a europenizării de integrare, convergenţă şi armonizare.[6] Cea mai semnificativă este relaţia dintre europenizare şi integrarea europeană, ultima definită ca procesul de edificare a unităţii politice europene. Integrarea europeană presupune implicit europenizarea, ea fiind o macro-condiţie a integrării, dar şi o consecinţă a integrării, deoarece europenizare nu este un proces ce încetează şi după aderarea la Uniunea Europeană, iar unificarea europeană pe departe nu este finalizată. Din alt punct de vedere, europenizarea nu presupune şi integrarea. Convergenţa nu obligatoriu este o finalitate a europenizării. Europenizarea cu acelaşi succes poate duce şi la apariţia divergenţei. În mod identic europenizarea este armonizare, distorsiunile la fel sunt compatibile cu europenizarea.

Pornind de la esenţa europenizării, europenizarea administraţiei publice rămâne a fi una foarte vagă şi incertă, îndeosebi pentru statele ca nu sunt membre ale Uniunii Europeane.[7] Cu toate că se încearcă de a conexa integrarea europeană cu reforma administraţiei publice, deseori nu se reuşeşte de a demonstra relaţia directă dintre acestea. Mai mult ca atât, există şi o serie de ce-

---

[4] *Obydenkova A. Democratization, Europeanization and Regionalization beyond the European Union. // European Integration Online Papers, vol.10 (2006), nr.1 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2006-001a.htm). Extras pe 18 octombrie 2006.*

[5] *Radaelli C. (2000) Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. // European Integration Online Papers, vol.4, nr.8 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm). Extras pe 18 octombrie 2006.*

[6] *Ibidem.*

[7] *Pentru statele membre ale Uniunii Europeane europenizarea administraţiei publice semnifică, în primul rând, crearea structurilor care ar asigura relaţiile dintre nivelul european al puterii şi cel naţional şi schimbările dictate de legislaţia comunitară.*

rcetări care susțin absoluta independența a reformei administrației publice de procesul integrării europene.[8]

Această situație dubioasă decurge din faptul că Uniunea Europeană în cele 31 de capitole de negocieri nu include unul separat referitor la administrația publică. Unica ce se referă la administrația publică în procesele recente de integrare[9] este capacitatea de implementare şi îndeplinire a legislației europene, concretizat în capacitatea administrativă. Aceasta este unica condiție mai mult sau mai puțin clară, şi totuşi confuză, criteriile de apreciere a administrației publice din acest punct de vedere sunt imprecise. O anumită claritate în cerințele europene față de administrația publică este adusă de către luările de poziție neoficiale ale structurilor apropiate Uniunii Europeane.[10] Totuşi acestea sunt recomandări care ar facilita găsirea unui model al administrației publice eficiente şi nu au un caracter prescriptiv.

Faptul că Uniunea Europeană nu înaintează condiții distincte față de administrația publică a statului candidat indică asupra unor momente particulare. Nu este deloc corect de a neglija explicațiile acestei stări de lucruri, deoarece această „tăcere" oferă informații şi indicații prețioase pentru procesul reformării administrației publice. Explicațiile inexistenței condițiilor distincte față de administrația publică sunt diverse şi ele mai degrabă se completează reciproc decât sunt antagoniste.

Problema caracterului vag al reglementărilor şi cerințelor Uniunii Europeane în domeniul administrației publice se referă şi la incapacitatea centrului european de a se impune în fața guvernelor naționale ale statelor membre. În paralel, toți sunt de acord că structurile europene ar fi putut fi cu mult mai exigente în cazul integrării statelor ex-sovietice şi ex-socialiste. Ceea ce nu au făcut-o. Chiar dacă luăm în considerație ca aderarea acestor state la Uniunea Europeană a avut şi o puternică conotația politică şi geopolitică, aceasta nu împiedica într-o anumită măsură de a înainta careva cerința concrete față de guvernele naționale în domeniul administrației publice.

În primul rând, Uniunea Europeană nu dispune de un model administrativ unic. Statele membre şi-au menținut nu doar specificul, dar şi modelele naționale ale administrației publice. Spațiul Administrativ European este mai degrabă o construcție abstractă şi difuză, decât o realitate empirică. Convergența administrației publice în Uniunea Europeană cu toate este o problemă

[8] *O'Dwyer C. Reforming Regional Governance in East Central Europe: Europeanization or Domestic Politics as Usual? // East European Politics and Societies, vol. 20 (2006), nr.2.*

[9] *Experiența UE nu exclude ca pe viitor să fie înaintate noi condiții față de statele candidate, inclusive şi referitor la administrația publică.*

[10] *Osoianu I. Raport de evaluare a implementării Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Moldova (februarie 2005 – mai 2006). - Chişinău, 2006, pp.2-4.*

amplu şi aprig discutată în Europa, dar până la moment fără argumente empirice serioase.[11]

În cel de-al doilea rând, nu ar fi corect şi benefic ca Uniunea Europeană să impună un anumit model al administraţiei publice, sub aspect instituţional în principal. Este binecunoscut faptul că acelaşi sistem politic, administrativ, aceleaşi instituţii funcţionează diferit în diferite societăţi. Aici contează cultura politică (şi juridică) şi tradiţiile societăţii. De aceea, pentru ca un sistem administrativ să fie eficient, el trebuie să fie construit reeşind din particularităţile societăţii respective.

În cel de-al terile rând, se pare că Uniunea Europeană procedează după modelul centrului federal – stabilind doar principiile organizării. În această situaţie contează doar regimul existent şi finalităţile la care trebuie să ajungă sistemul, nu şi modelul administraţiei publice. Plus la aceasta, diferenţele dintre state în cadrul Uniunii Europeane se conexează cu concurenţa dintre ele.

În cel de-al patrulea rând, cu referire nemijlocită la statele pretendente libertatea destul de mare în domeniul administraţiei publice, în căutarea căii spre capacitatea administrativă poate fi interpretată ca modalitatea de a depista capacitatea de independenţă şi de maturitate a noilor state.

Astfel, pentru Republica Moldova europenizarea administraţiei publice nu are un conţinut exact şi concret. Aceasta presupune utilizarea în administraţia publică a principiilor democratice şi a considerentelor de eficienţă. Pentru Republica Moldova europenizarea semnifică nu altceva decât modernizarea administraţiei publice, depăşirea rămăşiţelor sistemului administrativ sovietic, edificarea sistemului administrativ propriu regimului democratic. Administraţia publică nu trebuie privită ca un actor principal al sistemului politic şi al integrării europene. Ea reprezintă un sub-sistem autonom dar dependent de politic şi nu este decât un mijloc de realizare a scopurilor, inclusiv şi a integrării europene.

2. Mecanismele europenizării administraţiei publice din Republicii Moldova

Problema majoră în abordarea europenizării administraţiei publice din Republica Moldova constă în determinarea capacităţii Uniunii Europene de a realiza această europenizare (inclusiv în raport cu ceilalţi factori) şi dorinţa şi capacitatea Republicii Moldova de a accepta europenizarea. În acest context,

---

[11] *Börzel T. Europeanization: How the European Union Interacts with its Member States. // S.Bulmer, Ch.Lequesne (Eds.), The Member States of the European Union. - Oxford: Oxford University Press, 2005; Featherstone K., Radaelli C. (Eds.), The Politics of Europeanization. - Oxford: Oxford University Press, 2003.*

mecanismele prin care se realizează europenizarea au o importanță semnificativă.

Mecanismele europenizării, inclusiv a administrației publice, depind întru-totul de amplasarea statului în raport cu Uniunea Europeană. Mecanismele europenizării depind într-u totul de conținutul europenizării şi se structurează în conformitatea cele trei grupuri de state anterior menționate. Mecanismele europenizării sunt diferite pentru statele membre, pentru cele pretendente şi pentru cele care nu au intenția să se integreze în Uniunea Europeană. Republica Moldova ar putea fi plasată în a doua categorie, dar cu precizarea că această integrare nu este recunoscută elocvent de către Uniunea Europeană.

În această ordine de idei, deosebirea cea mai semnificativă a europenizării statelor membre şi a statelor ne membre constă în faptul că europenizarea în cazul primelor presupune proces ce include două componente – acțiunea statelor naționale asupra structurilor europene şi acțiunea inversă**,** atunci pentru statele pretendente, europenizarea se reduce doar la procesul de acțiune a Uniunii Europene asupra acestora.

Relațiile dintre cei doi actori ai europenizării au o influență determinantă asupra capacității europenizării. Relațiile ierarhice şi ne ierarhice induc implicit diferite mecanisme şi rezultate ale interacțiunii. Primele, de regulă, ating rezultatele scontate, cele de a doua, bazate pe cooperare şi beneficii mutuale, nu obligatoriu finalizează cu realizări. Diferența acestor două tipuri de relații se reduc la capacitatea aplicării coerciției. Din acest punct de vedere, există două tipuri de mecanisme a europenizării: 1) mecanisme care nu presupun existența presiunilor pentru adaptare şi 2) mecanisme ce includ aplicarea potențială a presiunilor pentru realizarea adaptării. Noțiunea de presiuni, în acest context, include atât aspectele negative (penalizările etc.), cît şi cele pozitive (beneficiile).

Luând în considerație existența sau nu a presiunilor, numărul şi tipul mecanismelor antrenate în procesul europenizării, europenizarea poate lua două forme: cea a unei acțiuni indirecte şi cea a acțiunii directe. Prima se realizează prin influența ideologică asupra Republicii Moldova. Modelul european al dezvoltării fiind acceptat ca cel mai optimal pentru stat şi societate. De aici şi tendințele de realizare a europenizării. În acest caz stimulii, aportul logistic al Uniunii Europeane, prin definiție, este mai limitat, ea ne fiind cointeresată în mod direct în europenizare. Acțiunea directă presupune un rol activ al Uniunii Europeane în promovarea europenizării. În primul caz beneficiile provin din mediul social-politic, în cel de-al doilea caz aceste beneficii se completează şi / sau cu beneficiile oferite de Uniunea Europeană.

H.Grabbe evidențiază cinci mecanisme utilizate de Uniunea Europeană cu scopul producerii schimbărilor:

- accesul la negocieri şi la următoarele etape ale procesului aderării;
- testarea şi monitorizarea;
- modelele: condițiile legislative şi instituționale;
- banii: ajutorul şi asistența tehnică;
- consultarea.[12]

Astfel, mecanismul europenizării, inclusiv în domeniul administrației publice, are următoarele componente: a) condițiile înaintate statului care doreşte să se integreze (stabilirea scopului); b) acordarea resurselor (intelectuale şi materiale) necesare realizării condițiilor (atingerea scopului); d) beneficiile acordate în urma europenizării. Aceste mecanisme pot funcționa şi în mod independent şi separat. Cele prezentate nu reprezintă decât totalitatea instrumentelor de care dispune Uniunea Europeană pentru a promova europenizarea.

F.Schimmelfennig şi U.Sedelmeier susțin că „statul acceptă regulile Uniunii Europene în cazul în care beneficiile oferite de Uniunea Europeană sunt mai mari decât cheltuielele legate de acceptarea acestora. Relația dintre cheltuieli şi beneficii depinde de a) claritatea condițiilor; b) mărimea şi viteza de oferire a beneficiilor; c) credibilitatea penalizărilor şi promisiunilor; d) mărimea cheltuielelor pentru implementare."[13]

Procesul europenizării administrației publice din Republica Moldova este structurat în două perioade distincte. Prima perioadă începe cu 1990, an în care demarează primele eforturi de reformare a administrației publice (locale) şi se finisează cu semnarea Planului individual de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Cea dea a doua începând cu Planului individual de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova şi continuă şi în prezent. Desigur, februarie 2005 este luat drept dată de hotar în mod convențional. Deja începând cu 2002 încep să apară premise pentru un nou cadru al europenizării, dar schimbarea definitorie în domeniul europenizării a fost condiționată de semnarea Planului individual de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova la 22 februarie 2005.

Prima perioadă se caracterizată prin europenizarea, în mare parte, indirectă a Republicii Moldova şi a administrației publice moldoveneşti. Eforturile Uniunii Europene erau mai mult îndreptate spre socializarea elitei politice şi administrative din Republica Moldova cu valorile, principiile şi modelele administrative europene. Mecanismul de exportare se reducea la consultare şi

---

[12] *Grabbe H. How does europeanisation affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity. // Journal of European Public Policy, Vol.8, December 2001, Issue 4, pp.1013-1031, p.1023.*

[13] *Schimmelfennig F., Sedelmeier U. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. // Journal of European Public Policy 11:4 August 2004, p.672.*

un volum relativ redus al suportului financiar. Aceasta se realiza în special prin intermediul TACIS, dar şi a altor programe şi structuri. Pentru perioada 1991-2003 asistenţa Uniunii Europene pentru Moldova a constituit peste 250 milioane de euro, inclusiv 98,1 milioane euro prin programe TACIS, iar pentru perioada 2005-2006 suma constituie 42 milioane de euro.[14] Un rol semnificativ îl joacă şi alte organizaţii care prin eforturile sale încearcă să contribuie la edificarea unei administraţii publice performante IFES-Moldova, IDIS-Viitorul etc.

Realitatea politico-administrativă denotă că modelul administraţiei europene nu a avut un impact seducător asupra elitei politice moldoveneşti. Beneficiile reformei administrative pentru ea erau minime în raport cu cheltuielele (jertfele) necesare. Elita politică moldovenească, ne fiind radical schimbată de procesele democratizării, continuă să gândească şi să se comporte în termenii vechi. Aceasta duce, în cel mai bun caz, la schimbarea formei, nu a esenţei, inclusiv şi a administraţiei publice. V.Popa menţionează „că principiile de organizare a administraţiei publice locale stipulate în Carta Autonomiei Puterii Locale au servit mulţi ani la rând doar ca un simplu paravan pentru a pretinde că Republica Moldova acceptă şi realizează valorile democraţiilor europene."[15]

Eforturile europenizării în această perioadă sunt îndreptate, în special către administraţia publică locală. Acest proces de europenizare este realizat, cel puţin, în paralele, dar adesea în cadrul eforturilor de democratizare şi constituire a unor comunităţi locale puternice. Aceasta este explicabil. Administraţia publică fiind dependentă de politic este logic o democratizare mai întâi a politicului. Cum democraţia occidentală apare şi se dezvoltă din comunităţile locale, schema se consideră a fi valabilă şi pentru Republica Moldova.

Semnarea Planului de acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova conferă procesului europenizării o calitate relativ nouă. Se activează deja mecanismul cel mai semnificativ – beneficii prin apropierea de Uniunea Europeană. Însăşi atitudinea Uniunii Europene, prin faptul că Moldova va deveni un vecin imediat al acesteia se schimbă. Esenţa mecanismelor nu se schimbă totuşi radical, planul de acţiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova nu prevede aderarea. În condiţiile unei foarte îndepărtate şi, la moment, ne reale integrări europene, mecanismul europenizării în cazul Republicii Moldova pierde unul din componentele semnificative – iniţierea procesului de aderare la Uniunea Europeană. Beneficiile pentru Moldova, în această situaţie, se reduc

---

[14] *Popescu L. Optimizarea practicilor şi politicilor Republicii Moldova de utilizare constructivă a ofertei asistenţiale a Uniunii Europeane. - Chişinău, 2006, p.13.*

[15] *Popa V. Cadrul legal al administraţiei publice locale în Republica Moldova. // Cartea albă. Situaţia autonomiei locale în Republica Moldova. – Chişinău, Cartier, 2000, p.6.*

cu mult. Ori perspectiva prea îndepărtată nu poate servi un stimul pentru guvernare în acceptarea reformelor.

Problema constă în faptul în ce măsură guvernarea este gata să jertfească situaţia sa dominantă în favoarea unei integrări iluzorii? Ori eforturile de integrare la fel nu presupun caritate, ci dividende politice pentru orice partid care se află la guvernare.

Noţiunea de beneficii se conexează nu atât cu societatea sau cu statul, ca instituţie politică, ci, în primul rând şi definitoriu, ţine de interesele partidului de guvernământ. Desigur, primii doi actori au o importanţă semnificativă în cadrul realizării cu succes a reformei, însă demararea reformelor este exclusiv de competenţa partidului de guvernământ (într-o oarecare măsură contând şi poziţia opoziţiei).

Beneficiile pe care le poate oferi europenizarea, în general, şi, în particular, cea a administraţiei publice, partidului de guvernământ, indiferent de culoarea acestuia, în condiţiile Republicii Moldova, ca şi în orice stat sunt unele pe cît se poate de egoiste – consolidarea poziţiei sale şi menţinerea la putere.

Primul beneficiu obţinut de partidul de guvernământ este cel al popularităţii partidului legat de promovarea europenizării şi în general al integrării europene. În Republica Moldova ideea Integrării Europene este relativ puternic susţinută de către populaţie. În 2002 s-a lansat ideea Integrării Europene ca idee naţională. Totuşi o parte importantă din populaţie nu doar nu acceptă integrarea europeană, dar este pentru un alt vector extern al dezvoltării Moldovei. Acest considerent indică că o eventuală poziţionare exclusiv pe ideea europeană este în detrimentul partidului. Aceasta poate fi atenuat de paradoxurile votului în statele aflate în transformare. În aspect comparativ, experienţa est şi sud-est europeană demonstrează că ideea europenizării poate fi o temă bună pentru exploatare politică.

Al doilea beneficiu este legat de consecinţele social-economice ale europenizării. Indiscutabil îmbunătăţirea situaţiei social-economice ar îmbunătăţi imaginea partidului de guvernământ, însă în această situaţie contează timpul când va fi realizat aceasta. În cazul când efectele sunt rapide reforma va fi acceptată de partidul de guvernământ. În caz contrar, şi mai ales dacă necesită resurse importante şi vizează o perioadă de timp lungă sau medie, ele, cu mare probabilitate, vor fi respinse. După cum am constatat argumentul social-economic în contextul crizei profunde nu a fost unul convingător pentru elita politică moldovenească.

Cheltuielele provocate de europenizarea administraţiei publice partidului de guvernământ sunt câteva. Orice partid are intenţia să se menţină la putere, în mod ideal-utopic, la nesfârşit. Astfel, dacă europenizarea ar crea impedimente în realizarea acestui obiectiv ea din oficiu ar fi respinsă. Respingerea

reformei administrației se poate face în diverse moduri – de la categorica ne acceptare a reformei, cu invocarea unor critici serioase, până la acceptarea formală şi sabotarea ei tacită. Cele mai mari cheltuieli ale partidului de guvernământ sunt legate de asigurarea neutralității politice a funcționarilor publici şi descentralizarea administrației publice. Prin europenizarea acestor două aspecte ale administrației publice partidele consideră că-şi vor pierde capacitatea de a ține sub control situația, inclusiv şi de a guverna eficient, prin dispariția „verticalei puterii".

Astfel, în Republica Moldova, europenizarea administrației publice presupune modernizarea şi democratizarea ei. Până la moment mecanismele europenizării administrației publice nu sunt eficiente şi nu provoacă schimbări profunde. Unica excepție de la regulă, cu anumite rezerve o constituie perioada 1998-2000, perioadă în care factorul european a fost unul important şi semnificativ. Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova pare să confere europenizării administrației publice noi valențe şi potență. Totuşi, inerția Republicii Moldova, inclusiv în domeniul administrației publice este semnificativ şi necesită acțiuni concentrate şi de durată pentru a realiza o reformă în rezultatul căreia s-ar putea pretinde că Moldova dispune de o administrație publică eficientă din punct de vedere european şi global.

Bibliografie

Börzel T. Europeanization: How the European Union Interacts with its Member States. // Bulmer S., Lequesne Ch. (Eds.), The Member States of the European Union. - Oxford: Oxford University Press, 2005.

Egeberg M. (ed.) The Multilevel Union Administration: The Transformation of Executive Politics in Europe. - London: Palgrave Macmillan, 2006.

Featherstone K., Radaelli C. (Eds.), The Politics of Europeanization. - Oxford: Oxford University Press, 2003.

Grabbe H. How does europeanisation affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity // Journal of European Public Policy, Vol.8, December 2001, Issue 4, pp.1013-1031.

Knill Ch. The Europeanisation of National Administrations: Patterns of Institutional Change and Persistence. - Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Obydenkova A. Democratization, Europeanization and Regionalization beyond the European Union. // European Integration Online Papers, vol.10, 2006, nr.1 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2006-001a.htm). Acces pe 18 octombrie 2006.

O'Dwyer C. Reforming Regional Governance in East Central Europe: Europeanization or Domestic Politics as Usual? // East European Politics and Societies, vol. 20, 2006, nr.2.
Osoianu I. Raport de evaluare a implementării Planului de Acţiuni Uniunea Europeană – Moldova (februarie 2005 – mai 2006). Compartiment: reforma administraţiei publice. - Chişinău, 2006.
Popa V. Cadrul legal al administraţiei publice locale în Republica Moldova. // Cartea albă. Situaţia autonomiei locale în Republica Moldova. – Chişinău, Cartier, 2000.
Popescu L. Optimizarea practicilor şi politicilor Republicii Moldova de utilizare constructivă a ofertei asistenţiale a Uniunii Europene. - Chişinău, 2006.
Radaelli, C. Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change. // European Integration Online Papers, 2000, vol.4, nr.8 (http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-008a.htm). Acces pe 18 octombrie 2006.
Schimmelfennig F., Sedelmeier U. Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. // Journal of European Public Policy 11:4 August 2004.
Sîmboteanu A. Reforma administraţiei publice în Republica Moldova. - Chişinău, Museum, 2001

Prezentat la redacţie
la 21 noiembrie 2006

COMPARTIMENTUL
<u>SOCIOLOGIA POLITICĂ</u>

REFLECTAREA IMAGINII REPUBLICII MOLDOVA ÎN PRESA GERMANĂ (CAZUL ZIARULUI „FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG”) ÎN 2000-2005[16]

Vasile ANDRIEŞ
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relații Internaționale,
Ştiințe Politice şi Administrative
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică,
Lector

The current article refers to the examination of the publications about the Republic of Moldova in the German mass-media, mainly in „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. The information is structured chronologically and thematically. We can see that the German journalists are basically interested in the social-political and economical situation in Moldova, being coherent and up-to-dated with all the events.

The nature of the publications in foreign press is very important for each state, because it contributes to the creation of the public opinion in other societies. Unfortunately, we find out that the information on the Republic of Moldova is not so positive, the Chisinau regime being labeled as a totalitarian democracy. In general terms, Moldova is seen as one of the poorest countries in Europe, ruled by a pro-Russian and corrupted communist regime, with a divided territorial-political system, facts which induce worry for the European citizens, assessing Moldova as an instability and danger zone.

Prezentul articol se axează pe studierea informației publicate în cotidia-nul „Frankfurter Allgemeine Zeitung” în perioada 2000-2005. Ne-am orientat la această publicație din următoarele considerente: este cel mai citit ziar de

[16] *Recenzent - doctor conferențiar Tudor Spinei*

limbă germană, cu o vânzare medie de peste 400.000 exemplare, în 150 de ţări şi peste un milion de cititori. Împreună cu „The New York Times” şi „Financial Times” sunt cele mai prestigioase ziare din lume.

Deşi nu putem afirma că s-a scris şi se scrie foarte mult despre Moldova, totuşi cele mai importante evenimente au fost reflectate şi comentate. Informaţia publicată poate fi grupată conform următoarelor criterii:

- Reflectarea evenimentelor conform ordinii cronologice;
- Subiecte tematice.

În ceea ce priveşte primul criteriu, vom enumera următoarele etape:

1. Victoria comuniştilor din 2001
2. Demonstraţiile anticomuniste din 2002
3. Victoria comuniştilor din 2003

În opinia comentatorilor „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, Partidul Comuniştilor din Republica Moldova a câştigat alegerile nu datorită programului, ci datorită faptului că *populaţia celui mai sărac stat din Europa a fost dezamăgită de conducerile anterioare*.[17]

Regimul instaurat în 2001 este considerat unul de tip autoritar. Guvernarea comunistă este etichetată ca “*democraţie totalitară*”. Ea a renunţat la promovarea reformelor economice, restaurând politica controlului statal. Trecerea la sistemul administrativ de raioane a fost interpretată ca măsură de consolidare a puterii prezidenţiale şi supunerea totală a administraţiei locale puterii centrale. În ceea ce priveşte atribuţiile preşedintelui se menţionează că Voronin deţine atâta putere, cum nu a deţinut-o nici un preşedinte până la el. Deşi Moldova este o republică parlamentară, poziţia primului ministru este foarte slabă. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” a prezentat conducătorii politici din Republica Moldova drept incapabili, incompetenţi şi corupţi.[18]

Jurnaliştii germani se referă şi la nerespectarea drepturilor omului. Este criticată cenzura în mass-media şi intimidarea opoziţiei. Conducătorii partidelor fiind ameninţaţi cu pedeapsa, iar jurnaliştii care au protestat împotriva cenzurii - cu eliberarea din funcţie. Presa germană condamnă mass-media de stat de susţinerea comuniştilor în campania electorală.[19]

Introducerea istoriei moldoveneşti în manualele şcolare şi politica de rusificare, promovată de guvernul comunist a fost calificată ca o politică orientată spre apropierea de Moscova. Voronin ar trebuie să se ocupe de probleme

---

[17] *Kommunist neuer Präsident von Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2001, 5 aprilie, p.6.*

[18] *Ministerrücktritte in Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2002, 28 februarie, p.2.*

[19] *Veser R. Seinem Bild hat man die Augen ausgestochen. Das Vorbild ist nicht Sued, sondern Nordkorea: Moldova ist nicht bei der WM, im Underdruecken der Pressefreiheit aber ganz vorn. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2002, 11 iunie, p.52.*

importante din domeniul economiei şi nu de rusificarea promisă în campania electorală.[20]

O atenție sporită este acordată evenimentelor de protest împotriva politicii de rusificare. În această privință „Frankfurter Allgemeine Zeitung" scrie: *După un an de la obținerea victoriei, situația este aşa cum şi era de aşteptat: comuniştii nu au realizat nici una din promisiunile făcute, datorită cărora au ajuns la putere – în schimb adversarii lor trebuie să conteze pe bătaie, închisoare şi calomnie de drept, fiind calificați ca „fascişti naționali". Această politică este condamnabilă şi periculoasă pentru întreaga regiune.*[21]

Victoria Partidului comuniştilor din 2003 a fost apreciată ca una firească, o dată ce el controlează majoritatea resurselor economico-financiare, informaționale şi a subordonat aparatul administrativ de stat. Nu există nici un funcționar de stat care să nu aparțină sau să servească intereselor partidului. Se fac şi unele referințe prudente la ciocnirea intereselor Uniunii Europene şi ale Rusiei.

În ceea ce priveşte subiectele tematice, le putem grupa în următoarea ordine:

1. Problema transnistriană
2. Situația economică
3. Situația socială
4. Politica externă, divizată conform direcțiilor:

- Relațiile cu Rusia
- Relațiile cu România
- Relațiile cu Uniunea Europeană

1. Transnistria este numită „pseudostat", „regatul mic al micului Lenin" sau „micul regat comunist al lui Igor Smirnov".[22] Acesta, la rândul său este prezentat ca un rus născut în regiunea Habarovskului, care a uzurpat puterea datorită susținerii Kremlinului şi conduce formațiunea sa statală cu ajutorul serviciului secret, împărtăşind vechea ideologie comunistă. Smirnov controlează împreună cu familia sa şi cu nomenclatura comerțul şi contrabanda. El şi anturajul său au devenit putrezi de bogați, în timp ce populația Transnistriei

[20] *Rüb M. Russisch wollen die meisten Moldavier nicht mehr sprechen. Massenproteste auch gegen die Witschaftspolitik. Die Angst vor der „Re-Sowjetisierung". // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 26 februarie, p.7.*

[21] *Proteste gegen „Russifizierung" Moldovas. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 21 februarie, p.6.*

[22] *Rüb M. Der kleine Koenigreich des kleinen Lenin. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 9 ianuarie, p.6.*

se scufundă în sărăcie. Şi-a creat cultul personalităţii fiind identificat cu independenţa.[23]

La fel, se menţionează că Smirnov a reuşit să cultive nişte sentimente patriotice, manipulând cu pericolul unui „nou genocid” din partea Moldovei. El a insistat asupra redactării unei „istorii” a R.M.N, unde se prezintă zece epoci care au stat la baza formării „poporului transnistrian”, cu scopul de a forma o nouă identitate regională, de a mări loialitatea populaţiei şi de a legitima regimul său autoritar.[24]

R.M.N. este prezentată de către ideologii transnistrieni drept cel mai important centru al civilizaţiei mondiale. Teritoriul său apare pe harta geografică oficială mai mare decât în realitate, fiind sugerată poziţia geopolitică importantă, înconjurat de state ostile, membre a NATO. Rusia este considerată statul protector, iar Transnistria – o parte a marelui stat rus şi o enclavă istorică a Rusiei la porţile Balcanilor.[25]

Presa germană califică Transnistria ca o „gaură neagră” – *Schwarzes Loch* în regiunea de sud-est a Europei. Este vorba de cele 40.000 tone de muniţie de război, fabricarea şi traficul de armament, traficul de fiinţe umane şi spălarea banilor.[26]

Se vorbeşte despre negocierile purtate de către OSCE, Ucraina, Uniunea Europeană şi realizările obţinute. Două momente ne-au frapat. Primul este că presa germană califică acest conflict drept unul etnic, ceea ce nu este corect. Cel de-al doilea se referă la ideea renunţării la Transnistria, deoarece timp de 16 ani nu s-a putut găsi soluţia acestei probleme. Autoproclamata Republică Moldovenească Nistreană afectează grav imaginea Republicii Moldova pe arena internaţională. Republica Moldova apare în faţa observatorilor germani slabă din punct de vedere politic, economic şi militar, care prezintă un pericol la frontierele Uniunii Europene.

2. În fiecare articol se accentuează că Moldova este cel mai sărac stat din Europa , cu cel mai scăzut nivel de trai.[27] În perioada sovietică avea o economie prosperă, ruinată după obţinerea independenţei de către conducerea ţării. Astfel, deputatul responsabilă pentru Moldova din Bundestag, Claudia Nolte,

---

[23] *Smirnov als Praesident der Dnjestr-Republik bestaetigt. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2001, 11 decembrie, p.2.*

[24] *Martens M. Rückenwind aus Kiew. Moldau will Transnisrien konflikt mit Hilfe der Ukraine lösen. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2005, 10 ianuarie, p.12.*

[25] *Troebst S. Wie ein skithischer Bogen. Transnistrien als slawisches Bollwerk zwischen dem Orient und Europa. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2002, 7 octombrie, p.8.*

[26] *Martens M. Op. cit., p.5.*

[27] *În acea perioadă a fost lansată o întreagă polemică cu privire la statutul de outsider, Moldova concurând cu Albania.*

declara că țara este în prag de catastrofă umanitară deoarece circa 80% din populație riscă să sufere de foame din cauza roadei scăzute din 2003.[28]

Se încearcă a găsi explicație la această stare a lucrurilor, unul din motive fiind problema transnistriană şi anume că potențialul industrial de bază a rămas de partea cealaltă a Nistrului. O altă cauză este menționată schimbarea frecventă a guvernelor şi imposibilitatea promovării până la capăt a reformelor economice. La fel se vorbeşte şi despre poziția geografică nefavorabilă, dependența energetică de Rusia şi de piața ei de desfacere a mărfurilor moldoveneşti.

Nu este trecută cu vederea nici corupția, menționându-se că Moldova se numără printre cele 25 de țări cele mai corupte din lume. Acest fapt respinge investitorii străini. Guvernarea comunistă a limitat privatizările, revenind la politica controlului de stat în economie. Deşi se vorbeşte despre trecerea la economia de piață, nu au fost realizate mari transformări.

3. Politica economică proastă, promovată de guvernele moldoveneşti au adus țara în prag de catastrofă socială. Cel mai grav este faptul că mizeria a atins nu numai categoriile vulnerabile de populație, dar şi intelectualitatea. De asemenea longevitatea vieții este cea mai mică din Europa cu o durată medie de 64,2 ani. La fel mortalitatea infantilă depăşeşte cu mult media europeană.

Tânăra generație vede ieşirea din situație în plecarea la lucru peste hotare, unde îndeplineşte cele mai negre servicii. Satele moldoveneşti au rămas pustii, fiind înconjurate de mormane de gunoaie. Datorită veniturilor de peste hotare este asigurată supraviețuirea persoanelor rămase în țară.

O altă problemă socială este deficitul de identitate națională. Republica Moldova este apreciată ca unicul stat ex-sovietic, care nu şi-a găsit identitatea națională, încercând să inventeze în mod artificial o „națiune moldovenească”, deşi se cunoaşte că majoritatea populației este de etnie română. Se menționează şi statutul privilegiat al limbii ruse în calitate de „Limbă de comunicare interetnică”, ceea ce contribuie în mod negativ la fundamentarea identității.[29]

4. În privința politicii externe, comentatorii „Frankfurter Allgemeine Zeitung” menționează că Republica Moldova şi-a schimbat de câteva ori vectorii.

- După victoria partidului comuniştilor, a fost realizată o apropiere de Rusia.

---

[28] *In Moldova Gefahr einer Hugersnot. Missernten im Südosten Europas. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2003, 21 iulie, p.7.*

[29] *Gabanyi A. Die Republik Moldau im Kontext der Neuen EU - Nachbarschaftspolitik. - Berlin, 2004, p.9.*

Preşedintele moldovean a favorizat promovarea limbii ruse, declarând Federaţia Rusă drept garant în soluţionarea diferendului transnistrian. Moldova chiar intenţiona să se integreze în Uniunea Rusia-Belarusia. Această turnură a fost privită critic de către presa germană.[30]

Conducerea Rusiei a folosit dependenţa economică a Moldovei pentru a influenţa politica externă şi internă a republicii. La aceasta se adaugă incompetenţa şi corupţia elitei guvernamentale de la Chişinău.[31] Presa germană relatează şi despre dependenţa faţă de Rusia în problema transnistriană. Deşi Moscova declară oficial despre intenţia de a soluţia diferendul în favoarea Republicii Moldova, în realitate este interesată de păstrarea acestei situaţii, pentru a menţine Moldova în sfera ei de influenţă. Astfel, independenţa politică a ţării este pusă la îndoială.[32]

• „Frankfurter Allgemeine Zeitung" a urmărit cu atenţie dezvoltarea relaţiilor româno-moldoveneşti, menţionând că odată cu victoria comuniştilor şi declanşarea demonstraţiilor anticomuniste, relaţiile dintre România şi Republica Moldova au devenit tensionate. A fost monitorizată acuzaţia de „expansionism" şi „diversiune ideologică" din partea Bucureştiului a ministrului justiţiei Morei. La fel ca şi îngrijorarea premierului Tarlev vis-a-vis de pericolul unei „românizări" a populaţiei. Această situaţie pare confuză jurnalistului german, deoarece cunoaşte că majoritatea populaţiei republicii este de etnie română.[33]

Politica României faţă de Republica Moldova este apreciată pozitiv în presa germană, deoarece ea a fost primul stat care a recunoscut independenţa, fără a avea pretenţii teritoriale. Deasemenea, România susţine Republica Moldova în stabilirea relaţiilor diplomatice cu alte ţări şi integrarea europeană.

Cititorul german a fost pus la curent cu faptul că Republica Moldova şi România sunt unite prin limbă, cultură şi istorie, iar reproşurile autorităţilor comuniste la adresa Bucureştiului sunt lipsite de temei.

• Republica Moldova prezintă un interes sporit pentru presa germană în contextul extinderii Uniunii Europene în 2007, ca urmare a căruia va deveni vecin direct. În acest sens imaginea ţării este în general negativă. Ea este privită ca un stat slab, dependent din punct de vedere economic, cu o identitate defectă, democraţie nedesăvârşită, cu resurse nesemnificative şi cu deficite

---

[30] *Moldova sucht Nähe Russlands. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 18 aprilie, p.7.*
[31] *Rüb M. Ostwärts. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 7 mai, p.14.*
[32] *Moskauskeptischer Gipfel in Chisinau. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2005, 23 aprilie, p.2.*
[33] *Spannungen zwischen Rumänien und Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 15 martie, p.10.*

sociale considerabile. Pe lângă aceasta, R.M.N. prezintă pericol pentru securitatea şi stabilitatea întregii regiuni.[34]

Schimbarea radicală a vectorilor politicii externe moldoveneşti spre Uniunea Europeană este privită sceptic. În această privință, unul din articole se întitulează „Cu secera şi ciocanul spre Europa".[35]

O cooperare a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană este imposibilă, sau în tot cazul dificilă, deoarece autoritățile moldoveneşti nu-şi respectă întotdeauna angajamentele. Deşi scopul principal al Chişinăului este aderarea la Uniunea Europeană el nu are şanse de a fi realizat. Dacă o perspectivă a aderării la Uniunea Europeană nu există, există o „perspectivă a perspectivei de aderare", cu condiția realizării reformelor propuse şi rezolvarea diferendului transnistrian.[36]

Bibliografie

Gabanyi A. Die Republik Moldau im Kontext der Neuen EU – Nachbarschaftspolitik. - Berlin, 2004

In Moldova Gefahr einer Hugersnot. Missernten im Südosten Europas. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2003, 21 iulie

Kommunist neuer Präsident von Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 5 aprilie.

Martens M. Rückenwind aus Kiew. Moldau will Transnisrien konflikt mit Hilfe der Ukraine lösen. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2005, 10 ianuarie.

Martens M. Mit Hammer und Sichel nach Europa. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2005, 4 martie

Ministerrücktritte in Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 28 februarie.

Moldova sucht Nähe Russlands. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 18 aprilie.

Moskauskeptischer Gipfel in Chisinau. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2005, 23 aprilie

Proteste gegen „Russifizierung" Moldovas. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 21 februarie

---

[34] *Gabanyi A. Die Republik Moldau im Kontext der Neuen EU - Nachbarschaftspolitik. - Berlin, 2004, p.12.*

[35] *Martens M. Mit Hammer und Sichel nach Europa. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2005, 4 martie, p.6.*

[36] *Gabanyi A. Die Republik Moldau im Kontext der Neuen EU - Nachbarschaftspolitik. - Berlin, 2004, p.8.*

Rüb M. Der kleine Koenigreich des kleinen Lenin. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 9 ianuarie.
Rüb M. Ostwärts. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 7 mai.
Rüb M. Russisch wollen die meisten Moldavier nicht mehr sprechen. Massenproteste auch gegen die Witschaftspolitik. Die Angst vor der „Re-Sowjetisierung". // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 26 februarie.
Smirnov als Praesident der Dnjestr-Republik bestaetigt. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2001, 11 decembrie.
Spannungen zwischen Rumänien und Moldova. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 15 martie
Troebst S. Wie ein skithischer Bogen. Transnistrien als slawisches Bollwerk zwischen dem Orient und Europa. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 7 octombrie
Veser R. Seinem Bild hat man die Augen ausgestochen. Das Vorbild ist nicht Sued, sondern Nordkorea: Moldova ist nicht bei der WM, im Underdruecken der Pressefreiheit aber ganz vorn. // „Frankfurter Allgemeine Zeitung", 2002, 11 iunie.

Prezentat la redacție
la 12 decembrie 2006

IMAGINEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN PRESA FRANCOFONĂ ANII 2005-2006[37]

Aneta GONȚA
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea de Jurnalism şi Ştiințe ale Comunicării,
Catedra Comunicare,
Doctorand

La problématique de l'image du pays à l'étranger constitue une des priorités déclarées de la politique extérieure de la République de Moldova. On se rend compte de l'importance de cet aspect pour le développement du pays, même si le résultat des efforts ne soit pas encore assez visible et significatif. L'image d'un pays à l'étranger peut et doit se former à travers plusieurs facteurs. Certes, chacun de ces facteurs à part ne peut pas réussir à former une

[37] *Recenzent – doctor habilitat în ştiințe politice, conferențiar Constantin MARIN*

image exhaustive du pays. Il vaut mieux les conjuguer pour obtenir un résultat positif et efficace. Il est difficile d'affirmer quel élément pese plus lourd, surtout s'il s'agit de la Moldavie, un pays en transition perpétuelle. Pourtant, les mass-médias représentent un élément très important en ce qui concerne la formation et la promotion de l'image à l'étranger. Etant donné le fait que la Moldavie est un pays francophone, on se propose dans ce matériel de voir quelle image de notre pays peut-on envisager sur les pages des journaux francophones, nottament il s'agit de la presse française et suisse. On a pris une période de recherche de deux années, 2005-2006, à partir de la signature du Plan Individuel République de Moldova – Union Européenne. De même, on a fondamenté la recherche sur quelques critères, don: la thématique, la rubrique, l'aspect quantitatif, l'atitude et le genre des matériaux. L'analyse et les conclusions ne se référent qu'à l'étude effectuée, et admettent des complétements et des changements dans le cadre d'une recherche plus diversifiée.

Conştientizarea importanţei felului cum este percepută Republica Moldova peste hotare devine din ce în ce mai pronunţată şi mai evidentă. În contextul declarat şi aparent susţinut de integrare în structurile, şi, implicit, mentalitatea, normele, valorile, standardele europene, imaginea europeană a ţării devine, inevitabil, problemă de interes naţional. Imaginea europeană a Republicii Moldova este, şi poate fi creată, menţinută şi promovată de o serie de factori. Unul dintre aceştia îl reprezintă mass-media, un element care are capacitatea de a convinge uneori mai mult decât o pot face unele strategii de politică externă. În acest context, ne vom referi în continuare la imaginea Republicii Moldova desprinsă din presa francofonă în ultimii 2 ani, de la semnarea Planului de Acţiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană.

Menţionăm faptul că analiza şi concluziile care urmează nu reprezintă decât rezultatul cercetărilor efectuate şi admit, astfel, posibilitatea modificării şi completării lor în cadrul altor investigaţii.

Sub aspect cantitativ, ne referim la 33 de materiale referitoare la Moldova apărute în presa franceză (29) şi în cea elveţiană (4). Publicaţiile care au plasat în paginile lor articole despre ţara noastră sunt: „Le Figaro" (6), „Le Monde" (6), „Libération" (7), „Courrier International" (4), „Le Point" (2), „Le Courrier des Pays de l'Est" (2), „L'Express" (1), „Le Temps" (1), „24 Heures" (1), „Alouette" (2), „Les Nouvelles de la Roumanie" (1). Din acest punct de vedere Republica Moldova nu a fost dezavantajată sau discriminată în vreun fel, or, publicaţiile menţionate, şi care au scris cele mai multe materiale despre Moldova, reprezintă nume sonore ale presei europene şi mondiale.

Referindu-ne la tematica materialelor apărute în presa vizată, vom menționa că în urma efectuării studiului am observat existența câtorva teme pe care sunt focusate articolele, cum ar fi: alegerile din 6 martie 2005 – 11 materiale; conflictul transnistrean şi referendumul din 17 septembrie 2006 – 14 materiale; sărăcia, traficul de persoane şi de organe, migrația – 6 materiale; aspirațiile europene ale Republicii Moldova şi dilema Est-vest – 14 materiale. Menționăm, în aceste context, materialul semnat de Agnès Bon din „Courrier des Pays de l'Est", în care, pe 7 pagini, sunt descrise în detaliu mai multe aspecte ale vieții politice, economice şi sociale din Moldova. Din textul acestui articol cititorul îşi poate mai lesne crea o imagine despre ceea ce înseamnă Republica Moldova, chiar dacă această imagine nu este una dintre cele mai pozitive. Din chiar titlul articolului „Moldavie 2004: Valse - hésitation entre communisme et social-démocratie" (Moldova 2004: Vals-ezitare între comunism şi social-democrație) înțelegem că este vorba despre o analiză care pune sub semnul întrebării vocația europeană declarată a țării. De asemenea, subliniem apariția unui alt material foarte amplu în publicația „Les Nouvelles de la Roumanie". De fapt, ne referim la suplimentul numărului 34 (martie-aprilie 2006) care cuprinde 32 de pagini dedicate exclusiv Republicii Moldova. Tema este abordată profund, materialul conținând informații despre mănăstiri, fortărețe, Cricova, turism, oameni, francofonie, Transnistria, Găgăuzia, Dimitrie Cantemir, Ştefan cel Mare, femei, gastronomie etc. Parcurgând cele 32 de pagini este posibil să afli lucruri pe care nu le-ai ştiut despre propria țară. Republica Moldova este inspirat comparată cu „Frumoasa Adormită" care îşi aşteaptă prințul să o trezească. Nu descoperim o țară „spectaculoasă" în acest material, ci una „uitată injust".

În altă ordine de idei, cercetând presa francofonă în perioada menționată, am observat faptul că cel mai frecvent, materialele despre Republica Moldova sunt plasate la rubricile *Actualități / Ştiri, Extern / Internațional, Europa, Analize / Comentarii, Dezbateri*. De aici conchidem că prezența Moldovei la rubrica Europa sau /şi Internațional, reprezintă un semn clar că, cel puțin din punct de vedere geografic, suntem văzuți ca fiind o țară europeană. Menționăm că acest lucru este făcut în cunoştință de cauză, deoarece majoritatea materialelor cercetate sunt semnate de autori care fie au vizitat Moldova şi scriu ceea ce au văzut, fie dispun de informații din surse demne de toată încrederea.

Faptul că despre Moldova se scrie este unul benefic din considerentul că în felul acesta suntem „văzuți" în afara granițelor țării şi Europa cunoaşte despre existența acestui stat. O problemă, însă, în opinia noastră, rămâne felul în care se scrie despre noi, atitudinea pe care o au autorii materialelor apărute în presa europeană față de evenimentele pe care le relatează, şi, implicit, față

de țară. Constatăm cu regret că majoritatea materialelor studiate vin să creeze, să profileze, să promoveze sau să mențină o imagine mai mult negativă decât pozitivă despre statul Republica Moldova.

De cele mai multe ori autorii descriu Moldova în felul următor: „Ce «confetti» de l'ex Empire est pris dans le mouvement de dominos démocratique que balaie les frontières de l'ancien géant» (Acest „confeti" al fostului Imperiu este prins într-o mişcare democratică de domino care mătură frontierele vechiului gigant)[38]; „Malgré tout, l'Etat inventé par les soviétiques sous le nom de République de Moldova este entré une nouvelle fois dans l'histoire le 6 mars car c'était la première fois qu'un Etat réélisait librement un gouvernement communiste" (Cu toate astea, statul inventat de către sovietici şi numit Republica Moldova a intrat încă o dată în istorie la 6 martie ca fiind primul stat care realege în mod liber un guvern comunist)[39]; „Un vent d'ouest souffle sur Chişinău, capitale de l'ancienne république soviétique de Moldavie surtout connue ces dernières années comme l'Etat le plus misérable d'Europe" (Un vânt vestic adie asupra Chişinăului, capitala fostei republici sovietice Moldova, cunoscută în ultimii ani ca statul cel mai mizerabil din Europa)[40]; « Survivre, subsister, joindre les deux bouts sont les expressions les plus fréquentes qu'utilisent les habitants de la Moldavie, le pays le plus pauvre d'Europe – qui votait dimanche pour élire son Parlement -, pour décrire leurs conditions de vie» (Supraviețiure, existență, capacitatea de a o scoate la capăt sunt expresiile cel mai frecvent utilizate de către locuitorii Moldovei, cea mai săracă țară din Europa – care a votat duminică pentru a-şi alege Parlamentul -, pentru a descrie condițiile lor de viață)[41] ; «Avec ses 4 million d'habitants et son statut peu glorieux de pays le plus pauvre d'Europe, la Moldavie, un petit territoire roumanophone coincé entre Roumanie et Ukraine, apparaît d'abord comme une périphérie de l'Europe, à peine plus réelle que l'imaginaire Syldavye de Tintin» (Cu cele 4 milioane de locuitori şi statutul deloc glorios de cea mai săracă țară din Europa, Moldova, un mic teritoriu românofon «încolțit» între România şi Ucraina, pare mai degrabă o periferie a Europei şi doar puțin mai reală decât imaginea Syldavie a lui Tintin)[42]; «A première, vue la Transnistrie n'est que le musée à ciel ouvert du communisme soviètique» (La prima vedere, Transnistria nu e decât un muzeu în aer li-

---

[38] *Bran M. Moldavie Cap sur L'Europe. // „Le Point", 2005, 10 mars, p.37.*

[39] *Coman G. Chisinau rate le train de l'Europe. // «Courrier International», 2006, du 10 au 16 mars, p.13.*

[40] *Millot L. Les envies d'Europe de la Moldavie. // „Libération", 2006, 16 septembre, p.12.*

[41] *Despic-Popovic H. Moldavie, terre de misère et d'exil. // „Libération", 2005, 7 mars, p.12.*

[42] *Despic-Popovic H. La Moldavie tiraillée entre Europe et Russie. // „Libération", 2005, 5-6 mars, p.11.*

ber al comunismului sovietic)[43]; „C'est une drôle d'éléction qui a peut-être enfin sorti la petite Moldavie de l'oubli" (Nişte alegeri stranii au scos, poate, în sfârşit, mica Moldovă din uitare)[44]; „Grande comme la Belgique, peuplée d'environ 4 mil. d'habitants, dépourvue de réssources naturelles autres qu'agricoles, la Moldavie ne constitue certes pas pour Moscou un enjeu aussi crucial que l'Ukraine... ce petit pays, fragilisé par les révéndications autonomistes, est devenu une monnaie d'échange dans les relations entre la Russie, l'Europe et les Etats-Unis" (Mare ca şi Belgia, populată de aproximativ 4 mil. de locuitori, lipsită de resurse naturale, cu excepţia celor agricole, Moldova nu constituie cu siguranţă pentru Moscova o miză la fel de crucială ca Ukraina... această ţară mică, fragilizată de revendicările autonomiste, a devenit o monedă de schimb în relaţiile dintre Rusia, Europa şi SUA)[45].

Observăm că, de cele mai multe ori, Republica Moldova este asociată cu expresia „cea mai săracă ţară din Europa", iar din conţinutul articolelor, deşi nu foarte ostil, se prefigurează mai degrabă imaginea unei ţări stranii şi debusolate, uitate de lume. Este posibil ca acest lucru să se datoreze faptului că ne referim la anii 2005-2006, respectiv la perioada electorală şi la „referendumul" din Transnistria. De fapt, majoritatea materialelor analizate au fost scrise în perioada martie-aprilie 2005 şi septembrie 2006.

Pe de altă parte, menţionăm 2 materiale apărute în presa elveţiană în luna octombrie 2006, semnate de 2 autori care au vizitat Moldova la începutul toamnei. Cele două reportaje nu conţin referinţe la alegeri, la regimul politic sau la „referendumul" transnistrean, ci descriu, în opinia noastră, Moldova cea reală, adică o ţară a contrastelor, a paradoxurilor şi a multor posibilităţi pe care nu le valorifică.

Deşi vorbim de 2 materiale cu titluri contradictorii („Osez la Moldavie" – Îndrăzniţi să vizitaţi Moldova („Le Temps", 7 octombrie 2006) şi „Un bout d' Europe oublié" – Un capăt uitat al Europei („24 Heures", 5 octombrie 2006)), ambele descriu o realitate. Primul articol reprezintă un ghid turistic pentru cei care doresc să viziteze această ţară „uitată, cu o suprafaţă comparabilă cu cea a Belgiei... care va deveni, totuşi, începând cu 1 ianuarie 2007, vecină a Uniunii Europene, la periferia Spaţiului Schengen". Cititorul este atenţionat să nu confunde Republica Moldova cu provincia românească Moldova şi să se abţină de la vizita în beciurile de la Mileştii Mici, dacă este claustrofob, în schimb este invitat să descopere această ţară necunoscută în care

[43] *Bran M. Querelle russo-moldave sur le statut de la Transnistrie. // „Le Monde", 2005, 3 septembre, p.15.*

[44] *Thedrel A. Les Moldaves préfèrent l'Europe. // „Le Figaro", 2005, 7 mars, p.6.*

[45] *Thedrel A. Excédée par les exigences de Poutine, la Moldavie se tourne vers l'Europe. // «Le Figaro», 2005, 6 mars, p.5.*

„proprietarii de terenuri, în dorința de a promova imaginea Moldovei în străinătate, vă vor copleşi cu nerăbdarea de a vă descoperi, la rândul lor, pe voi, călători curioşi, plasați din acel moment sub înalta protecție a lui Guguță" („Le Temps").

Al doilea material, deşi mai pesimist, concluzionează că „în mod sigur, „cea mai săracă țară a continentului", departe de a-şi etala mizeria, surâde". Expresia „cea mai săracă țară a continentului" este luată între ghilimele, deci nu aparține autorului. În acelaşi context, autorul, deşi critică procedurile vamale de la frontiera moldo-română, constată că nu a văzut în viața lui atâția arbori (Je n'ai jamais vu tant d'arbres), aceasta fiind prima impresie despre Republica Moldova; precum şi că oamenii sunt în general deschişi, iar fetele frumoase sunt numeroase („24 Heures").

Aşadar, datorită celor 2 jurnalişti care ne-au vizitat statul, cititorii celor 2 publicații (care pot fi şi din alte țări decât Elveția), au ocazia să cunoască din prima sursă realitățile contradictorii în care există statul Republica Moldova. Imaginea țării care se poate desprinde din aceste materiale nu este dusă la extreme. Reieşind din aceasta şi din concluziile la care ajungem în cazul celorlalte articole analizate, este necesar, în opinia noastră, să reevaluăm situația şi să depunem eforturi conjugate pentru a o schimba în bine.

În cele din urmă, menționăm faptul că, majoritatea materialelor analizate o constituie *Reportajele* (≈23), ceea ce denotă, mai mult sau mai puțin, interesul pentru subiectele tratate. Urmează *Ştirile* (≈4), *Analizele / Comentariile* (≈2) şi un *Interviu* cu Vladimir Voronin, apărut în ziarul francez „Le Figaro" la 8 martie 2005, imediat după aflarea rezultatelor votului din 6 martie.

În urma celor expuse, concluzionăm următoarele:

1. Republica Moldova este prezentă pe paginile presei francofone în măsura în care în țară au loc evenimente de amploare care pot interesa oarecum comunitatea internațională (alegeri parlamentare, „referendum" în Transnistria, ş.a). Menționăm, în acest context, că cele mai multe materiale referitoare la Moldova s-au scris în perioadele martie-aprilie 2005 şi septembrie 2006;

2. Presa francofonă studiată ezită, deocamdată, să insereze articolele despre Moldova în rubrica *Europa*, iar despre procesul de integrare al țării noastre în comunitatea europeană se vorbeşte doar în contextul evidențierii paradoxului în care se află aceasta (pe de o parte, realege liber un guvern comunist şi are o economie şi un nivel de trai mizerabile, iar pe de alta, afirmă că aspiră convins spre aderarea la Uniunea Europeană);

3. Nici un material care se referă la Republica Moldova nu a fost plasat pe prima pagină a unui ziar francofon;

4. Prezența preponderentă a *Reportajelor* referitoare la Republica Moldova vorbeşte despre un anumit interes pentru evenimentele care au loc în țară;

5. „Vizibilitatea” Republicii Moldova în presa studiată este direct proporțională cu evenimentele mai deosebite care se întâmplă în țară, şi nu este susținută sau bazată pe o strategie internă de promovare a imaginii țării peste hotare.

Bibliografie:

Bon A. Moldavie 2004. Valse – hésitation entre communisme et social-démocratie. // „Le Courrier des pays de l’Est”, p.76-89.

Bran M. Moldavie Cap sur L’Europe. // „Le Point”, 2005, 10 mars, p.37.

Bran M. Querelle russo-moldave sur le statut de la Transnistrie. // „Le Monde”, 2005, 3 septembre, p.15.

Bran M. La ruée des Moldaves. // „Le Point”, 2006, 22 juin, p.36.

Coman G. Chisinau rate le train de l’Europe. // «Courrier International», 2006, du 10 au 16 mars, p.13.

Despic-Popovic H. Confortable victoire des communistes en Moldavie. // «Libération”, 2005, 8 mars, p.13.

Despic-Popovic H. La Moldavie tiraillée entre Europe et Russie. // „Libération”, 2005, 5-6 mars, p.11.

Despic-Popovic H. Moldavie, terre de misère et d’exil. // „Libération”, 2005, 7 mars, p.12.

Dupuy G. Salaires: la loi du plus pauvre. // „L’Express”, 2005, 30 mai, p.7.

Jégo M. Les communistes pro-européens l’emportent en Moldavie. // „Le Monde”, 2005, 8 mars, p.5.

Jégo M. Les communistes donnés gagnants après le revirement pro-occidental du président Voronine. // „Le Monde”, 2005, 6-7 mars, p.4.

Jégo M. Après l’Ukraine et la Géorgie, la Moldavie veut desserrer la tutelle russe. // „Le Monde”, 2005, 6-7 mars, p.4.

Grossu S. L’espérance des Moldoves. // „Alouette”, 2006, 3 octobre, p.3.

Lhomel E. L’Est de l’Union Européenne. // «Le Courrier des pays de l’Est», 2006, mai-juin, p.85-86.

Millot L. Les envies d’Europe de la Moldavie. // „Libération”, 2006, 16 septembre, p.12.

Millot L. La Transnistrie à pas ferme vers Moscou. // „Libération”, 2006, 18 septembre, p.10.

Millot L. La Moldavie a le vin triste depuis que la Russie la boude. // „Libération”, 2006, 28-29 octobre, p.17.

Millot L. Ukraine - Moldavie: frontière sous surveillance européenne. // „Libération”, 2006, 19 octobre, p.9.

Nostalgique de l’URSS, la Transnistrie moldave veut rejoindre la Russie. // „Le Monde”, 2006, 18 septembre, p.5.

Nodé-Langlois F. La petite Transnistrie vote pour rejoindre Moscou. // „Le Figaro”, 2006, 16 septembre, p.8.
Nodé-Langlois F. En jouant sur les séparatismes de la région, la Russie trahit son évolution néo-impériale. // „Le Figaro”, 2006, 22 septembre, p.5.
Perrin O. Bons baisers suisses de Moldavie. // „Alouette”, 2006, 3 octobre, p.3.
Perrin O. Osez la Moldavie. // „Le Temps”, 2006, 7 octobre, p.5-6.
Pozdnaiev M. La Russie, grand méchant loup. // „Courrier International”, 2006, du 9 au 15 février, p.46-47.
Sirbu-Ghiran D., Aubé C., Dubesset F., Romanescu P., Gillet H. Moldavie... Au pays injustement oublié. // «Les Nouvelles de Roumanie», Supplément au numéro 34, 2006, mars-avril, p.1-32.
Soloviev V. Petits et grands secrèts d’un pays fantôme. // «Courrier international», 2006, du 1 au 7 juin, p.44-45.
Soloviov V. Qui est réellement aux commandes à Tiraspol? // «Courrier International», 2006, du 14 au 20 septembre, p.20.
Stolz J. L’OSCE en mission d’observation dans les bureaux de vote, est confrontée au malaise russe. // «Le Monde», 2005, 8 mars, p.5.
Thedrel A. Transnistrie, terre de tous les trafics. // „Le Figaro”, 2006, 24 mars, p.7.
Thedrel A. Vladimir Voronine: „Nous voulons intégrer l’Union Européenne”. // „Le Figaro”, 2005, 8 mars, p.5.
Thedrel A. Excédée par les exigences de Poutine, la Moldavie se tourne vers l’Europe. // «Le Figaro», 2005, 6 mars, p.5.
Thedrel A. Les Moldaves préfèrent l’Europe. // „Le Figaro”, 2005, 7 mars, p.6.
Vodoz J.-M. Un bout d’Europe oublié. // „24 Heures”, 2006, 3 octobre, p.6.

Prezentat la redacție
la 1 decembrie 2006

РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И ИХ СПЕЦИФИКА[46].

Валерий МОШНЯГА
Республика Молдова, Кишинэу
Молдавский госуниверситет
Факультет международных отношений, политических и административных наук
Кафедра политологии и гражданского воспитания
Заведующий кафедрой, профессор, доктор хабилитат политических наук, заслуженный деятель науки Республики Молдова «Om Emerit»

This article focuses on the one of the most actual theme – the regulation of contemporary migration processes in the Republic of Moldova. The population's migration processes were develoed after achieving the independence in 1991,by the new democratic state. In this years of independence, in the Republic of Moldova the migration processes had a various of forms. Above all, it is about labor migration which involves aproximately 600 thousand people, practical, each the third citizen of the country capably to work.

The Republic of Moldova has tried to regulate the migration processes. The author of this study focused on the some important stages of the labour migration regulation, analizes its content, the consequences. There are analised all the causes of the mobility in migration politics and the regulation of the labour migration processes of the moldovian people. The author focused on the four significant stages of migration regulation, argue this periodisation with concret documents and facts, the modification of political context and the modification of administrative treatmenst from the part of power structure of Republic of Moldova. In this paper in details is described the evolution of the special organs migration of Republic of Moldova.

Становление независимого демократического молдавского государства стимулировало миграционные процессы его населения. За годы независимости Республика Молдова столкнулась с многообразными формами миграционных процессов. Однако наиболее распространенной

[46] *Рецензент – доктор философских наук, доцент Валентин ЦУРКАН*

явилась трудовая миграция. В результате социально-экономических «выталкивающих» причин сегодня, как свидетельствуют результаты переписи населения (2004), социологические исследования (2003-2005) в процессы трудовой миграции вовлечено около 600 тысяч человек, то есть практически каждый третий трудоспособный житель страны[47].

Естественно, что молодое молдавское государство не могло остаться вне сферы миграции. Оно попыталось регулировать миграционные процессы. В миграционной политики Молдовы, в регулировании трудовой миграции можно выделить несколько основных этапов.

1. Первый этап (1990-1994 гг).

Содержание этапа состоит в регулирования и регламентирования процессов трудовой миграции, характерных для советского или постсоветского геополитического пространства.

Миграционная политика опиралась на закон «О миграции» (декабрь 1990 года)[48], была направлена на сохранение этнонациональной идентичности республики, недопущении нерегулируемой иммиграции в Молдову из других республик СССР. С этой целью Парламент страны вводил иммиграционную квоту, равную 0,05% от наличного населения республики. Эта квота (количественное ее выражение) утверждалась и утверждается ежегодно через соответствующий закон.

Такое регулирование миграции, в том числе и трудовой, было направлено против иммигрантов, но не касалось молдавского населения, выезжающего из республики. С обретением независимости и становлением демократической государственности все больше людей стали выезжать в поисках заработка за пределы страны. С целью регламентации трудовой миграции принимается ряд нормативно-правовых актов. Среди них отметим: постановление Правительства Республики Молдова «Об утверждении Регламента временного трудоустройства граждан Республики Молдова за рубежом и иностранных граждан в Республике Молдова» (декабрь 1991 года)[49], постановление Правительства Республики

---

[47] *см.: Мошняга В., Руснак Г., Цуркан В., Завтур А. Эффекты трудовой миграции молдавского населения в европейском контексте. // Cooperare regională şi integrare europeană în Sud-Estul Europei: studii de caz. – Chişinău, CE USM, 2006, p.76-99*

[48] *Закон Республики Молдова «О миграции» (№ 418-XII от 19 декабря 1990). // Международная организация по миграции. – Сборник законодательных актов государств СНГ и Балтии по вопросам миграции, гражданства и связанным с ними аспектам. – Москва, Б.г.*

[49] *См.: Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.717 din 24 decembrie 1991 "Privind aprobarea Regulamentului de angajare provizorie a cetăţenilor Republicii Moldova peste hotare şi a cetăţenilor străini în Republica Moldova".*

Молдова «Об утверждении правил выдачи сертификатов и лицензий физическим и юридическим лицам, которые действуют в качестве посредников в организации временного трудоустройства граждан Республики Молдова за рубежом» (июнь 1992 года)[50], Постановление Правительства Республики Молдова «О модификации ряда постановлений Правительства Республики Молдова» (март 1995 года).[51]

Кроме того, следует учесть, что Молдова и в советское время была республикой-донором в области трудовой миграции: значительная часть молдавского населения работало в Сибири, на Крайнем Севере, в других регионах Советского Союза. После объявления независимости многие уроженцы Молдовы стали возвращаться домой. Однако в Республике Молдова они столкнулись с проблемой определения трудового стажа и т.д. В то же время многие люди продолжали работать за пределами республики, выезжая на заработки. Возникла и обострилась проблема регулирования положения, правового статуса этих категорий работников как в Молдове, так и за ее пределами, в новых независимых государствах (СНГ).

Пытаясь оформить цивилизованный развод в рамках распавшегося Союза ССР, защитить права молдавских граждан, которые трудились или трудятся за пределами Молдовы в странах СНГ, молдавское правительство подписывает Бишкекские соглашения «О безвизовом передвижении граждан Содружества Независимых Государств на территории его участников» (1992), заключает двухсторонние соглашения по вопросам трудовой миграции с Россией (май 1993 г.), Украиной (декабрь 1993 г.), Беларусью (май 1994 г.). В рамках СНГ Молдова подписала соглашение между странами СНГ «О гарантиях прав граждан государств, членов СНГ в области обеспечения пенсиями» (март 1992 г.) и «О сотрудничестве в области охраны труда и определения производственного травматизма, полученного работниками, находящимися вне страны проживания» (декабрь 1994 г.). В марте 1995 года Молдова ратифицировала соглашение «О сотрудничестве в области миграции рабочей силы и социальной защиты рабочих-мигрантов» (апрель 1994 г.) и др.

2. Второй этап (1995-2000 гг.)

---

[50] *См.: Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 451 din 29 iunie 1992 "Cu privire la aprobarea Regulilor de eliberare a certificatelor şi licenţelor persoanelor juridice şi fizice, care acţioneaza în calitate de intermediar la organizarea angajării provizorii a cetatenilor Republicii Moldova peste hotare". // Monitorul, 1992, nr.6, art.144.*

[51] *См.: Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.157 din 6 martie 1995 "Cu privire la modificarea unor hotărîri ale Guvernului Republicii Moldova" // Monitorul Oficial, 1995, nr.20, art.142.*

Содержание второго этапа характеризуется интеграцией республики в глобальные, в первую очередь, европейские миграционные процессы. Особенность данного процесса в том, что трудовая миграция молдавского населения и интеграция государственных структур в единое миграционное пространство выступают как два самостоятельных, практически не взаимодействующих процесса. Молдавское население начинает включаться в общеевропейские миграционные процессы, не ожидая поддержки и помощи со стороны государственных структур. В то же время государственные миграционные структуры, призванные регулировать трудовую миграцию, руководствуются не столько остротой проблемы трудовой миграции молдавского населения, сколько приоритетами европейской ориентации, заимствованием и перениманием опыта западноевропейских стран в сфере регламентирования и регулирования трудовой миграции.

Государство стремилось внести цивилизованность и транспарентность в процессы трудовой миграции населения. Была сделана попытка заключить двусторонние соглашения по проблемам регламентации трудовой миграции молдавских граждан с теми государствами, в которых имелись молдавские трудовые мигранты. Посредством МИДа Молдовы были сделаны обращения к соответствующим структурам 24 государств (Болгария, Германия, Греция, Венгрия, Израиль, Эстония, Латвия, Литва, Польша, Канада, Франция, Чехия, Словакия, Италия, Кувейт, Югославия, Хорватия, Словения, Македония, Босния-Герцеговина и др.) с предложением заключить двухсторонние соглашения по проблемам трудовой миграции молдавских граждан в эти государства. Однако, эта инициатива в целом не получила поддержки. Нежелание сотрудничать объяснялось сложностями на национальных рынках труда, большими объемами безработицы. В начале апреле 1997 года Молдовой было подписано соглашение «О приеме и передаче граждан, находящихся незаконно на территории Республики Молдова или Республики Польша» с польской стороной, наиболее остро сталкивающейся с незаконной миграцией граждан Молдовы. Аналогичное соглашение было подписано в июне 1997 года и с Венгрией. Позднее подобное соглашение было заключено и с Литвой[52] (сегодня такого рода соглашения существуют с 10 странами мира).

---

[52] *Сегодня соглашения о реадмиссии заключены с более чем 10 государствами. Молдавская сторона настаивает о заключении соглашений о реадмиссии в едином пакете с соглашении о правовой и социальной защите трудовых мигрантов. К сожалению, западные партнеры не считают это возможным и необходимым.*

Предпринимались шаги по углублению сотрудничества, в том числе и в области защиты прав граждан внутри СНГ. Было подписано соглашение об основных принципах приграничного сотрудничества государств-участников Договора об углублении интеграции в экономической и гуманитарной областях от 29 марта 1996 года.

В ноябре 1997 году Правительство приняло Постановление «О временном трудоустройстве работников-мигрантов».[53] Существенным моментом постановления явилось то, что «деятельность по организации временного трудоустройства граждан Республики Молдова за рубежом осуществляется только экономическими агентами, обладающими лицензией на деятельность в качестве посредника по организации временного трудоустройства граждан Республики Молдова за рубежом и разрешением на организацию временного трудоустройства конкретного числа работников эмигрантов в определенной стране»[54]. Данным постановлением был утвержден новый «Регламент о временном трудоустройстве работников мигрантов». «Регламент», включив в себя все существенные, положительные моменты предыдущих нормативно-правовых актов в области регулирования трудовой миграции, был дополнен рядом модифицированных, усовершенствованных положений.

В соответствии с принятым Регламентом были определены фирмы, получившие право на трудоустройство молдавских граждан зарубежом[55]. Однако, предпринятые действия не обеспечили реального сотрудничества государственных структур с институтами гражданского общества, населением и трудовыми мигрантами Республики Молдова.

Под давлением массовой нерегулируемой трудовой миграции рабочей силы с востока западноевропейские государства стали проводить политику «закрытых дверей», защищать национальный рынок труда. Усилилось давление стран Евросоюза на руководство Республики Молдова, от которого стали требовать более решительных мер в противо-

---

[53] См.: Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1077 din 20 noiembrie 1997 "Cu privire la angajarea provizorie a lucratorilor migranţi". // Monitorul Oficial, 1997, nr.84-85.

[54] Там же.

[55] Лицензией на временное трудоустройство молдавских трудовых мигрантов зарубежом обладают по стране только 10 экономических агентов. (См.: De saracie, moldovenii se vand la negru in occident. // «Flux», 1999, 3 decembrie). При этом подавляющее число фирм, обладающих разрешением Министерства труда, социальной защиты и семьи на экспорт трудовых ресурсов из Молдовы, направляют молдавских рабочих на стройки в Израиль (см.: «Комсомольская правда в Молдове», 2000, 12 февраля). Отсутствие транспарентности в выборе фирм, занятых трудоустройством молдавских граждан зарубежом, нередко выступает основанием слухов о близости этих экономических агентов к молдавским государственным структурам, занятым регулированием миграционных процессов.

действии трудовой миграции населения на запад, борьбе с трафиком живых существ, молодых женщин и девушек.

В то же время и молдавское руководство, осознав массовость трудовой миграции и возможность увеличить государственные запасы иностранной валюты стало проявлять интерес к этому феномену. Во внутренней политике предпринимаются меры по регулированию процессов трудовой миграции. Активизируется интерес к проблематике трудовой миграции со стороны государственных структур и общественного мнения. Предпринимаются попытки противостоять деятельности фирм, которые делают бизнес на нелегальной трудовой миграции молдавского населения. Однако, в силу несовершенства молдавского законодательства эти действия в основном не имели успеха[56]. В целом, в этот период не были достигнуты поставленные задачи в области государственного регулирования трудовой миграции.

Под воздействием международных структур было активизировано внимание молдавского государства к проблемам трафика живых существ, в первую очередь молодых женщин и девушек, выработке организационных, информационных и реабилитационных мер противодействия этому явлению.

3. Третий этап (2001-2006 гг.)

Содержание – стремление содействовать легализации «нелегальных» трудовых мигрантов и защите их прав в странах приема. Специфика этапа – активизация деятельности и продвижение имиджа миграционных структур Молдовы среди населения и на международной арене. Однако, определенные успехи достигнуты в большей степени благодаря изменению акцентов в миграционной политике стран приема.

Третий этап характеризуется подвижками в позиции, реальной практике регулирования трудовой миграции как со стороны Республики Молдова, так и со стороны западноевропейских государств.

Стремясь ввести нелегальную трудовую миграцию молдавского населения в цивилизованные и легальные формы, повысить имидж молдавского государства у международной общественности и собственного населения, пришедшие в результате парламентских (2001) выборов к власти коммунисты усиливают роль государства на поле регулирования миграции. Для это была повышена роль государственной миграционной службы, ее роль и значение в структуре центральной исполнительной власти. В 2001 году вместо Департамента миграции в составе министерства труда, социальной защиты и семьи создается Государственная Ми-

[56] *См.: Мошняга А., Евдокимова Л., Коман А., Краузе А., Руснак Г. Трудовая миграция в лицах: люди и судьбы. / «CAPTES». – Кишинэу, 2000, с.31-35.*

грационная Служба при правительстве. Основными задачами данной структуры определены проведение государственной политики в области переселения, иммиграции и репатриации граждан, миграции трудовых ресурсов, контролем над применением и соблюдением законодательства, разработка межправительственных проектов соглашений по временному трудоустройству и социальной защите переселенцев[57]. То есть, налицо концентрация в единой государственной структуре всех служб, занятых регламентацией и регулированием миграционных процессов, в том числе и процессов трудовой миграции[58]. В 2002 году ее трансформируют в Департамент миграции Республики Молдова, статус и функции которого определяет уже парламент страны.

В проводимой миграционной политике молдавское государство стремится преодолеть недостатки предыдущих подходов в регламентации и реальной практики регулирования миграции[59]. Оно ставит своей целью защитить не только тех, кто легально находится и занимается трудовой деятельностью за рубежом, но и молдавских гастарбайтеров-нелегалов, помочь им стать легальными трудовыми мигрантами.[60] Для

[57] *С 1 октября – миграционная служба. // «Независимая Молдова», 2001, 23 августа.*

[58] *Кроме того, Решением правительства (№185 от 3 марта 2001 года) в составе Министерства труда и социальной защиты был создан отдел координации и мониторинга проблем беженцев и лиц, ищущих убежища. Позднее этот отдел был переведен в состав Министерства юстиции и трансформирован в Главное управление по делам беженцев.*

[59] *Учитывая предшествующий опыт малоэффективной борьбы с людьми, наживающимися на проблемах нелегальной трудовой миграции, парламент пошел по пути совершенствования действующего законодательства. Если ранее поставщикам живого товара грозило лишение свободы всего лишь на год за … сводничество, то с 30 июля 2001 года санкции в отношении подобных лиц ужесточены. (Закон №450-XV, от 30 июля 2001 года). В Уголовный кодекс и Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова внесена ст.113-2, в соответствии с которой трафик живого товара карается лишением свободы на срок до 25 лет с конфискацией имущества». (Decretul pentru promulgarea Legii privind completarea Codului penal şi Codului de procedură penală. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr 97-99, art.802-803)*

[60] *Дораш В. Основы государственной политики в области трудовой миграции. // Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. / CAPTES. – Кишинэу, 2000, с.57-65. Руководитель Управления политического планирования при Аппарате Президента Республики Молдова В.Дораш отмечал: «Государство задалось целью организовать трудоустройство граждан Молдовы за рубежом. Для этого был создан Департамент миграции, который ведет переговоры о заключении таких договоров с различными странами. Государство будет сокращать риски для граждан. Они получат возможность зарабатывать деньги, имея определенные социальные гарантии и комфорт. Соответственно, из заработанных за рубежом денег граждане Молдовы должны будут платить налоги в государственную казну». (см.: Дораш В. Государственная политика в области миграции. // Пути решения проблем нелегальной миграции в*

этого было создано Государственное Агентство по трудоустройству молдавских граждан за рубежом (2002).

Департамент миграции разработал концепцию миграционной политики Республики Молдова, которая была принята парламантом в октябре 2002 года[61]. Кроме того, подготовлена новая редакция закона «О миграции». Осуществлена гармонизация национального законодательства, приведение его в соответствие с международными стандартами. Молдова присоединилась к международным документам, регламентирующим процессы миграции: Европейская конвенция о правовом статусе трудящегося-мигранта; Европейская социальная хартия; Европейская конвенция о социальном обеспечении, соглашение о сотрудничестве правительства Республики Молдова и Международной Организации Миграции (подписано в мае 2002 года, ратифицировано парламентом страны в октябре 2002 года). Республика Молдова присоединилась (23 ноября 2001 года) к Конвенции (1951 года) и Дополнительному протоколу (1967 года) о беженцах. В целом Молдова ратифицировала более 20 международно-правовых акта в области защиты прав человека, трудовых мигрантов и беженцев. 25 июля 2002 года парламент принял закон «О беженцах», который вступил в действие с 1 января 2003 года.

Республикой Молдова было инициировано и подписано межправительственное соглашение с Италией, ведутся переговоры по этим вопросам с Испанией и Португалией. С 2003 года Италия вносит квоты для молдавских трудовых мигрантов в ежегодный национальный план. В последние два года эта квота составляет по 5.000 человек.

Начинает утверждаться практика подписания соглашений в области трудовой миграции на уровне регионов, административных единиц. (Практика набора иностранными фирмами молдавских рабочих существовала и ранее. Другое дело, что в этот процесс не были включены соответствующие молдавские государственные структуры). Так, в частности, в этот период были заключены соглашения между молдавскими партнерами (Государственная миграционная служба, Агентство по трудоустройству за рубежом, примэрия Кишинева) и рядом областей Италии в сфере временного трудоустройства молдавских медсестер, строителей, сварщиков и т.д. Имеются работающие договора по трудоустройству молдавских трудовых мигрантов с партнерами из Чехии, Кувейта, других стран. Осуществляется разработка совместных программ по подго-

---

соответствии с принципами международного права. Международная конференция, Кишинев, 12-13 апреля 2002 года).

[61] *См.: Monitorul oficial, 2002, nr.146-148*

товке специалистов с изучением языка страны трудоустройства, предусматривающие последующее трудоустройство за границей.

Продолжается сотрудничество в рамках СНГ. Молдова принимала активное участие в подготовке ряда других документов, касающихся вопросов регулирования трудовой миграции. Среди них отметим: Программа действия по развитию СНГ на период до 2005 года, раздел «Создание условий для свободного перемещения рабочей силы». В рамках этой программы разработана «Концепция поэтапного формирования общего рынка труда и регулирования миграции рабочей силы государств-участников СНГ», Конвенция о правовом статусе трудящихся мигрантов и членов их семей – граждан государств-участников СНГ, Соглашение об общих принципах сотрудничества государств-участников СНГ в области приграничной трудовой миграции (2002).

Миграционная структура Республики Молдова обратилась к соответствующим структурам Российской Федерации с предложением о выделении 35-50 тысяч рабочих мест для молдавских трудовых мигрантов. Подобного рода предложения были сделаны и другим государствам. К сожалению, конкретного, положительного ответа на эти обращения не наблюдалось.

Проводилась работа по приведению в соответствие с международными и европейскими стандартами миграционного законодательства Республики Молдова, ужесточению административного и уголовного законодательства в отношении лиц, задействованных в трафикинге живых существ и т.д.[62]. Проблема миграции внесена в качестве приоритетного направления в План действий «Республика Молдова – Европейский Союз»[63]. Укрепляется сотрудничество с международными институтами, специализированными в области международной миграции. В целом можно констатировать активизацию деятельности молдавского государства в области регулирования миграции молдавского населения.

С целью приведения в соответствие с европейскими стандартами институциональной базы миграции в апреле 2005 года была изменено название специализированной миграционной структуры Республики Молдова - Национальное Бюро по проблемам миграции Республики Молдова.

---

[62] *Aspecte ale migrației de muncă în contextul Republicii Moldova. Considerații ale experților europeni şi moldoveni. / DMRM. – Chişinău, 2003; The Human Trafficking Assessment Tool Report for Moldova. June 2005. – Chişinău, ABA / CEELI, 2005.*

[63] *Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Moldova, recomandat în cadrul celei de-a VII-a reuniuni a Consiliului de cooperare Republica Moldova – Uniunea Europeană. // „Moldova suverană”, 2005, 25 februarie.*

Совместно с иностранными партнерами (Голландия, Япония, Чехия) начали разрабатываться и реализовываться ряд проектов в области повышения качества статистики и учета мигрантов, пересечения государственных границ и т.д.

Позитивные изменения в деятельности молдавских миграционных структур, определенные успехи во многом стали возможны в условиях определенных изменений в политике государств приема молдавских трудовых мигрантов. Страны Европейского Союза вынуждены считаться со сложностью только силового противодействия нелегальной трудовой миграции. Делаются шаги в поисках цивилизованного решения и регулирования трудовой миграции. В Италии, Португалии, Испании, ряде других стран внедряется практика миграционных амнистий, которые распространились и на трудящихся-мигрантов из Молдовы. Однако, негативное отношение западноевропейских стран в вопросе подписания двусторонних соглашений в области регулирования трудовой миграции с Молдовой в целом не изменилось.

Основная масса трудовых мигрантов интегрируются в трудовое и правовое поле принимающих стран без помощи молдавского или принимающего государства. Об этом свидетельствуют данные об индивидуальных трудовых контрактах, заключенных при помощи или с участием молдавского государства: в 1990-1994 гг. - 682[64], в 1995-2000 гг. – 4605, в 2001-2004 гг. - 1491[65]. При этом отметим, что из 6678 индивидуальных трудовых контрактов, заверенных в государственных миграционных структурах Республики Молдова, на Израиль приходится 5963[66].

Люди решают свои проблемы с трудоустройством в зарубежье, рассчитывая только на себя. Это показывает и Банк данных Государственного Агентства по трудоустройству молдавских граждан за рубежом. Он включает в себя информацию только о 6 тысячах молдавских граждан, желающих найти работу за рубежом и обратившихся за содействием в трудоустройстве в эту государственную структуру. Государственные структуры еще не пользуются серьезным авторитетом среди молдавских трудовых мигрантов.

4. Четвертый этап (с мая 2006 года).

---

[64] *Фактически 1993-1994 годы, так как нет информации относительно индивидуальных трудовых контрактов, заключенных в 1990-1992 годы.*

[65] *За период 2001-2004 гг.*

[66] *См.: Anuar statistic privind fluxurile migraţionale în Republica Moldova 2003. – Chişinău, DSM, 2004, p.9; Anuarul statistic al Republicii Moldova. 2005. – Chişinău, Statistica, 2005, p.67.*

Содержание этапа – переосмысление концептуальных подходов в области регулирования трудовой миграции, проведение институциональной реформы.

В мае 2006 года Национальное Бюро по миграции было расформировано, его функции были поделены между Министерством внутренних дел и Министерством экономики и торговли Республики Молдова. Подобное решение исходило из того, что основная цель, которую ставили молдавские власти перед специализированной структурой в области миграции, достигнута не была[67].

Отметим, что представления, что молдавская миграционная структура не играет существенной роли в регулировании миграционных процессов и необходимы изменения в ее деятельности были достаточно распространенными.

Первый подход достаточно популярный. Правда не в государственных структурах страны[68]. Суть его заключается в пропаганде филиппинского опыта экспорта рабочей силы. Однако, при этом упускалось из виду, что опыт Турции, социалистической Югославии, Филиппин, других стран, занимающихся международным экспортом национальной рабочей силы, мало применим в условиях современной Молдовы. Суть в том, что эти страны характеризовались чаще всего авторитарными политическими режимами, которые осуществляли строгий контроль за выездом своих граждан за рубеж. Выезд из Филиппин осложнялся также и тем, что это островное государство. Море выступало естественной преградой на пути *массовой* нелегальной эмиграции. Это позволило государству быть не просто активной, но *доминирующе* активной силой в процессе управления трудовыми миграциями населения страны, диктовать свои «правила игры». В то время как в Молдове, как и в других посткоммунистических европейских государствах, оно было не только не основным, но и неактивным актором, к тому же серьезно опоздавшим в своем стремлении включиться в процесс управления миграциями[69].

[67] *Несомненно, поставленная перед молдавской миграционной структурой цель не была достигнута. Однако были достигнуты, стали позитивно заметными действия по другим, неглавным направлениям. И это, полагаем, могло быть серьезным заделом для достижения позитивных результатов по главному направлению в будущем.*

[68] *Отметим, что в конце '90-х годов XX века среди молдавского государственного истеблишмента, в том числе и его верхушки, эти взгляды имели хождение, проговаривалась идея о контроле за международной миграцией молдавской рабочей силы, получении государством определенных финансовых дивидендов от выезжающих трудовых мигрантов.*

[69] *Мошняга В., Цуркан В., Руснак Г. Специфика трудовой миграции и особенности ее регулирования в европейских государствах СНГ (из опыта Республики Молдова). // MOL-*

Среди молдавских властных структур сегодня утвердился ***другой подход***: регулирование процессов трудовой миграции, зависит от решения задач борьбы с бедностью, повышения занятости населения, роста социально-экономического потенциала страны и благосостояния ее граждан. Миграционную политику следует рассматривать в контексте социальной политики, подчиненности целей миграционной политики общенациональным приоритетам, их увязка с перспективами развития страны[70].

Возрождение экономики страны является одним из важных направлений сокращения численности национальной рабочей силы, эмигрирующей в поисках заработной платы, соотносимой с международными, среднеевропейскими стандартами. При этом возрождение экономики должно базироваться на росте прямых инвестиций в производство (см.: программа «Возрождение экономики – возрождение страны»).

Надежды на рост прямых иностранных инвестиций в молдавскую экономику достаточно призрачны[71]. В силу этого, в качестве основного источника прямых инвестиций в экономику страны должны выступить денежные переводы молдавских граждан, работающих зарубежом. Денежные переводы молдавских трудовых мигрантов должны быть стимулированы для инвестиции в местные проекты, развитие местных населенных пунктов и общин, откуда происходят, родились и живут трудовые мигранты. Государство видит этот путь в реализации программы «Молдавское село».

DOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (XXV), 2004. - Chişinău: USM, 2004, c.102-121.

[70] *В экономике Молдовы происходит рост. Практика свидетельствует, что существенного роста прямых иностранных инвестиций в экономику Республики Молдова особо не наблюдается. Экономический рост обусловлен ростом потребительского спроса, происходящего благодаря денежным переводам молдавских трудовых мигрантов, существующей системой налогообложения (более 50% отчислений в бюджет дает таможня).*

[71] *Причин этому несколько. В первую очередь это связано с недостаточно благоприятным инвестиционным климатом страны. Законодательство в области инвестиций отвечает среднеевропейским стандартам. Однако, «правила игры», соблюдение государством своих обязательств подвержены ситуативным изменением, повышенным социальным рискам. Кроме того, трудовая миграция «вымывает» из страны квалифицированную рабочую силу. В силу чего инвестиции со стороны иностранных инвесторов становятся не выгодными предпринимателю, производственные заказы некому качественно выполнять. Нуждается в долгосрочном рефомировании фискальная система страны, которая во многом ограничивает возможности частной инициативы, бизнеса.*

Молдавские власти считают, что увеличение числа новых рабочих мест[72] позволит сократить и серьезно уменьшить количество трудовых мигрантов[73]. Однако, при этом следует помнить, что в условиях открытой рыночной экономики рабочая сила начинает осознавать свою не только национальную, но и реальную, с учетом международных факторов, стоимость. В этих условиях задача государства состоит в том, чтобы помочь молдавской рабочей силе стать конкурентноспособной на международном рынке труда, помочь посредством развития и реформирования системы образования и здравохранения. Конечно, часть подготовленной Молдовой квалифицированной рабочей силы эмигрирует и не вернется в страну. Однако, государство получит кредит доверия у населения, трудовых мигрантов, что в перспективе принесет позитивные эффекты.

В контексте ***«второго подхода»,*** взгляда на миграционную политику как на составную часть социальной политики становится понятным, что структуры, занятые регулированием процессов трудовой миграции, должны играть второстепенную роль в системе исполнительной власти. И существование отдельной миграционной службы в стране является неоправданным.

---

[72] *См.: Republica Moldova: politici de creştere economică, creare a locurilor de muncă şi reducere a sărăciei. – Chişinău, UNDP, 2005.*

[73] *Анализ предвыборных программ электоральных конкурентов на парламентских выборах-2005 показал, что и коммунисты, партия власти, и партии, представляющие различные сегменты оппозиции, в целом поддерживают данные подходы (см.: Предвыборные программы конкурентов. Парламентские выборы 6 марта 2005. – Кишинев, Adept, 2005; Fruntaşu Iu. Programele electorale ale partidelor din Republica Moldova: context şi substanţa. // Alegeri 2005. / Coord. S.Buşcaneanu. – Chişinău, Gunivas, 2005, p.137-140). Разница лишь в количестве рабочих мест, которые они обещают создать.*

При этом упускается из виду, что проблема не в наличии / отсутствии рабочих мест в Молдове. Молдавская рабочая сила уезжает зарубеж не только и не столько потому, что нет рабочих мест, сколько потому, что люди узнали (могут сравнивать и сравнивают не только виртуально, но и реально, посредством собственного эмпирического опыта), что за один и тот же труд они получат значительно больше в России, в странах Европейского Союза или еще где-то. Рабочая сила начинает осознавать свою реальную стоимость на международном рынке труда и в силу этого становится более «капризной» внутри страны.

Отсюда, решение видится не в том, чтобы отучить ее от сравнений, закрыв границы «новым железным занавесом», сколько в том, чтобы сделать привлекательным и сравнимо выгодным ее работу дома. Трудовой мигрант должен довериться власти, государству, поверить их обещаниям и делам, что, работая дома, он выиграет. Как отмечает Ж.Тапинос, когда «человек решает эмигрировать – это его личное решение, когда же он решает остаться, то в этом проявляется его доверие правительству и рынку».

Жизнь покажет, было ли решение ликвидировать Национальное Бюро по миграции как самостоятельную, цельную структуру оптимально верным. Однако, за этот промежуток времени выявились некоторые негативные моменты. Складывавшийся имидж государственных структур, стремящихся помочь молдавским трудовым мигрантам, начинает размываться. Ожидавшиеся сокращения госаппарата в связи с ликвидацией структуры пока не оправдались. Вместо 34 сотрудников Национального бюро по миграции сегодня в штате министерств, унаследовавших спектр его деятельности, этими проблемам занимается почти в три раза больше чиновников[74]. Иностранные партнеры, сотрудничавшие при реализации проектов с Национальным бюро по миграции, «заморозили» свою деятельность. А один из проектов ими уже был досрочно закрыт.

Полагаем, что это не окончательная оценка со стороны иностранных акторов. Реальные действия молдавских государственных структур на поле трудовой миграции могут изменить позицию западных партнеров.

Практика показывает, что Министерство экономики и торговли Республики Молдова, унаследовав от Национального бюро по миграции сферу трудовой миграции, стремится (в русле «второго подхода») вернуть молдавское население в страну, привлечь денежные переводы молдавских трудовых мигрантов в экономику Молдовы, развитие малого бизнеса, создание новых рабочих мест, привлекательных для молдавских граждан. Отметим, что подобные действия идут в русле проектов, осуществляемых Европейской комиссией («Развитие мелкого бизнеса в сельской местности»), Международной Организацией по Миграции в Республике Молдова[75].

Является ли это признанием того, что регулировать процессы трудовой миграции невозможно?[76] Полагаем, что нет. Речь идет о том, что процессы международной трудовой миграции можно эффективно регулировать только в контексте международного сотрудничества, согласования действия как государств приема, так и государств выхода трудовых мигрантов. При этом важно отметить, что эффективность действий

[74] *Только трое чиновников из прежнего состава Национального бюро по миграции были трудоустроены в трансформировавшихся структурах. Многие из сотрудников стали на путь трудовой миграции и уехали на заработки в Италию.*

[75] *Programul Aeneas. Dincolo de reducerea sărăciei: elaborarea cadrului legal, regulator şi instituţional pentru utilizarea remitenţelor în scopul creşterii mediului de afaceri în Moldova (DRS).*

[76] *См.: Мировой опыт миграционной политики: ретроспектива и новейшие тенденции. – Москва-Алматы, МОМ, 2004.*

и предсказуемость последствий трудовой миграции может быть реальной только в условиях экономического развития государств выхода.

5. Заключение.

В государственном регулировании трудовой миграции Республика Молдова прошла несколько этапов. На протяжении более пятнадцати лет страной накоплен определенный опыт регулирования трудовой миграции. Однако реальность показала, что достигнутые определенные успехи в регулировании трудовой миграции молдавского населения явились результатом активного сотрудничества с внешними партнерами, государственными структурами стран приема трудовых мигрантов из Республики Молдова. Углубление международного сотрудничества, осмысление, накопление и использование опыта регулирования процессов трудовой миграции, полагаем будут способствовать поиску оптимальной и эффективной модели помощи мигрантам. Подчеркнем, что эффективность регулирования процессов трудовой миграции молдавского населения будет как и ранее зависеть от активной социально-экономической политики в стране, направленной на экономическое развитие страны и рост благосостояния ее населения.

Библиография

Aspecte ale migrației de muncă în contextul Republicii Moldova. Considerații ale experților europeni şi moldoveni. – Chişinău, DMRM, 2003

Lucke M. Remittances and Social Protection in Moldova. Report. // Remitențele lucrătorilor migranți: oportunități de optimizare (atelier de lucru). / Organizația Internațională a Muncii, Ministerul Economiei şi Comerțului al Republicii Moldova, Uniunea Europeană, Chişinău, 15 noiembrie 2005.

Мировой опыт миграционной политики: ретроспектива и новейшие тенденции. – Москва-Алматы, МОМ, 2004.

Мошняга В., Евдокимова Л., Коман А., Краузе А., Руснак Г. Трудовая миграция в лицах: люди и судьбы. – Кишинев, «CAPTES», 2000.

Мошняга В., Руснак Г. Мы строим Европу и не только... – Кишинев, Молд.ГУ, 2005.

Мошняга В., Цуркан В., Руснак Г. Специфика трудовой миграции и особенности ее регулирования в европейских государствах СНГ (из опыта Республики Молдова). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (XXV), 2004. - Chişinău: USM, 2004, p.102-121.

Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. – Кишинэу, «CAPTES», 2000

Populaţia Republicii Moldova în contextul migraţiilor internaţionale. Vol.I-II. – Iaşi, Pan-Europe, 2006.
Republica Moldova: politici de creştere economică, creare a locurilor de muncă şi reducere a sărăciei. – Chişinău, UNDP, 2005.
Трудовая миграция и защита прав гастарбайтеров: практика посткоммунистических стран. – Кишинэу, Молд.ГУ, 2003.
Трудовая миграция в СНГ: социальные и экономические эффекты. – Москва, 2003.

Представлен в редакцию
15 декабря 2006 года

ВЛАСТЬ И ОППОЗИЦИЯ В КОНТЕКСТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ[77]

Валерий МОШНЯГА
Республика Молдова, Кишинэу,
Молдавский госуниверситет
факультет международных отношений,
политических и административных наук
Кафедра политологии и гражданского воспитания
доктор хабилитат политических наук,
профессор, заведующий кафедрой,
заслуженный деятель науки Республики Молдова
«Om Emerit»

Георгий РУСНАК
Республика Молдова, Кишинэу
Молдавский госуниверситет
доктор хабилитат исторических наук,
профессор, ректор,
член-корреспондент Академии Наук Молдовы

Татьяна ТУРКО
Республика Молдова, Кишинэу,
Молдавский госуниверситет

---

[77] *Рецензент – доктор политических наук, доцент Чезар Мынэскуртэ*

факультет международных отношений,
политических и административных наук
Кафедра политологии и гражданского воспитания
доктор политических наук,
доцент

Клавдия ЗАВТУР
Республика Молдова, Кишинэу,
Институт политических наук и
международных отношений,
Кафедра политических наук и права
доктор философских наук,
доцент

In the article is examined the problem of correlation between authority and opposition in transitional society. The political authority is the main factor of construction and consolidation of political system. The political opposition is the necessary element of the democratic political system.It is the efficient instrument of contradiction`s civilized solution between the interests of big groups of people who are reprezented by the political parties. The opposition is an integral part of "checks and balances" system, on the basis of which the political system functions.

The authors consider that opposition in western democracies fulfils the function of relaxation of social tension, also is themeasure to avoid the social conflicts and crisis situation. In the article the great attention is paid to parlamentary opposition. Unlike the other types of opposition parlamentary opposition is the only type which belongs to a system of political authority.

The authors examine the differences between authority and opposition in the Republic of Moldova. The political crises which appear in society need the new forms of dialogue with opposition. In spite of the fact that ruling and oppositional parties compete between them in political process, they have to achieve the consensus on the basic problems. The political situation in society, the stability of political system depends on the constractive dialogue between authority and opposition.

Важнейшим фактором конструирования и консолидации элементов политической системы выступает политическая власть. Она является стержнем политической системы, определяя ее сущность, природу, структуру и границы. Политическая система отражает состояние общества, включая экономические условия его существования, социальную и

национальную структуру, состояние и уровень общественного сознания, культуры, международного положения и др. Через политическую систему выявляются и аккумулируются основные группы интересов, выстраиваются социальные приоритеты, что получает затем закрепление в политике.

Согласно системному подходу, любая система, в том числе и политическая, имеет следующие характеристики: 1) система состоит из многих частей; 2) части составляют единое целое; 3) система имеет границы. Политическая система рассматривается как функционирующая система, то есть между многообразными аспектами политики и политическими явлениями существует стабильная взаимосвязь.

Политическая система представляет собой многофункциональную структуру, включающие различные компоненты: институциональный, функциональный, регулятивный, коммуникационный, идеологический. Каждый из компонентов имеет свою собственную особую структуру, формы внутренней и внешней организации и способы выражения.

Среди политических институтов, оказывающих влияние на политический процесс и политическое воздействие на общество, следует выделить государство и политические партии как собственно политические институты. Их основным назначением является представительство коренных интересов различных социальных слоев общества. Стремление к организации и реализации своих политических интересов и целей – главное в деятельности политических институтов.

Центральным институтом власти в обществе выступает государство. Именно государство является официальным представителем всего общества, от его имени принимаются властные решения, обязательные для общества. Государство обеспечивает политическую организованность общества, и в этом качестве оно занимает особое место в политической системе, придавая ей своего рода целостность и устойчивость. Государство играет значительную роль в выполнении задач и реализации функций политической системы. Государственная власть служит своеобразным центром притяжения социальных сил и организаций, выражающих их интересы. Характер и объем государственного управления зависит от природы государства и политической системы.

В состав политической системы входят политические отношения. Они представляют собой разновидность общественных отношений, которые отражают связи, возникающие по поводу политической власти, ее завоевания, организации и использования. Политические отношения весьма подвижны и динамичны, и определяют содержание и характер функционирования политической системы. Политические отношения

могут выступать в форме конфликта или консенсуса. С точки зрения социальной направленности различают отношения, выражающие интересы властвующих субъектов, и отношения, выражающие интересы оппозиционных сил.

Одним из ключевых компонентов политической системы выступают политические партии. Они играют важную роль посредника между гражданским обществом и государственными институтами во всех современных демократиях. Политические партии являются выразителями интересов и воли народа в государственных структурах, проводниками политической модернизации. Они формируют политическую культуру общества, являются одновременно и следствием, и условием демократического развития страны.[78]

Одной из функций политических партий является борьба за власть. В демократическом обществе, наряду с партиями, обладающими властью, существуют партии, которые не находятся у власти или противопоставляют свою политику политике правящей партии. Эти партии создают **политическую оппозицию**. Оппозиция выступает неотъемлемой частью политического процесса, поэтому власть и оппозицию необходимо рассматривать в их взаимосвязи и взаимодействии.

Возникновение и существование оппозиции связано с существованием политических конфликтов, которые, в свою очередь, базируются на двух источниках: 1) постоянное противоборство интересов различных политических сил, которые активизируются по мере общественного развития; 2) конфликты ценностей между различными социальными группами, а также между социальными группами, с одной стороны, и власть имущими - с другой. Со временем усложняющийся характер общественной жизни привел к тому, что эти противоречия нашли свое организационное выражение в политической оппозиции.

Становление оппозиции было связано с процессом эволюции демократии и парламентаризма. Оппозиция возникла в Англии в ХУШ веке как альтернатива правительству (партии тори и вигов), как выразитель мнений, идей, интересов, ценностей определенной части населения.

Несмотря на то, что оппозиция имеет длительную историю существования, а проблема взаимоотношений между властью и оппозицией весьма актуальна, тем не менее изучение политической оппозиции не относится к числу направлений, находящихся в фокусе современной политической науки. Отношение ученых к этому феномену в чем-то сродни невниманию любителей спорта к команде, проигравшей финал куб-

---

[78] *См.: LaPalombara J.,Weiner M. Political Parties and Political Development. – Princeton, Princeton Univ. Press, 1966, p.30.*

кового соревнования. Большинство публикаций носит описательный характер, а количество теоретических разработок крайне невелико, а те, которые имеются, не всегда способны служить инструментом эмпирического анализа.[79]

Вместе с тем политическая оппозиция является эффективным инструментом цивилизованного разрешения противоречий между интересами больших групп людей, представленных политическими партиями. Она является неотъемлемым элементом механизма системы «сдержек и противовесов», на основе которого во многом осуществляется функционирование политической системы.

Предоставление оппозиционным силам полноценной возможности выражать свою, отличную от официальной, точку зрения и конкурировать с правящей партией в политическом процессе, как свидетельствует опыт западных демократий, оказывает стабилизирующее воздействие на всю политическую структуру общества, служит достаточно эффективным противоядием против возникновения острых социальных конфликтов и кризисных ситуаций. Таким образом, оппозиция выполняет функцию разрядки социальной напряженности. Отсутствие дееспособной оппозиции в условиях демократии, как правило, приводит к росту социальной нестабильности или вызывает политическую апатию масс.

Политическая оппозиция способствует самовыражению тех социальных групп и слоев, которые не удовлетворены существующей властью, сигнализирует власти о неблагополучии, что позволяет последней получать адекватную информацию о жизни общества и корректировать свои политические решения. Это основной канал выражения социального недовольства существующим порядком вещей, важный фактор перемен и политического обновления общества.

Сам факт наличия влиятельной оппозиции «взбадривает» и держит в надлежащем тонусе правящую партию, придает необходимую динамику развитию страны. Ее присутствие ограничивает злоупотребление властью, нарушения гражданских и политических свобод населения, служит своеобразным ограничителем, который препятствует смещению курса правительства чересчур влево или вправо от политического центра и, следовательно, гарантирует поддержание социальной стабильности. От того, насколько конструктивный характер носит диалог правящей и оппозиционной партий, во многом зависит политический климат в обществе.

---

[79] *См. Гельман В.Я. Политическая оппозиция в России: вымирающий вид? // ПОЛИС, 2004, №4, с.53-54.*

Для исследования политической оппозиции в переходных политических режимах (к которым относится и Республика Молдова), требуется выявить различные виды политических оппозиций, основываясь на двух проблемных измерениях – целях и средствах оппозиций. Если изобразить цели оппозиции в виде континуума, то на одном конце данного континуума будут располагаться те партии, которые не представлены в правительстве, но готовы при случае в его состав без существенных изменений не только режима, но и – порой – его политического курса. Х.Линц обозначает его как полуоппозицию.[80]

Тогда на противоположном конце шкалы окажется «принципиальная» оппозиция, т.е. политические силы, которые способны достичь своих целей, лишь обретя всю полноту власти (и, как правило, радикально преобразовав сам режим). Очевидно, что подобный континуум в состоянии вместить в себя все типы оппозиции – как «неструктурной», ориентированной на изменение отдельных аспектов политического курса, так и «структурной», выступающей за смену политического режима (например, демократические движения стран Восточной Европы и СССР периода падения коммунистических режимов в 1989-1991 гг.)[81]

Сложнее квалифицировать средства политических оппозиций. В данном отношении наиболее адекватным представляется предложенное Линцем деление оппозиции на лояльную, полулояльную и нелояльную. К лояльной оппозиции, согласно Линцу, относятся силы, не выходящие за рамки легальной политической борьбы и отвергающие насилие, к нелояльной – те, которые делают ставку на насильственные или незаконные методы, либо угрожают их применением.[82]

Среди факторов, которые определяют характеристики политических оппозиций, В.Гельман выделяет политический режим, а именно степень состязательности и специфика господствующих политических институтов. Состязательность политического режима тесно связана со структурой политической элиты, в данном контексте – акторов, влияющих на принятие политически значимых решений. Элементами этой структуры являются интеграция элит (способность к сотрудничеству в процессе принятия решений) и дифференциация элит (организационное и фу-

---

[80] *Linz J. Oppozition to and under an Autoritarian Regime: The Case of Spain. // Dahl R. (ed.) Regimes and Oppozitions. - New Haven, London, 1973, p.191.*

[81] *См. Гельман В.Я. Политическая оппозиция в России: вымирающий вид? // ПОЛИС, 2004, №4, с.54.*

[82] *Linz J. Oppozition to and under an Autoritarian Regime: The Case of Spain. // Dahl R. (ed.) Regimes and Oppozitions. New Haven, London, 1973, p.27-38.*

нкциональное разделение различных групп и их относительная автономии по отношению друг к другу и к государству).[83]

Среди институциональных факторов наибольшее влияние на характеристики оппозиции оказывает традиционное различие между парламентскими и президентскими системами. Президентские и полупрезидентские системы, устроенные по принципу «победитель получает все»,[84] создают почву для развития принципиальной оппозиции. В свою очередь, парламентские режимы поощряют утверждение коалиционных и корпоратистских стратегий «торга» оппозиции с правящими группами.[85]

Наиболее распространенной классификацией оппозиций является ее деление на конструктивную и деструктивную. Деятельность конструктивной оппозиции направлена на поддержание существующей политической системы, она заинтересована в сотрудничестве с правящими партиями. Деструктивная оппозиция ориентирована на разрушение существующей политической системы, а иногда и на смену существующего политического режима.

Перед любой политической оппозицией встает «классический вопрос»: «до какой степени быть оппозиционной и какими средствами при этом пользоваться. Если оппозиция не противопоставляет себя существующему режиму – не предлагает альтернатив и не обещает воплотить их в жизнь, политические институты остаются слабыми. Если же оппозиция действует слишком решительно, то под угрозой может оказаться демократия как таковая».[86] Поиск ответа на этот вопрос обусловливает политические стратегии оппозиционных партий.

Политические оппозиции делятся также на парламентские и внепарламентские. В демократической системе политическая оппозиция принимает легитимную и институциональную форму существования. При этом процесс ее институционализации приводит к существованию оппозиции, которая находится в системе политической власти. Данная оппозиция относится к конституционному типу, парламентскому виду. В отличие от других типов и видов, это – единственный вид, который находится в системе политической власти.

---

[83] *См. Гельман В. Трансформация в России: политический режим и демократическая оппозиция. – Москва, 1999.*

[84] *Linz J. Presidential or Parliamentary Democrasy: Does it Make a Differense. // Linz J., Valenzuela A. (eds.) The Failure of Presidential Democracy. - Baltimore, London, 1994.*

[85] *Dahl R. Patterns of Oppozition. // Dahl R. (ed.) Political Oppozition in Western Democracies. New Haven, London, 1966, p.344-345.*

[86] *Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. – Москва, 1999, с.132-133.*

Парламентская оппозиция возникает непосредственно внутри законодательной ветви власти – в представительном органе. Ее субъектами выступают как отдельные депутаты, так и депутатские объединения (фракции, парламентские партии, группы т.д.), которые обладают законным правом на реализацию этой власти. Основными целями парламентской оппозиции являются:

1) доминирующее участие в реализации исполнительной власти (т.е. оппозиция стремится получить контроль над этой властью);

2) превращение в парламентское большинство.[87]

Представляя собой естественный, легитимный и равноправный субъект законодательной ветви власти, парламентская оппозиция в полной мере участвует в реализации парламентом представительной, законодательной, финансово-бюджетной, властной функций, в осуществлении функций политического контроля и привлечения к ответственности, обеспечения политической гласности и легитимации.

Рассматривая влияние оппозиции на процесс парламентской деятельности, возможные методы и средства взаимодействия с правительством, необходимо отметить особенность отношений между правительством и оппозицией, характерную только для западной демократии. В странах Западной Европы и США сложились принципы взаимоотношений между правительством и оппозицией, которые носят характер не столько противоборства, сколько конструктивного диалога. Это наиболее рельефно проявляется в период острых внутриполитических кризисов.

В общественном мнении западноевропейских стран прочно укоренилось представление о том, что главная функция оппозиции – тесно взаимодействовать с правительством и активно поддерживать основные направления его политики, но никак не стремиться к конфронтации с ним и нарушению достигнутого политического согласия. Разделяя в принципе сходную систему ценностей, руководство правящих и оппозиционных партий в равной степени заинтересовано в поддержании социальной стабильности. Оно исходит из того, что открытое политическое противостояние наносит непоправимый ущерб интересам общества и подрывает его правовые, политические и экономические основы.

Нарастание кризисных процессов в обществе, когда политический курс правительства начинает терять былую привлекательность, предоставляет оппозиционным партиям очевидные преимущества. В этих условиях оппозиция обычно идет на обострение разногласий с правящими

---

[87] *См. Слиска Л., Динес В. Парламентская оппозиция как фактор стабильности политических режимов. // Власть, 2001, №10, с.9.*

партиями, порой сознательно увеличивает разделяющую их идейно-политическую дистанцию, сдвигаясь вправо или влево (в зависимости от своей ориентации) от центра.

На рубеже 1970-1980 годов XX века. этот тактический ход для возвращения к власти успешно использовали республиканцы США. Консерваторы Великобритании и христианские демократы ФРГ, которые поставили во главу угла требования о наращивании военного потенциала в своих странах, сокращении социальных гарантий государства, ограничении влияния профсоюзов, возрождении традиционных морально-нравственных ценностей, что резко контрастировала с политической практикой партий, находившихся у власти.

В период относительной социально-политической стабилизации возможности оппозиции предельно ограничены. Она вынуждена лавировать, брать на вооружение пользующиеся популярностью лозунги, интерпретируя их по-своему, и направлять острие своей критики на отдельные, наиболее уязвимые аспекты деятельности власти. Такая политика требует от исполнителей искусства и политического такта.

Рассматривая отношения власти и оппозиции в Республике Молдова, необходимо отметить, что политическая оппозиция возникает с появлением многопартийной системы. В начале 80-х годов начинают появляться общественно-политические формирования. Но в основной своей массе они были слабыми, маловлиятельными, занятыми поисками собственной идентичности.[88] Формирующиеся политические объединения демонстрировали нетерпимость, нередко враждебность, друг к другу. Это дало основание определить, согласно классификации Дж.Сартори[89], сложившуюся партийную систему Молдовы как экстремальный политический плюрализм.

Характерной особенностью данного типа партийных систем является наличие сильных партий постоянной оппозиции – так называемые антисистемные партии, ориентированные против существующей политической системы. Антисистемность партии выражается не только в приверженности целям, которые ставят под сомнение существующий общественный строй, но и по методам, средствам политического поведения. При этом антисистемная направленность методов не означает, что политическая партия придерживается методов политического терро-

---

[88] *См.: Мошняга В. Политические партии и партийные системы Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău, USM, 2003, p.10.*

[89] *См.: Sartori J. Parties and Party Sistems: a Framework to Analysis. Cambridge (Mass.) 1976, vol.1.*

ра. Речь идет о том, что данное формирование склонно использовать и использует средства и методы ведения политической борьбы, выходящие за рамки парламентской демократии и направленные на дестабилизацию правительства (митинги, забастовки и др.)[90] Это Партия коммунистов и Христианско-демократическая народная партия, занимающие позиции на левом и правом флангах молдавского политического спектра.

Вторая характерная особенность экстремистско-плюралистической партийной системы выражается в существовании двухсторонней и двоякой оппозиции. Это означает, что две умеренные политические партии могут объединить свои усилия (переступив через определенные идеологические разногласия) в целях создания серьезной политической оппозиции. Такого рода оппозиция носит конструктивный характер и предрасположена к политическому диалогу.[91] В то же время правоэкстремистская партия никогда не объединит усилий с левоэкстремистской партией по причине принципиальных идеологических разногласий.

Но это в теории. Практика парламентской деятельности политических партий в Молдове показывает, что в борьбе против определенного политического конкурента такое может произойти. Пример «чудовищной коалиции» в парламенте-94 дополняется примерами сотрудничества коммунистов с фронтистами в парламенте-98.[92] С другой стороны, это можно рассматривать как начальный этап преодоления недоверия и идеологической чистоты по отношению к парламентскому соседу.

Совместная политическая деятельность в парламенте учит различные политические партии в лице их парламентских фракций руководствоваться не только и не столько идеологическими мотивами, сколько политическими интересами. Тем самым создаются реальные основы для сотрудничества между различными политическими партиями в парламенте страны.

---

[90] *См.: Мошняга В. Политические партии и партийные системы Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău, USM, 2003, c.23.*

[91] *См.: Руснак В. Партийная система в Республике Молдова: проблемы классификации // MOLDOSCOPIE (Проблемы политического анализа). Часть II. – Кишинев, Молд.ГУ, 1993, с.11-21; Руснак В., Руснак Г. Партийная система Молдовы: сущность и особенности. // MOLDOSCOPIE (Проблемы политического анализа). Часть III. – Кишинев, Молд.ГУ, 1993, с.14-19.*

[92] *См.: Мошняга В. Партийно-политическое развитие Молдовы за десять лет независимости: политологический анализ. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XIX. – Chişinău, USM, 2002, c.69-70.*

Политическая практика после парламентских (2001) выборов показала, что трансформационный период вносит новые нюансы в процесс взаимоотношений власти и оппозиции. Послевыборный цикл коммунисты начинают с проведения политики минимизации политического центра, его левоцентристской составляющей, представленной в парламенте. Политическая и информационная изоляция политического формирования «Альянс Брагиша» уменьшили в среде парламентских левоцентристов надежды на сотрудничество с коммунистами. Более того, это постепенно стало выталкивать Брагиша из поля левоцентристской конструктивной оппозиции в правое поле.

На правом фланге тактику минимизации правоцентристских политических партий проводила и ХДНП, требуя от них безоговорочной поддержки и признание своей лидирующей роли.[93]

Возникший в 2002 году политический кризис потребовал от власти поиска новых форм диалога с оппозицией. По инициативе Парламентской Ассамблеи Совета Европы был организован «круглый стол», в работе которого принимали участие политические партии парламентской и внепарламентской оппозиции. Хотя в целом деятельность «круглого стола» не достигла поставленных задач реализации эффективного диалога власти и оппозиции, тем не менее, обсуждение актуальных проблем, поиск и выработка общих позиций способствовали определенной консолидации политических партий парламентской и внепарламентской оппозиции.

Если оппозиция объединится и будет представлять собой серьезную силу, она может заставить власть считаться с собой. В середине 2001 года внепарламентские оппозиционные партии делают попытку объединить оппозицию, создав Демократический форум Молдовы (ДФМ). Но данное объединение быстро распалось. Одна из причин состояла в том, что лидеры партий, входивших в ДФМ, начали свою деятельность с определения мест в общем избирательном списке на предстоящих выборах.[94]

В 2003 году возник очередной политический кризис. Стремясь показать, что коммунисты являются сторонниками политического диалога с оппозицией и сотрудничают с другими политическими партиями, Президент Молдовы В.Воронин инициирует создание левоцентристского политического блока. В него вошли 10 политических формирований ле-

---

[93] *См. подробнее: Мошняга В. Политические партии и партийные системы Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău, USM, 2003, с.29.*

[94] *Boţan I. Opoziţia se consolidează? // www.e-democrasy.md/comments/political /20030128/.*

вой и левоцентристской ориентации: Партия коммунистов Республики Молдова, Партия социалистов Республики Молдова, Демократическая партия Молдовы, Республиканская партия Молдовы и др. Но несмотря на то, что коммунисты таким образом демонстрировали сотрудничество с оппозиционными внепарламентскими партиями, тем не менее они претендовали в этом блоке на главенствующую роль.[95]

Совет Европы, озабоченный процессами демократического развития страны, настоял на проведении политического диалога между властью и оппозицией в рамках реформированного «круглого стола» политических партий. Помимо других участников были представлены руководители 5 политических партий, представляющих власть и парламентскую и внепарламентскую оппозицию. «Круглый стол» стимулировал определенные подвижки в установлении политического диалога между правыми и левыми оппозиционными партиями, нахождении общих точек соприкосновения между ними.

По итогам парламентских (2005) выборов возникла новая конфигурация власти и оппозиции. В парламент вошли 3 политических формирования: Партия коммунистов Республики Молдова (46,11%), избирательный блок "Moldova democrată" (28,41%) и Христианско-демократическая народная партия (9,06%). Коммунисты получили 56 депутатских мандатов, блок "Moldova democrată" - 34 и ХДНП - 11 мандатов. Количественное проявление новой партийно-политической конфигурации было менее благоприятно для правящей Партии коммунистов Республики Молдова. В отличие от 2001 года, когда у коммунистов был 71 депутатский мандат и они, в соответствии с Конституцией, имели реальную возможность формировать правительство (52 голоса), избирать Президента страны (61 голос) и изменять Конституцию (67 голосов), в 2005 году собственными силами они могли только формировать правительство. Для избрания коммунистического кандидата президентом страны был необходим поиск компромисса с прошедшими в парламент политическими формированиями.

Результаты выборов подтвердили, что в Молдове парламентско-политическая конфигурация характеризуется наличием трех центров левой, центристской и правой ориентации. При этом политические партии на флангах выглядят достаточно консолидированными, в то время как в центре политического спектра процесс консолидации еще не завершен.

---

[95] *См.: Мошняга В. Политические партии и партийные системы Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău, USM, 2003, c.34-35.*

В избирательной кампании Партия коммунистов избрала традиционную стратегию для партии власти - демонстрацию успехов собственного правления и критику оппозиции. Мессаж ПКРМ сводился к тому, что необходимо продолжить созидательную работу и не допустить прихода к власти оппозиции, неспособной заботиться об интересах народа. Также коммунисты широко использовали высокий рейтинг своего лидера В.Воронина, который в течение длительного времени и намного опережает рейтинги всех остальных политиков.

Блок "Moldova Democrată" претендовал на статус основной оппозиционной силы, противостоящей коммунистам. В отличие от других электоральных конкурентов, праоцентристы шли на прямую конфронтацию с правящей партией. Центральной темой пропагандистской кампании и действий оппозиции стала проблема фальсификации результатов парламентских выборов. Это позволяло надеяться на электорально-революционный переход власти в их руки. По большому счету, для правоцентристской оппозиции электорально-революционный сценарий был единственным реальным шансом взять власть. В этом плане они опирались на опыт избирательных кампаний Сербии, Грузии, Украины.

Христианско-демократическая народная партия показала себя на выборах как эффективная политическая структура. Длительное время эта партия позиционировала себя как непримиримая оппозиция. ХДНП не претендовала на победу на выборах, она нацелена на свой сегмент молдавского электората. А партии власти ХДНП нужно в качестве подтверждения наличия в стране реально существующей, громогласно заявляющей и действующей оппозиции. Работа с электоратом в межэлекторальный период и в период избирательной кампании позволили христианским демократам совершить качественный скачок, и впервые в молдавской политической истории войти в парламент не "на чужих плечах".

Наряду с политическими формированиями, прошедшими в парламент, 8 электоральных конкурентов остались за бортом власти. Среди них можно выделить две группы политических формирований: те, кто находил свою идентичность в критике власти, откровенной оппозиции, и те, кто надеялся на постэлекторальное сотрудничество с правящей партией.

Первая группа - критики коммунистической власти. Внутри нее можно выделить правую оппозицию (Социал-демократическая партия Молдовы, Крестьянская демократическая христианская партия Молдовы) и левую оппозицию (избирательный блок "Patria-Родина", Партия "Союз труда "Patria-Родина", Республиканское общественно-политическое движение "Равноправие"). Политические формирования левой оппози-

ции в совокупности получили на выборах 8,7% голосов избирателей. Избирательный блок "Patria-Родина" набрал 4,94% голосов, чем очень напугал многих молдавских национально-ориентированных политиков.

Вторая группа - политические формирования, рассчитывающие на постэлекторальное сотрудничество с коммунистами (Союз центристов Молдовы, Республиканская партия Молдовы и Партия социально-экономической справедливости, которые в совокупности набрали 2,46% голосов. Это меньше, чем избирательный барьер для независимых кандидатов.

Так как Республика Молдова является парламентской республикой, президент страны избирается парламентом. По сравнению с 2001 годом, перед правящей партией стояла более сложная задача: им необходимо было избрать коммунистического президента при поддержке других парламентских политических сил. Реально оценивая состояние, степень согласованности и консолидации молдавской оппозиции, партия власти проводила политику привлечения на свою сторону представителей других парламентских фракций. Власть сделала ставку на сознательный раскол оппозиции, дифференцированный подход в отношении ее представителей. Таким образом, консолидировались некоммунистические силы в парламенте для избрания коммунистического кандидата Президентом страны[96].

В конечном счете тактика политического маневрирования была осуществлена коммунистами достаточно успешно. Удалось склонить к голосованию за кандидатуру В.Воронина руководство Христианско-демократической народной партии, Демократической партии Молдовы и Социально-либеральной партии. Была расколота право / левоцентристская оппозиция. Помимо этой оппозиции в парламенте-2005 представлена и правая оппозиция.

Практика политического маневрирования накануне выборов президента показала, что произошла перегруппировка сил внутри парламентской оппозиции. Она разделилась на "конструктивную" (ХДНП, ДПМ и СЛП) и "обструкционистскую" (блок "Moldova Democrată" / альянс " Moldova noastră" (БМД).

БМД не смог выставить своуго кандидата на президентские выборы, поскольку не определился однозначно в отношении какой-либо кандидатуры как из числа его представителей, так и вне блока. Кандидатура лидера Блока С.Урекяна не рассматривалась в качестве наиболее оп-

---

[96] *Мошняга В, Завтур К., Руснак Г., Цуркан В. Президентские (2005) выборы в Молдове: специфика, стратегии, результаты. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXXII). – Chişinău, USM, 2006, c.79-80.*

тимальной как по причине обвинений в коррупции, так и по причине отсутствия необходимого политического опыта. Стратегическая слабость блока заключалась в том, что он не мог рассчитывать на консолидированное голосование своих членов в пользу собственного кандидата. Внутри блока существовали постоянные взаимные подозрения в неискренности, возможном предательстве, что не способствовало взаимопониманию, доверию и поиску реальной кандидатуры от блока на выборах. Руководство блока "Moldova Democrată" не сумело предложить реальных политических альтернатив и содействовало фактическому расколу блока, появлению нескольких политических акторов, прдпринявших в ходе выборов президента Молдовы противоположные политические действия.

Конструктивная оппозиция оговорила свое участие в президентских выборах и консолидированном голосовании в пользу В.Воронина выдвижением ряда политических условий. При этом необходимо отметить, что лидеры политических формирований конструктивной оппозиции совершили политический поступок, свидетельствующий о формировании зрелого политического класса, способного переступить через узкопартийные цели, логику межпартийной борьбы. В непростой политической ситуации они поступили как опытные политики, совмещающие личную выгоду с интересами своей партии, политических сил, заинтересованном в прозападном векторе общественного развития Республики Молдова.

В результате перегруппировки сил в молдавском парламенте, Президентом страны на второй срок был избран В.Воронин. Этот успех был достигнут путем политического диалога, политики компромисса и консолидации как среди представителей партии власти, так и представителей парламентской оппозиции. Это способствует продвижению демократического имиджа молдавских коммунистов, правящей партии перед международными политическими акторами, которые хотят видеть последовательное укрепление демократии в Молдове в сотрудничестве власти и оппозиции, использовании политического диалога, компромисса и консенсуса.

Таким образом, оппозиция представляет собой естественный, необходимый и полноправный институт политической системы. Она выражает свою, отличную от официальной, точку зрения и конкурирует с правящей партией в политическом процессе. Но и правящие, и оппозиционные партии должны стремиться к поиску общих точек соприкосновения, к достижению консенсуса по ключевым проблемам. От того, насколько конструктивный характер носит диалог между властью и оппо-

зицией, во многом зависит политическая ситуация в обществе, стабильность политической системы.

Литература

Dahl R. Patterns of Oppozition. // Dahl R. (ed.) Political Oppozition in Western Democracies. - New Haven, London, 1966.

LaPalombara J., Weiner M. Political Parties and Political Development. – Princeton, Princeton Univ. Press, 1966.

Linz J. Oppozition to and under an Autoritarian Regime: The Case of Spain. // Dahl R. (ed.) Regimes and Oppozitions. - New Haven, London, 1973.

Linz J. Presidential or Parliamentary Democrasy: Does it Make a Differense. // Linz J., Valenzuela A. (eds.) The Failure of Presidential Democracy. - Baltimore, London, 1994.

Boţan I. Opoziţia se consolidează? // www.e-democrasy.md/comments/political /20030128/.

Гельман В. Трансформация в России: политический режим и демократическая оппозиция. – Москва, 1999.

Мошняга В. Партийно-политическое развитие Молдовы за десять лет независимости: политологический анализ. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XIX.– Chişinău, USM, 2002.

Мошняга В. Политические партии и партийные системы Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău, USM, 2003.

Руснак В. Партийная система в Республике Молдова: проблемы классификации // MOLDOSCOPIE (Проблемы политического анализа). Часть II. – Кишинев, Молд.ГУ, 1993.

Руснак В., Руснак Г. Партийная система Молдовы: сущность и особенности. // MOLDOSCOPIE (Проблемы политического анализа). Часть III. – Кишинев, Молд.ГУ, 1993.

Puterea şi opoziţia în contextul managementului politic. - Pan Europe, Iaşi, 2005.

Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. – Москва, 1999.

Представлен в редакцию
7 декабря 2006 года

STRATEGIILE ŞI TACTICILE ALE CANDIDAȚILOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR GENERAL AL CHIŞINĂULUI DIN 10 ŞI 24 IULIE 2005[97]

Anatolie POPOVICI
Universitatea de Stat din Moldova,
Facultatea Relații Internaționale,
Ştiințe Politice şi Administrative,
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică,
Doctorand

In the article author tells us about the strategies and tactics of candidates for the primary function of Chisinau from 10 and 24 Julie. He contested the fact that the chousing of the primary of Chisinau could be characterized by two interesting moments: five months duration of that three chousing (Parliamentary and local) and the second one – the strategies and tactics applicated from that ten candidates. Then the author characterized the strategies and tactics of candidates in order of the points that they take. He described in amount the strategies and tactics of candidates and also their anterior activities. The author used the information from newspaper and internet. Every idea is followed by propertied conclusions and opinions.

In opinion of some political analysts, power makes everything for population depolarizing and civic demodulation, methodic compromising the primary' institution. Annihilating the liberty of expression, stopping all of the serious debates at the state television in that year accentuated the indiference of the electoral. This absenteeism syndrome is awful, because it could be extended on the fouling primary' chousing. In special in this case, because we are talking about capital population, which always was characterized like the most active and responsible constituency. Moldavian electoral don't come to voting till they see an active fighting with hooliganisms. So parliamentary accord realized by the main political force auctioneered candidates for the primary function. Unfortunately opposition doesn't have personalities for manipulation in the chousing. The same faces, the same replicas, the same simple and critics tactics.

The final conclusion was that the electoral company for Primary from 2005 had been one of the most silent and short in the history of Moldavian Republics, candidates aborted a sterile and politicos message. In the author's

---

[97] *Recenzent – doctor în ştiințe istorice, profesor Ion SANDU.*

opinion these, near the absent of the intrigue, constituted the main causes of the absent at the voting urns.

Anul 2005 deşi nu a fost declarat de nimeni, va intra în istorie ca anul alegerilor în Moldova. Campaniile electorale în Moldova sînt tot mai degradante. Electoratul suferă de indiferintism, mişcările brouniene ale politicienilor le-au plictisit pe ei înşişi, fețe noi nu apar, nomenclatura sare dintr-un partid în altul pentru a-şi păstra existența. Politica în Moldova nu este o artă, ci un ordinar „bazar”. Politicienii sînt într-o profundă criză de imagine şi de imaginație. Tactica sezonului 2005 era învechită şi neschimbată – critica la adresa preşedintelui Vladimir Voronin, împrumutarea culorilor electorale, nomenclaturizarea mesajului. Un exemplu ne poate servi candidatul independent Mihai Severovan. El a încălcat drepturile de autor a formațiunii de muzica „Zdob şi Zdub”, utilizînd în spotul său electoral imagini din videoclipul „Bunica bate toba”. Criza de strategii şi tactici este vizibilă şi la alți candidați, cum ar fi Iuliana Gorea-Costin. Ea a declarat că primul pas pe care îl va face în noua calitate va ține de sfințirea sediului Primăriei şi al Consiliului Municipal. Criza de strategii şi tactici a candidaților în funcția de primar general este principalul element al campaniei electorale din vara anului 2005[98].

La alegerile parlamentare din 6 martie 2005 Blocul Moldova Democrata (BMD), condus de primarul general de Chişinău, Serafim Urechean a acumulat 28,53% din voturile participanților, obținînd 34 de mandate din 101 în Parlament. În conformitate cu articolul 70 din Constituția Republicii Moldova "calitatea de deputat este incompatibilă cu exercitarea oricărei altei funcții retribuite, cu excepția activității didactice şi ştiințifice".[99]

La 18 aprilie 2005, în ultima zi a termenului de o lună de la validarea mandatului, prevăzut pentru a decide dacă accepta funcția pentru care fusese ales, Serafim Urechean a decis să renunțe la funcția de primar de Chişinău în favoarea celei de deputat în Parlamentul Republicii Moldova. În conformitate cu prevederile articolului 109 al Constituției şi interpretărilor acestuia de către Curtea Constituțională, vacanta funcție de primar nu poate fi suplinită decît prin alegeri noi.[100]

Astfel, alegerile noi ale primarului de Chişinău au devenit inevitabile. Merită de remarcat faptul că nici Codul electoral şi nici Legea privind administrația publică locală nu prevedeau cu exactitate cînd urma să fie organizate alegerile noi. Primul act normativ menționat prevedea doar că "data alegerilor noi trebuia să se stabilească de către Comisia Electorala Centrală (CEC) cu

[98] *Bumbac S. Sima, Braghiş, Klimenko – trei la leu. // „Puls”, 2005, 7 iulie.*
[99] *Constituția Republicii Moldova. Adoptată la 29 iulie 1994. – Chişinău: Moldpres, 1994, art.70*
[100] *ibidem, art.109.*

cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor". Cel de-al doilea document se referea doar la exercitarea interimatului funcției de primar în perioada de după apariția vacantei funcții şi pînă la alegerea noului primar. Astfel, la 10 iulie 2005 alegeri noi ale primarilor aveau loc in 14 localitați din Republica Moldova, deşi vacanta funcțiilor au apărut în perioade diferite. Evident, atenția opiniei publice era concentrată asupra capitalei țării[101].

După cum am menționat, la 18 aprilie 2005, Serafim Urechean a ales imunitatea parlamentară în detrimentul funcției de primar al Chişinăului. Pe tabla de şah al politicului moldovenesc au început primele mutări. Principala strategie electorală a candidaților nu a fost bătălia pentru scaunul de primar, ci lupta pentru obținerea primei poziții în buletinul de vot. Alegerile primarului de Chişinău din 10 şi 24 iulie 2005 pot fi caracterizate prin două momente interesante: durata de cinci luni ale celor trei scrutine (parlamentar şi local) şi al doilea moment – strategiile şi tacticile aplicate de cei 10 candidați. În continuare vom caracteriza strategiile şi tacticile celor zece candidați după procentajul obținut.

Tabel 1. Rezultatele alegerilor locale din 10 şi 24 iulie 2005 (în %).

nr	*Candidatul*	*10 iulie 2005*[102]	*24 iulie 2005*[103]
1.	Grecianîi Zinaida (Partidul Comuniştilor din Republica Moldova)	50,15	87,78
2.	Braghiş Dumitru (candidat independent)	20,65	refuz
3.	Chirtoacă Dorin (candidat din partea Partidului Liberal)	7,13	refuz
4.	Susarenco Gheorghe (Partidul Popular Creştin Democrat)	7,02	refuz
5.	Gorea-Costin Iuliana (candidat independent)	4,95	refuz
6.	Klimenko Valerii („Ravnopravie”+ „Patria-Rodina”)	3,76	12,22
7.	Severovan Mihai (candidat independent)	3,58	refuz
8.	Gurițenco Vladimir (Partidul Democrat din Moldova)	1,88	refuz
9.	Sima Gheorghe (Uniunea Muncii „Patria-Rodina”)	0,50	refuz

[101] http://www.azi.md/news?ID=34809

[102] *Мошняга В., Руснак Г., Цуркан В. Выборы (2005) генерального примара столицы Республики Молдова: специфика, стратегии, результаты. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, nr.4 (XXXI), 2005, p.79-80.*

[103] *Ibidem.*

10.	Garaba Vladimir (Partidul Ecologist "Alianța Verde" din Moldova (PEAVM)	0,39	refuz

Pe primul loc s-a situat candidatul din partea Partidului Comuniştilor din Republica Moldova (PCRM) Zinaida Grecianîi. În înaintarea candidaturii Zinaidei Greceanîi din partea Partidului Comuniştilor putem găsi tactici cu caracter pozitiv cît şi negativ. Pozitiv, deoarece candidatul înaintat din partea PCRM este asigurat că va avea un electorat devotat şi stabil, ceea ce-i garantează victoria. Aspectul negativ consta în faptul că Zinaidei Greceanîi îi revenea misiunea de avocat al comuniştilor. Ea era nevoită în dezbaterile electorale televizate să răspundă pentru toate încălcările şi promisiunele nerealizate ale comuniştilor. Înaintarea candidaturii de primar–femeie a fost nu întîmplător, ci o stategie şi tactică bine gîndită a PCRM. Prin aceste acțiuni comuniştii au încercat să trezească interesul femeilor pentru a veni la urnele de vot.

Următoarea tactică a PCRM era influențarea subconştientului alegătorilor. Candidatura Zinaidei Greceanîi a fost înaintată din motivul că în subconєtientul alegătorilor nu poate fi prezentă ideea că o femeie poate fi coruptă. Asemenea cazuri în republică nu au fost, ceea ce nu putem spune despre bărbați. Mai mult ca atît imaginea unei femei la postul de primar se asociază cu un model de funcționar onest, responsabil, gospodar şi incorupt. Aceste tactici pot fi sesizate în sloganele electorale ale Zinaidei Greceanîi: "E timpul să decidem!" şi "Putere onestă – ordine în oraş!". Prin răspunsurile sale în cadrul dezbaterilor electorale televizate ea a demonstrat publicului că nu este o marionetă a comuniştilor, ci un candidat care posedă calități valoroase, corespunzătoare pentru acest post. Singurul candidat la funcția de primar de Chişinău care a declarat că va reorganiza sistemul Primăriei pentru a combate corupția din această instituție a fost Zinaida Grecianîi.

În postul de ministru a Finanțelor ea a elaborat un plan de purificare a administrației municipale. Zinaida Grecianîi susținea: „la moment însuşi structura Primăriei chişinăuene stimulează corupția funcționarilor. Există o sumedenie de direcții, care îşi dublează funcțiile. Acum în administrația municipală activează concomitent două structuri responsabile de arhitectură, alte două direcții responsabile de construcții. Este creat un haos artificial, din care sînt pescuite mitele de către cinovnici"[104]. În opinia Zinaidei Grecianîi, era necesară optimizarea structurii Primăriei, excluderea dublării funcțiilor, transparentizarea activității tuturor direcțiilor din administrația municipală[105].

[104] *Milevschi R. Zinaida Grecianîi are un plan de decorupizare a Primăriei. // „Puls", 2005, 7 iulie.*

[105] *Зинаида Гречаная. „Надо восстановить доверие граждан к примарии". // «Кишинёвский обозреватель», 2005, 16 июня.*

Strategia şi tactica campaniei electorale a Zinaidei Greceanîi a fost construită pe combaterea sistemului corupt din Primărie. Mesajul electoral era direcționat spre anularea practicii corupte existente şi crearea unui sistem nou, tehnocrat. Z.Greceanîi menționa că va veni la Primărie cu o echipă de profesionişti, capabili să promoveze noi tehnici de gestionare a patrimoniului municipal. Ea spunea că va înlocui sistemul de plombare a drumurilor prin restaurarea totală a acestora, că va atrage investiții pentru a construi uzina de prelucrare a deşeurilor, că va repara stația de epurare a apei.[106] Strategiile şi tacticile candidatei erau punctate de succesul ei în calitate de ministru a Finanțelor, conducător capabil să creeze o echipă, să atragă investiții.

Al doilea loc după rezultatele obținute i-a revenit candidatului independent Dumitru Braghiş. Participarea lui în calitate de candidat independent în electorala pentru Primărie din 10 iulie 2005 poate fi caracterizată după următoarele tactici:

1) Dumitru Braghiş era convins că va accede în turul doi al alegerilor şi va fi nevoit să se prezinte ca un candidat care va putea să lupte cu principalul adversar şi anume cel propus de comunişti;

2) Sondajele preelectorale confirmau faptul că chişinăuenii doreau să aibă în funcția de primar un candidat independent, care ar fi un primar-gospodar şi nu un primar ocupat de problemele politice din țară sau a partidului pe care-l reprezintă;

3) Conflictele alianței „Moldova noastră” îi facilitau ieşirea din partid şi prezentarea candidaturii sale ca independent.[107]

Tactica de bază lui Dumitru Braghiş reeşea din faptul că electoratul era obosit de răfuieli politice, cu atît mai mult cele din Primărie. Astfel, putem sesiza strategia de bază a lui - „Mai puțină politică – mai mult lucru”. Unele tactici ale lui Dumitru Braghiş pot fi depistate şi în sloganele sale electorale: “Primar competent pentru oraşul prosper!” şi “Braghiş pentru Chişinău!”. Dumitru Braghiş s-a înscris în rally-ul pentru Primărie în calitate de independent, încercînd să evite imaginea de marionetă a lui Serafim Urechean. Mulți analişti îşi puneau întrebarea: „De ce investeşte ex-primarul într-o campanie falimentară?”.

Considerăm că Serafim Urechean, care a renunțat la Primărie în favoarea imunității parlamentare, intenționa să candideze pentru funcția de primar în 2007. Prin exteriorizarea lui Dumitru Braghiş, la alegerile din 10 iulie 2005, Serafim Urechean a încercat să împuşte doi epuri. Dacă pierde alegerile, Dumitru Braghiş dispare din topul politicienilor, iar dacă totuşi reuşea să ajungă

---

[106] *Milevschi R. Zinaida Grecianîi are un plan de decorupizare a Primăriei. // „Puls”, 2005, 7 iulie.*

[107] *Dumitru Braghiş: “Vin la primărie pentru a oferi soluții”. // “Timpul”, 2005, 24 iunie.*

primar de Chişinău, oraşul era să fie controlat în continuare de funcționari din echipa lui Serafim Urechean. Nu întîmplător, ex-primarul a subliniat cu orice ocazie că anume el a decis candidatura lui Dumitru Braghiş şi formatul în care el se va prezenta în fața chişinăuenilor.[108]

Dumitru Braghiş este marele strateg în realizarea tacticilor de oganizare a manifestărilor electorale. Tacticile şi discursurile sale sînt compuse în tradițiile clasice ale limbajului de lemn, presărat cu sintagme de genul „colectiv frățesc", „slăvitul partid".[109] Deşi şi-a construit strategia de candidat independent şi susținut evident de către Alianța „Moldova Noastră" a ex-primarului Serafim Urechean, în campania pentru Primărie el porneşte cu o criză de imagine colosală. Eroarea tactică respectivă l-a costat cel puțin 10-15% din sufragii. Dumitru Braghiş a avut cea mai costisitoare campanie dintre toți candidații, utilizînd mijloace informaționale şi propagandistice de tot felul, începînd cu tradiționalele articole publicitare în ziare şi pînă la automobile megafonizate. Strategia şi tactica candidatului respectiv se plasa ca continuitor al politicii fostului primar şi coleg de Alianță, Serafim Urechean. Se miza pe popularitatea acestuia în rîndurile chişinăuienilor. Şi acest fapt s-a dovedit a fi falimentar.

Locul trei şi surpriza acelui an – Dorin Chirtoacă. Sloganul său electoral era: „Un primar tînăr – o capitală europeană!". Dorin Chirtoacă a fost singurul candidat care a reuşit să-şi facă campanie electorală pozitivă fără a avea susținere financiară şi logistică. El a mizat pe oboseala electorală a alegătorilor, construindu-şi campania pe tactica "față nouă a politicului moldovenesc". Avînd la discreție doar timpul de antenă oferit gratuit de Televiziunea Națională şi Euro TV, a reuşit să-şi modeleze strategia şi tactica suficient de incitant pentru a cîştiga audiența.

Dorin Chirtoacă a candidat la Primărie din partea Partidului Liberal. El nu a ales nici o tactică inedită şi a rămas la nivelul celorlalți, care promit aceleaşi soluții, critică aceeaşi guvernare cu aceleaşi cuvinte. Una din strategiile sale este aparența în fața oamenilor de luat vederi ba ca expert în drepturile omului, ba ca candidat în deputați, ba ca candidat în primari. Dorin Chirtoacă este politicianul care încearcă să se remarce plagiind tactica napoleonică - scopul scuză mijloacele. Aplicînd tactica - Figaro acolo, Figaro aici - Dorin Chirtoacă participă în toate spectacolele care i se propun.[110]

El reprezintă un fenomen mai degrabă antipolitic decît politic. Se pune întrebarea: „Cine au fost votanții lui Dorin Chirtoacă?" Credem că, votanții

---

[108] *Popovici R. De ce Urechean îl exteriorizează pe Braghiş. // „Puls", 2005, 24 iunie.*
[109] *Mihalache C. Îmbătrînitul, şifonatul şi compromisul, Serafim Urechean sau Exponentul tinerilor din eprubetă, Dorin Chirtoacă. // „Puls", 2006, 10 februarie.*
[110] *Matron A. Nouă fețe ale mentalității braghişizate. // „Puls", 2005, 1 iulie.*

lui Dorin Chirtoacă au fost cei care îşi pun cruciuliţa vizavi de numele lui doar din cauza faptului că nu există căsuţa „contra toţi”. Tot aici putem remarca şi o manipulare evidentă a strategiei şi tacticii lui Dorin Chirtoacă din partea unchiului său, Mihai Ghimpu. Chiar şi atunci cînd a fost întrebat dacă Partidul Liberal ar accepta apelul Partidului Social Liberal vizavi de unificarea liberalilor, Dorin Chirtoacă, vicepreşedintele formaţiunii, a spus că asupra acestui fapt trebuie să se pronunţe Mihai Ghimpu[111].

Acest tînăr politician a spart zidul intoleranţei pro-ruse sau pro-române, creîndu-şi o tactică echidistantă şi moderată. Tactică care a acumulat în puşculiţa lui electorală cîteva procente. Extremele românofile sau rusofile nu mai au priză la public cum aveau undeva prin anii 1990. Aceste strategii şi tactici sunt demodate, iar politicienii care le promovează sunt conduşi spre eşec[112].

Locul patru i-a revenit lui Gheorghe Susarenco - candidat din partea Partidului Popular Creştin Democrat (PPCD). Strategiile şi tacticile acestui candidat la funcţia de primar de Chişinău pot fi cercetate din sloganele sale electorale: „Te respectă şi te ajută!” şi „Fii cu cei care sînt cu tine!”. Candidatul PPCD-iştilor la fotoliul de primar general al capitalei, Gheorghe Susarenco, nu s-a făcut remarcat practic prin nimic.

Probabil una din strategiile partidului său era dorinţa de a avea din nou Chişinăul la cheremul protestatar. Deaceea Iurie Roşca, i-a propus să se lanseze într-o campanie electorală, care anterior s-a dovedit a fi prea grea chiar şi perntru preşedintele formaţiunii. Însă servelismul nu este unica tactică a lui Gheorghe Susarenco, personalitatea acestuia se dovedeşte a fi mult mai „complexă”, fapt dovedit în cadru transmisiunilor televizate în direct din Parlament. El sub orice pretext căuta să i-a cuvîntul. Aceast moment poate fi considerat ca una din tacticile lui Gh.Susarenco[113], care poate fi numită în felul următor - Campanie electorală gratis de la tribuna Legislativului.

Insuccesul tacticilor lui Gheorghe Susarenco în această campanie electorală au fost din următoarele cauze:

1) În dezbaterile electorale televizate mesajul său a fost mai mult emoţional-spiritual de cît concret-raţional. Îi lipsea agresiunea din strategiile şi tacticile lui Dorin Chirtoacă şi poziţii bine argumentate ale Iulianei Gorea-Costin. În comparaţie cu aceşti candidaţi tacticile lui păreau „palide”, fapt confirmat prin pierderea locului trei care îi era prognozat de mulţi analişti politici;

2) Strategia Partidului Popular Creştin Democrat – compromisul cu guvernarea - prin participarea la votul pentru alegerea preşedintelui Republicii

---

[111] Mihalache C. Îmbătrînitul, şifonatul şi compromisul, Serafim Urechean sau Exponentul tinerilor din eprubetă, Dorin Chirtoacă. // „Puls”, 2006, 10 februarie.

[112] Mihalache C. Dorin Chirtoacă nu mai există. // „Puls”, 2006, 30 iunie.

[113] Matron A. Nouă feţe ale mentalităţii braghişizate. // „Puls”, 2005, 1 iulie.

Moldova din 4 aprilie 2005. Prin susținerea candidaturii lui V.Voronin, acest partid a pierdut cîteva procente din electoratul care îi simpatizau pînă atunci.

Putem trage următoarele concluzii, strategiile şi tacticile campaniei electorale a lui Gheorghe Susarenco au fost construite şi axate pe trecutul, prezentul şi viitorul acestuia. Această tactică a fost utilizată pentru a-i construi imaginea de persoană onestă, echitabilă şi corectă. Prezentul lui, la momentul alegerilor locale, ținea de Parlament. Fiind deputat, Gheorghe Susarenco se evideția cu orice ocazie prin intervenții în lanț la microfon. Astfel, microfonul parlamentar a fost utilizat ca element al tacticii de PR electoral. Viitorul lui Gheorghe Susarenco era desenat în culorile oranj ale creştin-democraților. Sloganele folosite au avut o strategie şi tactică evident creştinească, țintind nu doar în susținătorii PPCD, dar şi în populația religioasă.

Candidatul independent Iuliana Gorea-Costin cu 4,95% din sufragii s-a plasat pe locul cinci. Aplicînd tactica „spălării minților" Iuliana Gorea-Costin de fiecare dată susținea şi accentua faptul că nu este membru a vre-o unui partid.[114]

Iuliana Gorea-Costin a folosit următoarele slogane electorale: „Pentru o capitală europeană cu cetățeni prosperi!", „Alege un primar independent de partide şi clanuri financiare!", „Alege EUROPA!", „Pentru o capitală liberă de comunism şi pseudocrați!" şi „Salvează cu votul tău Cetatea Libertății – Chişinău!"

Iuliana Gorea-Costin, soția ex-primarului capitalei Nicolae Costin şi-a făcut carieră politică din numele soțului. În campania electorală pentru funcția de primar s-a evidențiat prin declarații şocante de genul - propunerea de a sfinți clădirea Primăriei sau apelarea la forțe divine.[115] Această tactică s-a dovedit a fi eronată, drept dovadă servind cele 4% obținute de Iuliana Gorea-Costin. Totodată, ea a utilizat în campania electorală momente nostalgice.

Fiind văduva primului primar al Chişinăului post-sovietic, Nicolae Costin, a utilizat imaginea acestuia în strategiile şi tacticile sale electorale. O altă tactică - ține de faptul că a fost, timp de patru ani, reprezentantul Moldovei pe lîngă Consiliul Europei şi se autoeticheteazădrept specialist în relații internaționale şi în integrare europeană. Însă toate tacticile candidatei nu au avut priză la public.

Următorul candidat, plasat pe locul şase este candidatul din partea Blocului electoral „Patria-Rodina - Ravnopravie", Valerii Klimenko. Strategiile şi tacticile candidatului reies din sloganele sale electorale: „Victoria mea – vi-

---

[114] *Iuliana Gorea-Costin: „Pentru o capitală cu cetățeni prosperi!"// „Jurnal de Chişinău", 2005, 6 iulie.*

[115] *Юлиана Горя-Костин: «Молдавская столица нуждается в капитальном евроремонте». // «Независимая Молдова», 2005, 29 июня.*

ctoria tuturor!” şi „Doar împreună vom birui!” Intenția lui Valerii Klimenko, preşedintele mişcării „Ravnopravie” de a candida la funcția de primar general al capitalei, era a treia încercare de a cuceri Chişinăul cu tactici şovine şi xenofobe. Fiind un adept al strategiei politice de deznaționalizare a populației autohtone, a încurajat acțiunile regimului de la Tiraspol de sistare a activității şcolilor cu predare în grafie latină din localitățile din stînga Nistrului. Valerii Klimenko a făcut din tactica – moldofobie, o afacere profitabilă. El repetă cu orice ocazie că „Problema principală a Moldovei sunt moldovenii”[116].

Este unul dintre cele mai contradictorii personaje din galeria politicienilor din țară. O tactică de bază a lui Valerii Klimenko este „a tăia frunze la cîini”- participă la toate alegerile, parlamentare şi locale, acumulează un procent-două, face scandal, scamatorie, devenind deja cunoscut prin declarațiile sale aberante. Pentru a ajunge la scaunul de primar al capitalei el a utilizat strategii şi tactici şovine. Doar un exemplu: „După 15 ani de conducere a moldovenilor - economia țării a fost bancrotată. La ce bun primarul Chişinăului trebuie să cunoască limba de stat? Dacă ajung edil al capitalei, voi avea la dispoziție o turmă de traducători”[117], spunea deseori Valerii Klimenko, care nu cunoaşte limba de stat şi mizează în exclusivitate pe alegătorii rusofili.

Vizavi de strategiile şi tacticile folosite de Valerii Klimenko noi considerăm că, tactica de bază a lui Valerii Klimenko, care participă la alegerile locale în Chişinău cu o regularitate demnă de invidiat, este simplă - de a participa doar de dragul participării. Mesajul este adresat unui grup-țintă, compus din partea cea mai radicală a vorbitorilor de limbă rusă. V.Klimenko îşi construieşte tacticile sale utilizînd ca bază relațiile dintre Moldova şi Rusia.

Candidatul independent Mihai Severovan cu 3,58%, s-a plasat pe locul şapte. În perioada activității sale în calitate de consilier municipal Mihai Severovan a avut o tactică de susținere parțială a comuniştilor. Cea mai mare surpriză a fost că el în electorala pentru Primărie din 2005 şi-a schimbat tactica, fiind unul dintre cei mai activi ctritici ai comuniştilor. Această schimbare de tactică poate fi considerată ca principala strategie a lui Mihai Severovan, ceea ce i-a adus în comparație cu alegerile locale din 2003 un rezultat destul de bun. Să amintim că la acele alegeri el a obținut 1,3%. Sloganul său electoral fiind simplist dar convingător „Vin la primărie pentru tine, pentru Chişinău!”

Mihai Severovan a fost şi ministru, şi deputat, şi consilier municipal. Aceste funcții au fost folosite în tactica sa care era – crearea unei imagini de un bun specialist în domeniul relațiilor cu publicul. Tactica de bază a lui Mihai Severovan s-a identificat în special din sloganele acestuia. Cochetînd cu

[116] *Matron A. Nouă fețe ale mentalității braghişizate. // „Puls”, 2005, 1 iulie.*
[117] *Cojocaru A. Bufonul municipal şi-a tras un şut criminal. // „Puls”, 2006, 16 iunie.*

imaginea paternală, Mihai Severovan ţintea în electoratul frustrat de candidaţii agresivi. Dimpotrivă, candidatul respectiv a pledat pentru o tactică de a crea o imagine de politician moderat, temperat, onest şi independent. De fapt, Mihai Severovan era singurul candidat independent, nefiind susţinut de niciuna dintre formaţiunile politice din Moldova – un moment pragmatic a strategiei şi tacticii lui Mihai Severovan.

Locul opt îi revine lui Vladimir Guriţenco – candidat din partea Partidului Democrat din Moldova. Vladimir Guriţenco şi-a construit strategiile şi tacticile folosind următoarele slogane electorale: „Voi readuce ordinea în Primărie!" şi „Vladimir Guriţenco – primarul oraşului tău!".

Partidul Democrat nu este primul şi nici ultimul partid din cariera acestui funcţionar experimentat. Acest moment poate fi evidenţiat ca o strategie de bază a întregii activităţi politice a acestui candidat. Tactica lui fiind - sunt acolo unde este bine. Dintr-un partid în altul a plecat fără probleme. Ca şi M.Severovan, Vladimir Guriţenco a folosit tactica de creare a unei imagini de un bun specialist în domeniul relaţiilor cu publicul, deoarece în cariera sa politică a fost ministru din partea Convenţiei Democrate. Iar în 2001 a candidat la Parlament împreună cu Partidul Renaşterii şi Concilierii din Moldova.

Fiind pretor al sectorului Rîşcani al Chişinăului, V.Guriţenco şi-a accentuat tactica de funcţionar municipal competent, oponent al ex-primarului Serafim Urechean. Însă campania electorală a fost slab pregătită, drept dovadă servind intervenţiile inadecvate în cadrul dezbaterilor televizate şi rezultatele obţinute. Pentru el n-au votat nici locuitorii sectorului Rîşcani. Totodată, nici Partidul Democrat practic, nu şi-a sprijinit calitativ candidatul, eschivîndu-se de la show-uri prin capitală.

Următorul candidat este Gheorghe Sima. El a candidat din partea Uniunii Muncii „Patria-Rodina". La baza strategiilor şi tacticilor sale, Gheorge Sima ţintea în experienţa sa cît politică atît şi profesionistă. Fiind un pedagog profesionist care din a doua jumătate a anilor 1990 a format Partidul „Uniunea Muncii". În alegerile parlamentare din 2001 acest partid a intrat în blocul electoral „Alianţa Braghiş" şi a obţinut un singur mandat în parlament (Gh.Sima). Mai tîrziu Gheorghe Sima a ieşit din fracţiunea „Alianţa Braghiş" şi a devenit candidat independent. În primul guvern a lui V.Tarlev a obţinut postul de ministrul al Educaţiei.

La alegerile parlamentare din 2005 Partidul „Uniunea Muncii" s-a modernizat schimbîndu-şi denumirea prin Uniunea Muncii „Patria-Rodina", dar rezultatul obţinut nu i-a permis de această dată să obţină un loc în Parlament. Aceste funcţii au contribuit la evidenţierea unei tactici electorale des întîlnite şi la alţi candidaţi.

Vorbim despre tactica de creare a unei imagini de un bun specialist şi experimentat în diferite domenii. Gheorghe Sima aşa şi nu şi-a evidenţiat tactica electorală. Nu întîmplător, de la un scrutin la altul, el nu poate obţine mai mult de 1%. Iniţial, el şi-a construit tacticile pe valorile prieteniei pînă la vasalitate între Moldova şi Rusia, prezentîndu-şi ideile exclusiv în limba rusă. După ce a observat că pierde teren în faţa lui Valerii Klimenko, Gheorghe Sima a încercat să-şi radicalizeze tactica prin schiţarea unui politician dur şi critic al guvernării. Însă şi acest segment deja era ocupat de un alt candidat, Dorin Chirtoacă. Astfel, în final Gheorghe Sima a demonstrat că aşa şi nu şi-a identificat vre-o tactică electorală.

Locul de autsider din campania electorală din 10 iulie 2005, cu 0,39% îi revine lui Vladimir Garaba, candidat din partea Partidului Ecologist „Alianţa Verde" din Moldova. Strategia electorală a lui Vladimir Garaba consta nu atît în lupta pentru victorie şi ocupare a careva loc în lista concurenţilor, cît în atragerea intereselor chişinăuienilor şi a contracandidaţilor săi în soluţionarea problemelor ecologice ale municipiului.

El considera că dacă noul primar de Chişinău întradevăr va încerca să facă careva acţiuni în soluţionarea problemelor ecologice, atunci misiunea strategică a lui pentru Primărie va fi îndeplinită. Strategiile şi tacticile acestui candidat pot fi caracterizate ca unele tipic ecologiştilor. Acest moment îl sesizăm în sloganele sale electorale: „Pentru un oraş verde cu oameni prosperi!".

Dacă să analizăm întreaga activitate politică a acestui candidat putem confirma că Vladimir Garaba are o strategie deosebită - dacă nu poţi să fii cel mai bun într-un domeniu, infiltrează-te în cît mai multe organizaţii. Astfel, Vladimir Garaba este membru a tuturor ONG-urilor ecologiste. Strategia şi tactica lui Vladimir Garaba fiind - dacă organizaţia nu există, ea este inventată.

Tactica sa electorală este foarte greu de identificat. Candidatul respectiv a participat şi anterior la diverse scrutine, dar nu a reuşit vre-odată să părăsească zona de 1-2%. Chiar şi sloganul său electoral denotă criza de strategie şi tactică a lui Vladimir Garaba, fiind şters şi sterilizat la fel ca şi discursurile televizate ale acestuia. Astfel, tactica candidatului respectiv poate fi identificată ca un stereotip al politicului moldovensc – participare de dragul participării. În spatele acestei strategii se ascunde nici inters politic, nici interes economic şi nici chiar interes de imagine.

Alegerile primarului general al municipiului Chişinău, desfăşurate pe 10 iulie 2005 au fost declarate nevalabile din cauza unui absenteism sporit la urne, ceea ce în opinia observatorilor, este rezultatul unui vot de protest. Potrivit estimărilor preliminare la alegerile pentru funcţia de primar al capitalei s-au prezentat doar 26,9 la sută din cei 560 de mii de locuitori ai municipiului,

înscrişi în listele electorale[118]. Iar la alegerile repetate din 24 iulie au participat doar 19,7% din alegătorii cu drept de vot - o prezență şi mai redusă, în comparație cu cea din 10 iulie. Conform Codului electoral, alegerile pot fi considerate valide în cazul în care la urnele de vot s-a prezentat cel puțin 1/3 din numărul total de alegători înscrişi în listele electorale[119].

Potrivit observatorilor, pe lîngă faptul că data alegerilor a fost numită fără a se lua în considerație perioada de odihnă, un factor aparte este decepția electoratului prodemocrat față de votul acordat de partidele de opoziție guvernării comuniste, produs la 4 aprilie 2005. În opinia experților, a fost pentru prima dată în istoria alegerilor libere cînd la urnele de vot s-au prezentat mai puțin decît o treime din electorat, necesar pentru validarea scrutinului[120].

Analiştii politici consideră că participarea redusă la vot în alegerile anticipate din capitală a fost determinată de sezonul estival şi de oboseala alegătorilor. Arcadie Barbăroşie, directorul Institutului de Politici Publici a declarat că neparticiparea la vot a multor cetățeni a fost determinată de trei factori: vacanța, faptul că alegerile locale au avut loc prea curînd după scrutinul parlamentar şi dezinteresul alegătorilor pentru un eventual primar care îşi va exercita mandatul mai puțin de doi ani.

Igor Munteanu, analist politic, expert în administrația publică, consideră că participarea redusă la vot la alegerile anticipate din capitală a fost determinată de oboseala electoratului, resimțită puternic după alegerile parlamentare din primăvara anului 2005. De asemenea, el susține că coportamentul unor forțe politice după scrutinul parlamentar a provocat derută în rîndul electoratului.[121]

După părerea unor analişti politici, puterea a facut totul pentru depolitizarea şi demotivarea civică a populației, discreditînd metodic instituția primăriei.[122] Sugrumarea libertații de exprimare, interzicerea oricăror dezbateri serioase la televiziunea de stat în acel an a accentuat indiferența şi apatia alegătorilor. Acest sindrom al absenteismului este foarte grav, pentru că s-ar putea repercuta şi asupra viitoarelor alegeri parlamentare. Mai ales că în acest caz ne referim la locuitorii capitalei, despre care s-a crezut mereu că reprezintă segmentul cel mai activ şi mai conştient al electoratului.

Electoratul moldovenesc nu vine la urne dacă nu are pe tavă o luptă aprigă, susținută de replici huliganice. Astfel, consensul parlamentar realizat de

---

[118] *http://www.azi.md/news?ID=35210*
[119] *http://www.azi.md/news?ID=37469*
[120] *http://www.azi.md/news?ID=35003*
[121] *Mihalache C. Oboseala electorală, principala problemă a Chişinăului. // „Puls", 2005, 30 septembrie.*
[122] *http://www.azi.md/news?ID=37469*

principalele forțe politice, le-a jucat festa candidaților pentru fotoliul de primar. Cu regret, opoziția nu prea are personalități cu care ar putea jongla în scrutine. Aceleaşi fețe, aceeaşi replică, aceeaşi tactică simplistă-criticistă.[123]

Putem trage concluzii că campania electorală pentru Primărie din 2005 a fost una dintre cele mai liniştite în scurta istorie a Moldovei, contracandidații abordînd un mesaj steril şi politicos. Aceasta după părerea noastră, alături de absența intrigii, a constituit principala cauză a absenteismului la urnele de vot.

Bibliografie:

Bumbac S. Sima, Braghiş, Klimenko – trei la leu. // „Puls”, 2005, 7 iulie.

Chistruga L. Trei fațete ale lui Dorin Chirtoacă. // “Puls”, 2005, 24 iunie.

Cojocaru A. Bufonul municipal şi-a tras un şut criminal. // „Puls”, 2006, 16 iunie.

Cojocaru A. Milioane din xenofobie. // „Puls”, 2005, 24 iunie.

Dumitru Braghiş: “Vin la primărie pentru a oferi soluții”. // “Timpul”, 2005, 24 iunie.

Iuliana Gorea-Costin: „Pentru o capitală cu cetățeni prosperi!”// „Jurnal de Chişinău”, 2005, 6 iulie.

Зинаида Гречаная: „Надо восстановить доверие граждан к примарии”. // «Кишинёвский обозреватель», 2005, 16 июня.

Matron A. Nouă fețe ale mentalității braghişizate. // „Puls”, 2005, 1 iulie.

Mihalache C. Dorin Chirtoacă nu mai există. // „Puls”, 2006, 30 iunie.

Mihalache C. Îmbătrînitul, şifonatul şi compromisul, Serafim Urechean sau Exponentul tinerilor din eprubetă, Dorin Chirtoacă. // „Puls”, 2006, 10 februarie.

Mihalache C. Oboseala electorală, principala problemă a Chişinăului. // „Puls”, 2005, 30 septembrie.

Mihalache C. Sezonul alegerilor locale. // „Puls”, 2005, 30 septembrie.

Milevschi R. Zinaida Grecianîi are un plan de decorupizare a Primăriei. // „Puls”, 2005, 7 iulie.

Мошняга В. Молдова-96: Президентские выборы, политические партии и избирательные технологии. – Кишинёв, Молд.ГУ, 1997.

Мошняга В., Руснак Г. Выборы (1999) генерального примара столицы Республики Молдова и избирательные технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XII. – Chişinău: USM, 1999, p.122-153.

---

[123] *Mihalache C. Sezonul alegerilor locale. // „Puls”, 2005, 30 septembrie.*

Мошняга В., Руснак Г. Парламентские (2001) выборы в Республике Молдова: специфика, результаты, электоральные стратегии, и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chişinău: USM, 2001, p.28-90.
Мошняга В., Руснак Г., Турко Т. Президентские (2001) выборы в Республике Молдова: результаты и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chişinău: USM, 2001, p.90-108.
Мошняга В. Партийно-политическое развитие Молдовы за десять лет независимости: политологический анализ. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XIX. – Chişinău: USM, 2002, p.23-83.
Мошняга В. Выборы генерального примара Кишинэу в ходе местных (2003) выборов в Республике Молдова в контексте трансформации партийной системы. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXII. – Chişinău: USM, 2003, p.145-177.
Мошняга В. Политические партии и партийная система Республики Молдовы: трансформационный контекст. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIII. – Chişinău: USM, 2003, p.3-67.
Мошняга В., Танасэ Р., Руснак Г. Парламентские (2005) выборы в Республике Молдова: специфика, стратегии, результаты. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.3 (XXX), 2005. – Chişinău: USM, 2005, p.61-121.
Мошняга В., Руснак Г., Цуркан В. Выборы (2005) генерального примара столицы Республики Молдова: специфика, стратегии, результаты. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.4 (XXXI), 2005. – Chişinău: USM, 2005, p.79-80.
Peru A. Comunicarea electorală în spaţiul public al Republicii Moldova (studiu de caz: Electorala-2005). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.4 (XXXI), 2005. – Chişinău: USM, 2005, p.105-126.
Popovici R. De ce Urechean îl exteriorizează pe Braghiş. // „Puls”, 2005, 24 iunie.
Vulpe S. Marşul Anonimilor spre Primărie. // „Puls”, 2005, 24 iunie.
Юлиана Горя-Костин: «Молдавская столица нуждается в капитальном евроремонте». // «Независимая Молдова», 2005, 29 июня.
http://www.azi.md/news?ID=34809
http://www.azi.md/news?ID=35210
http://www.azi.md/news?ID=35003
http://www.azi.md/news?ID=37469

Prezentat la redacţie
la 14 noiembrie 2006

PREMISELE ŞI PERSPECTIVELE INSTITUIRII STATULUI SOCIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA[124]

Alexandru ROŞCA
Republica Moldova Chişinău
Academia de Ştiinţe a Moldovei
Institutul de Filosofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice
Doctorand

Welfare state is believed to be one of the greatest achievements of the twentieth century, a model that has reached "a beneficial marriage between growth and cohesion, the market place and social security, the reward of merit and support of need". Although not directly, Republic of Moldova proclames itself a welfare state – via the provisions of the articles 47 and especially 126 from the text of the Constitution. Unfortunately, de facto Moldova is far from what a welfare state typically is. Even if we take a "minimal" operational definition of a welfare state – "a state which ensures a minimal real income for all its citizens" – even in this case Moldova does not qualify. The public opinion surveys constantly show the fear of poverty to be in the top of the things moldovans are most afraid of. Migration figures are really impressive, Moldova being on the second place in the world as regards the remittances as a share of GDP. However, the article states that in the last years the country has undergone some positive changes and revealed optimistic trends, as a result of the implementation of the EGPRSP.

The positive results in areas of primary attention for a welfare state – such as healthcare, education, employment, social assistance, social protection – are carefully examined. A strategic document like "EU-Moldova Action Plan" is also of an undoubted importance. The article argues that Moldova's orientation towards European Social Model is a great impetus for development of a real moldovan welfare state.

Moldova's orientation towards European Social Model is a great impetus for development of a real moldovan welfare state.

După cel de-al doilea Război Mondial începe o nouă etapă în istoria statului social – etapa constituţionalizării sale. Primul exemplu în acest sens a servit Legea Supremă a Republicii Federative Germane din 1949. La etapa actuală toate statele dezvoltate ale lumii, indiferent dacă conţin sau nu în tex-

---

[124] *Recenzent – doctor habilitat în ştiinţe filosofice, profesor Alexandru ZAVTUR*

tul lor constituțional sintagma propriu-zisă de "stat social", aparțin, *de facto*, mai mult sau mai puțin, la acest tip de stat[125].

Un modern ghid pe probleme de politică socială defineşte statul social aşa în felul următor: "Un stat social este acela, ce se bazează pe o economie de piață socială, pe valorificarea stimulentelor şi a forțelor motrice ale acesteia"[126].

Urmînd această caracteristică, constatăm că la nivel de stipulare constituțională, Republica Moldova îşi autentifică devotamentul vizavi de ideea statului social, deşi sintagma propriu-zisă lipseşte din textul Constituției. Aşa se face, că astăzi Legea Supremă a țării, în art.126, prevede:

(1) Economia Republicii Moldova este o economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată şi pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă.

(2) Statul trebuie să asigure:

… g) sporirea numărului de locuri de muncă, crearea condițiilor pentru creşterea calității vieții.

Astfel, articolul dat cuprinde, în deplină armonie cu definiția propusă, constituentul primordial al unui stat social, anume "economia de piață de orientare socială".

În afară de aceasta, art.47 al Constituției privind "Dreptul la asistență şi protecție socială" cuprinde atât obligațiunile statului vizavi de asigurarea nivelului de trai decent al cetățenilor, cît şi drepturile cetățenilor de a fi asigurați împotriva riscurilor de bază ale vieții. Aici se stipulează:

(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănatatea şi bunastarea, lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare.

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: şomaj, boală, invaliditate, văduvie, batrînețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

Pentru Moldova, oportunitatea alegerii modelului de stat social este dată de mai mulți factori:

• Atractivitatea experienței externe. Modelul unui stat social este de mult propriu unor țări ca: Germania, Austria, Franța, țările Europei de Nord. Atragerea atenției asupra faptului că toate acestea sunt țări prospere, cu standarde înalte de viață ar fi, cu siguranță, superfluă.

---

[125] *Гончаров П. Социальное государство: сущность и принципы. // Вестник Российского университета дружбы народов. – Сер.: Политология, 2000, №2, с.46-59*

[126] *Социальная политика в постсоциалистическом обществе. - Москва, 2001, с.99*

• Statul social se distinge printr-un înalt grad de responsabilitate economico-socială a statului.

• Congruența dintre ideea statului social şi practica istorică, respectiv mentalitatea societății. Trecutul istoric al țării a fost marcat de un model etatist-centralizat al politicii sociale, caracterizat de faptul că toate bunurile sociale erau recepționate nemijlocit de la stat. Era un model paternalist, care fixa rigid atît comportamentul omului în sfera socială, cît şi setul de servicii sociale, ce trebuiau sau puteau fi oferite. Pe lîngă alte imperfecțiuni ale modelului dat, principala consta în efectul lui asupra mentalității sociale. Formarea şi conservarea unui spirit de întreținut social era un produs al acestui sistem. Reminiscențele acelui spirit, care nu avea cum să dispară în doar un deceniu, obişnuința unei considerabile părți a populației de a conta exclusiv sau preponderent pe ajutorul guvernămîntului determină atractivitatea statului social pentru cetățenii țării noastre ca model de dezvoltare.

• Pe fundalul unui dezastru economic şi al unei debandade sociale, care acompaniază de cele mai multe ori perioadele de tranziție, statul este obligat să asigure promovarea reformelor sociale în aşa mod, încât să devenă un garant al continuității schimbărilor spre mai bine.

• Actualmente, dat fiind vectorul de integrare europeană a Moldovei, modelul ei de organizare social-economică ar trebui inspirat, bineînțeles în măsura posibilităților, din practicile şi procedeele Modelului Social European – formulei europene a statului social.

Există, de fapt, trei accepțiuni principale a ceea, ce ține de obligațiile unui stat social:

1) Furnizarea serviciilor sociale de către stat.

2) Responsabilitatea primară pentru bunăstarea cetățenilor. Această responsabilitate este comprehensivă, deoarece sunt luate în considerare toate aspectele bunăstării (o "rețea de securitate" nu este suficientă, la fel şi standardele minime). Este universală, căci acoperă fiecare persoană reieşind din calitatea acesteia de cetățean, aidoma unui drept.

3) Furnizarea bunăstării în societate. În multe state sociale, mai ales în Europa Continentală, bunăstarea nu este tocmai aprovizionată de stat, ci de o combinație dintre servicii independente, voluntare, mutuale şi guvernamentale. Furnizatorul funcțional poate fi guvernul, o agenție sau companie sponsorizată de stat, o corporație privată, organizații de caritate sau alte forme de organisme non-profit.

Aşa cum vedem, pe măsura prezentării fiecare accepțiune este mai detalizată şi mai generoasă decât precedenta. Şi dacă prima prevede doar "furnizarea serviciilor sociale", apoi a doua introduce criteriile comprehensivității şi universalității, iar a treia lărgeşte considerabil numărul actorilor antrenați în

aprovizionarea serviciilor sociale. În esență totuși, toate trei definiții au un numitor comun: statul social se ocupă de bunăstarea cetățenilor, de aici și o altă denumire populară a statului social – *statul bunăstării*, sau *welfare state*. În această ipostază, o caracteristică certă a oricărui stat social este lupta cu sărăcia și asigurarea unui nivel minim garantat de bunăstare. În Moldova sărăcia se prezintă, așa cum se întâmplă de obicei în toate țările, ca un fenomen multidimensional, constând din:

- nivel redus de venituri, consum și ocupare a forței de muncă;
- alimentație insuficientă sau de calitate proastă;
- stare precară a sănătății;
- acces limitat la educație;
- participare limitată la luarea deciziilor;

lipsa mijloacelor de abilitare personală, reflectată în posibilitatea limitată de a influența. Totuși, așa se face că tocmai sărăcia materială, în forma ei cea mai elementară, a fost și rămâne impedimentul numărul unu pentru devenirea statului social în Moldova. Spre regret, lupta cu sărăcia a devenit în Moldova o preocupare oficială a statului doar după anul 1997, iar printr-un concurs nefericit de circumstanțe evenimentele din Rusia ce i-au urmat "lunii negre" – zilei de 17 august 1998 – au constituit o lovitură grea pentru economie din cauza legăturilor comerciale și migraționale strânse existente între cele două țări. Au urmat două documente interimare de reducere a sărăciei din 2000 și 2002, precum și programul guvernului din 2001-2005 numit "Renaєterea economiei – renașterea țării", ultimul prevăzând o activă și cuprinzătoare politică socială. Oricum, se cere menționat faptul că aniversarea a 15 ani de independență a Republicii Moldova marchează și ultimul an din programul mediu al celui mai important document socio-economic al Republicii Moldova din ultima perioadă, document care practic sinonimizează cu dezvoltarea statului social în țară prin prisma luptei cu sărăcia – SCERS (2004-2006), focalizat spre "creșterea nivelului calității vieții populației, ameliorarea protecției sociale a celor mai sărace categorii de cetățeni, inclusiv spre dezvoltarea sistemului de garanții sociale, crearea noilor locuri de muncă, în special, pentru cei săraci, asigurarea accesibilității serviciilor medicale calitative, constituirea unui capital uman, apt de performanță prin dezvoltarea învățămîntului și a științei". Timp de doi ani, în cadrul SCERS au fost realizate rezultate impunătoare, pe care le vom trece scurt în revistă, acestea fiind, în mare, simptomele mult-așteptate ale asanării socio-economice a țării și evoluției spre un stat social. Vom începe cu două sfere primare pentru afirmarea unui astfel de stat: educația și ocrotirea sănătății.

Astfel, în domeniul educației, în mai 2005, Republica Moldova a aderat la Procesul de la Bologna, axat pe sisteme de performanță și calitate euro-

pene. Pe parcursul ultimilor doi ani, a fost revizuită şi ajustată baza legislativ-normativă, iar mecanismul de constituire a învăţământului superior a fost axat pe cel european, structurat în două cicluri universitare. S-a oficializat implementarea obligatorie în instituţiile de învăţământ superior a Sistemului European de Credite Transferabile. A fost introdus Suplimentul la Diplomă, model unic european, completat în limba oficială a statului şi în limba engleză şi eliberat obligatoriu fiecărui absolvent, începând cu promoţia anului 2005.

De asemenea, a fost elaborat proiectul legii învăţământului secundar general, care obligă părinţii să asigure copiilor frecventarea şcolii. Cu suportul Băncii Mondiale, a fost pregătit proiectul "O educaţie de calitate în mediul rural din Moldova". Proiectul are următoarele obiective:

- îmbunătăţirea calităţii educaţiei în şcolile de la sate;
- sporirea eficienţei în utilizarea resurselor;
- fortificarea capacităţilor de planificare şi monitorizare în educaţie.

Implementarea proiectului, în valoare de 10 mln. dolari SUA, a început în iulie 2006.

Se cere menţionat că în "Planul Uniunea Europeană - Republica Moldova", aderarea sistemului educaţional la Procesul de la Bologna reprezintă o componentă esentială a politicii de integrare europeana a Republicii Moldova[127].

Cu începere de la 1 ianuarie 2004 a fost introdusă asigurarea medicală obligatorie, prevăzută încă de Strategia Preliminară de Reducere a Sărăciei din 2002. Pachetul de servicii acordate în baza poliţei de asigurare a fost completat în 2005 (la alegerile parlamentare din acelaşi an, stipularea privind dublarea pachetului minim inclus era răspândită în platforma electorală a partidelor concurente). Statul asigură următoarele categorii ale populaţiei, considerate vulnerabile:

(1) copiii de vârstă preşcolară;

(2) elevii din învăţământul primar, gimnazial, liceal şi mediu de cultură generală;

(3) elevii din învăţământul secundar profesional;

(4) elevii din învăţământul mediu de specialitate (colegii) cu frecvenţă la zi;

(5) studenţii din învăţământul superior universitar cu frecvenţa la zi;

(6) şomerii înregistraţi oficial;

(7) copiii neşcolarizaţi până la împlinirea vârstei de 18 ani;

(8) femeile gravide, lăuzele;

---

[127] *Ministerul Educaţiei, Tineretului şi Sportului. Republica Moldova – un an de la semnarea actului de aderare la Procesul de la Bologna. http://www.almamater.md/articles/1425/index.html*

(9) rezidenții învățământului postuniversitar obligatoriu.

Republica Moldova a înregistrat progrese importante în atingerea unuia dintre Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, ce ține de reducerea mortalității copiilor. Organizația de caritate Salvați Copii ("Save the Children") a plasat Republica Moldova pe locul 24 în topul țărilor în care naşterea are un grad sporit de siguranță, situația fiind monitorizată în 125 de țări. Rata mortalității infantile s-a redus de la 18,3 la 1000 de nou-născuți în 2000 la 12,2 în anul 2004. În aceeaşi perioadă, mortalitatea copiilor până la 5 ani s-a micşorat, respectiv, de la 23,3 la 15,3 la 1000 de noi-născuți. În 2005 rata mortalității materne a constituit 18,6 la 100000 născuți vii, față de 23,5 în anul 2004. Obiectivul stabilit pentru 2006 este de 23,0. Actualmente, noi realizări ambițioase ducând la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului se prevăd, de exemplu, în Programul de Țară al UNICEF pentru 2007-2011, realizat în comun cu Guvernul Republicii Moldova[128].

În sfera forței de muncă, SCERS prevedea sporirea ratei angajărilor, precum şi a veniturilor salariale pentru reducerea sărăciei. În anul 2004, rata şomajului a rămas la un nivel relativ scăzut, respectiv 8,1%, ceea ce reprezintă o reducere nesemnificativă cu 0,5% față de anul 2003. În anul 2005, rata şomajului calculată conform metodologiei Biroului Internațional al Muncii înregistra un nivel de țară de 7,3%. Continuă să se mențină diferențele între rata şomajului în oraşe (11,2%) şi sate (4,0%).

În domeniul protecției sociale, în anul 2004 au fost stabilite 31.587 pensii noi, iar numărul total al pensionarilor înregistrați s-a micşorat față de anul 2003 cu 1%. În luna aprilie 2004 pensiile au fost indexate cu 22%, iar în 2005 pensia medie pentru limita de vârstă a fost indexată cu 18,2%. Mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă a constituit 336,75 lei la 1 ianuarie 2005 şi a crescut cu 55% față de anul precedent. În anii 2000-2005, ponderea transferurilor către populație în totalul cheltuielilor discreționale a crescut de la 28,9 % la 31,6%. Au fost indexate şi recalculate pensiile minime, acestea constituind, începând cu 1 noiembrie 2005, 219 lei pentru lucrătorii din agricultură şi 246 lei pentru ceilalți beneficiari. Plata indemnizațiilor pentru întreținerea copiilor cu vârsta între 1,5 şi 16 ani a sporit de 2,3 ori. Reformarea sistemului de pensionare decurge cu ritmuri lente, iar stabilitatea financiară a bugetului asigurărilor sociale trezeşte îngrijorări. Rata sărăciei în familiile al căror venit de bază este obținut din transferuri sociale este mai înaltă decât rata medie a sărăciei. Circa 36 din 100 de persoane care trăiesc în astfel de familii sunt sărace, iar 20 - extrem de sărace.

---

[128] *Vezi: Summary Results Matrix: Government of Moldova – UNICEF Country Programme, 2007-2011. http://www.unicef.org/about/execboard/files/Moldova-matrix.pdf*

Familiile pensionarilor, de asemenea, se caracterizează printr-un risc sporit al sărăciei (31 de persoane din 100 sunt sărace). Performanța programelor de asistență socială s-a menținut la cote scăzute în ultimii ani, în special din cauza direcționării necorespunzătoare a resurselor.

Costul programelor de asistență socială în anul 2004 a constituit circa 28% din cheltuielile totale pentru protecția socială, sau 829,6 mln. lei, inclusiv pentru:

• compensații nominative – cca. 373 mln. lei;

• indemnizații pentru copii - 157,6 mln.lei;

• alocații sociale de stat şi alocații lunare de stat pentru veterani de război - 99,5 mln.lei.

• În anul 2004 prestațiile de asistență socială, plătite din transferuri de la bugetul de stat prin intermediul Casei Naționale de Asigurări Sociale, au constituit 455 mln. lei. 272.000 de persoane au beneficiat de asistență în valoare de 41 mln. lei, acordată din mijloacele Fondului Republican de Susținere Socială a Populației.

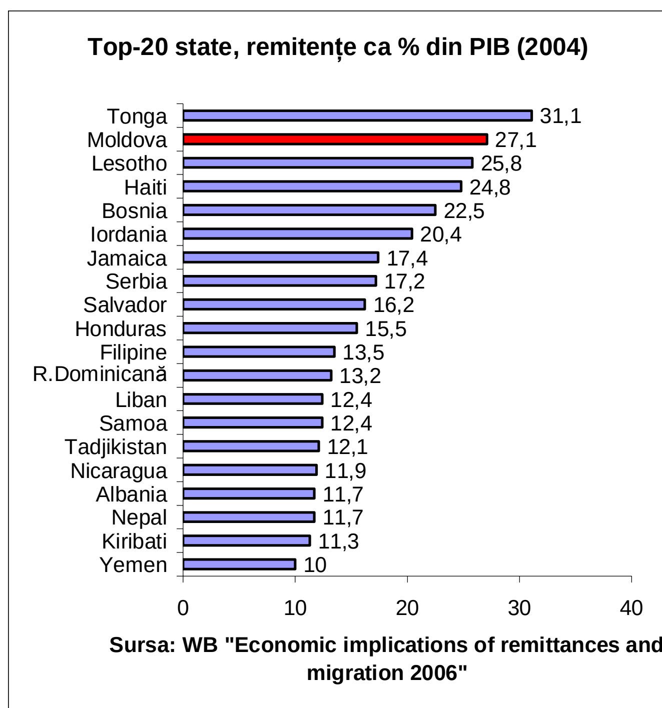
Bineînțeles, aceste rezultate, care se înscriu în obiectivele şi prioritățile SCERS pe termen mediu (creşterea economică durabilă şi inclusivă; reducerea sărăciei şi inechității, extinderea participării celor săraci la dezvoltare economică; dezvoltarea resurselor umane) ar fi fost irealizabile în lipsa unor succese economice notorii ale Republicii din ultimii ani. SCERS-ul este bazat, aşa cum se vede din denumire şi prioritățile pe termen mediu, pe o creştere economică constantă, variind de la 5% ale PIB anual (scenariu moderat de dezvoltare) la 8-10% (scenariu optimist de dezvoltare). În anul 2005, PIB-ul a crescut cu 7,1%. PIB pe cap de locuitor a atins nivelul de 860 dolari SUA, sau circa 10.225 lei, şi aproape s-a dublat faţã de anul 2000. În anii 2000 – 2005 creşterea economicã a fost de 43%, pe când în perioada anilor 1992 - 1999 PIB-ul s-a redus cu aproape 60%. Rata inflației în 2005 a fost de 10%, faţã de 12,5% în 2004. Rezervele valutare oficiale au crescut în anul 2005 cu 127,18 milioane de dolari şi au atins nivelul de 597,4 milioane de dolari. După o perioadă mai dificilã, în acelaşi 2005 valoarea investițiilor străine directe nete s-a majorat cu 44%, inclusiv investițiile în economie – cu 41%. În anul 2005 la bugetul public național au fost acumulate venituri în valoare totalã de 14,7 miliarde de lei (incluzând privatizarea), cu 3,3 miliarde de lei sau cu 28,8% mai mult decât în anul 2004. În bugetul de stat au fost acumulate venituri în suma totală de 9,1 miliarde lei, cu 37,9% mai mult în comparaţie cu perioada respectivă a anului precedent. Cheltuielile publice în anul 2005 au depãşit cu 10% mărimea prognozatã. 63,3% din finanțele publice au revenit cheltuielilor social-culturale, inclusiv pentru: asigurări şi asistență socială – 30,4%; învățământ – 19,3%; ocrotirea sănătății – 11,3%.

Şi totuşi, paradigma creşterii economice din ultimii ani este una imperfectă. Nu este vorba doar despre dezechilibrul balanţei comerciale, unde în 2005 se importa de două ori mai mult decît se producea. Multe din succesele din ultimii ani ale statului social moldovenesc în devenire sunt în mod paradoxal legate de imperfecţiunile istorice ale acestuia, care au făcut ca sute de mii de oameni să plece în căutarea unui destin mai bun peste hotarele ţării. Creşterea PIB-ului este alimentată din consumul sporit, care, la rândul său, se datorează migraţiei imense şi remitenţelor uriaşe. Fenomenul migraţiei a luat amploare începând cu anul 1999. Cifrele privind totalitatea cetăţenilor moldoveni aflaţi la muncă peste hotare variau mereu. Primele estimări oficiale au apărut în februarie 2003, publicate de Departamentul de Statistică şi Sociologie. Astfel, cifra moldovenilor care erau angajaţi la muncă peste hotare sau se aflau în căutarea unui câştig în afara ţării se aprecia la 234 mii de persoane, sau 11.4% din populaţia activă. Anterior, în 2000, SIS a mediatizat informaţia conform căreia aproape 600 mii din cei circa 2 milioane de moldoveni apţi de munca erau angajaţi peste hotare. Vicepremierul în guvernul Tarlev-1, V.Cristea, a anunţat la sfârşitul anului 2002 cifra de 1 milion de cetăţeni ai Republicii Moldova lucrând peste hotare. Actualmente, CBS-AXA, autoritar din moment ce la rezultatele investigaţiilor sale apelează FMI în Moldova, estimează *potenţialul migrant* al ţării (contingentul migrant de 571 mii persoane şi cetăţenii care nu au fost plecaţi la muncă peste hotare dar au exprimat intenţia de a pleca) la 690 mii persoane[129]. Dintr-o medie de cîştig lunar de $ 543, gastarbeiterii trimit acasă în mediu $ 367. Suma totală a remitenţelor a crescut spectaculos, constituind 484 mln dolari în 2003, 701 mln. dolari în 2004 şi 890 mln. dolari în 2005.

Deja în 2004, Republica Moldova s-a clasat pe locul doi în lume în ce priveşte cota pe care o deţin în PIB-ul ţării transferurile de la muncitorii de peste hotare.

---

[129] *Republic of Moldova: Selected Issues. IMF Country Report No. 05/54, February 2005, p.35*

Rolul remitențelor pentru bunăstarea cetățenilor moldoveni este greu de supraapreciat. În mediu, remitențele constituie cel puțin 65% din venitul familiilor recipiente în 41% din familiile cu migranți. În 2003, cele 484 mln. dolari trimişi acasă de muncitorii moldoveni au constituit cel mai extensiv şi eficient mecanism al asistenței sociale, în comparație cu doar 190 mln. Dolari prevăzute de guvernul țării. Remitențele prezintă avantajul focalizării ideale, pe când asistența socială a statului deseori suferă tocmai din cauza focalizării deficiente. În general, remitențele sporesc venitul gospodăriilor, reduc sărăcia şi sporesc PIB-ul prin consum. Şi totuşi, pentru un stat social activ, ele au un efect corupt prin faptul de a slăbi presiunea asupra guvernului în ce ține de accelerarea acțiunilor pentru creşterea bunăstării cetățenilor.

Rămâne, deci, şi acum valabilă prescripția inițială a SCERS privind la schimbarea paradigmei şi a calității creşterii pe calea atragerii unui volum considerabil de investiții, în primul rînd, în industria prelucrătoare şi în infrastructură, diversificarea structurii economiei, înlocuirea exportului forței de muncă cu exportul de mărfuri şi servicii. Toate acestea, însă, nu vin nicide-

cum să distragă atenția de la succesele Moldovei pe calea devenirii unui stat social autentic. Rezultatele luptei cu sărăcia şi inegalitatea, aşa cum sunt ele, au o importanță deosebită tocmai din moment ce au fost realizate într-un mod conştient, programatic, cu participarea tuturor actorilor interesați. Este extrem de important, din punt de vedere al continuității, faptul că reforma şi dezvoltarea socio-economice sunt o parte constituentă a Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, în timp ce integrarea europeană a Moldovei este declarată obiectiv de perspectivă al SCERS. Şi, ceea ce este nu mai puțin important, avem şi acum semne că lucrurile evoluează în direcția creşterii bunăstării, asigurării asistenței sociale de calitate şi a unui minim de existență adecvat circumstanțelor. Actualmente, parlamentul țării lucrează asupra proiectului legii privind evaluarea şi acreditarea în domeniul asistenței sociale. Iar acum recent guvernul a adoptat un nou regulament de calculare a minimului de existență, care îl va îmbunătăți pe acel precedent atât sub aspect cantitativ, cât şi acela calitativ, urmând să intre în vigoare în ianuarie 2007. Acestea luate împreună ne permit să conchidem că devotamentul Moldovei față de ideile statului social este consfințit şi irevocabil, iar pilonii acestui model, în rezultatul unei politici consecvente, capătă contur din ce în ce mai optimist.

Bibliografie

Социальная политика в постсоциалистическом обществе. - Москва, 2001

Politici sociale: România în context european. - Bucureşti, Ed. Alternative, 1995

Гончаров П. Социальное государство: сущность и принципы. // Вестник Российского университета дружбы народов. Сер.: Политология, 2000, № 2, с.46-59

Barr N. (ed.) Labor Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe. - New York: OUP, 1994

Milanovic B. Income, Inequality, and Poverty during the Transition from Planned to Market Economy. - Washington, D.C.: The World Bank, 1998

Moldova. Evaluarea sărăciei. - Washington, D.C., 2000

Republic of Moldova: Common Country Assessment. United Nations, November, 2000

Republic of Moldova: Selected Issues. International Monetary Fund, Country Report No. 05/54, February 2005

Cuc M., Lunbäck E., Ruggiero E. Migration and Remittances in Moldova. - Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2005

Republica Moldova: Politici de creştere economică, creare a locurilor de muncă şi reducere a sărăciei. – Chişinău: PNUD Moldova, 2005
Global Economic Prospects 2006: Economic Implications of Remittances and Migration. - Washington, D.C.: The World Bank, 2006
Lindbeck A. The European Social Model: Lessons for Developing Countries. - Stockholm, The Research Institute of Industrial Economics, 2002

Prezentat la redacţie
la 16 ianuarie 2007

FORMELE PARTICIPĂRII POLITICE ALE MASELOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA[130]

Victor SACA
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultate Relaţii Internaţionale,
Ştiinţe Politice şi Administrative,
Catedra Ştiinţe Politice şi Educaţie Civică
doctor habilitat în ştiinţe politice,
profesor

Elena CAMENŞCIC
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultate Relaţii Internaţionale,
Ştiinţe Politice şi Administrative,
Catedra Ştiinţe Politice şi Educaţie Civică
masterandă

This article wants to distinguish the ways of the political participation in a society which changes. In the same way, it tries to bring to light the grounds which form the base of the political involving of the moldovan citizens. At the same time that we would like to show, that the political involving of the citizens in a transition state is limited to their taking part to the political elections; and we would like to describe the particularities of this type of participation. In this way, involving the mases as an active actor into the

[130] *Recenzent – doctor în ştiinţe politice, conferenţiar Tudor SPINEI*

political process, establishing of a trasparent and trully dialogue with the political class and forming a civil society are the premises of forming a healthy political partecipation type. The transition period is characterized by instability and chaos at all levels of the global social system. In this meaning all the changes that took place during the period of independence of the Republic of Moldova left a deep imprint on the daily life of citizens, on their mentality and social-political behavior. Uprooting the paternalism and the absorption of the democratic political values will increase mases' interest towards political domain.

The role of the masses will be positive only in the situation when the political society will represent the interests of citizens and the masses will wish to take part to the political life of its country. And when the reforms will be well rated and there will be a logical coherence between different reforms, it also would have a positive reflection on their role.

Participarea politică se referă la acele acțiuni ale cetățenilor privați care vizează mai mult sau mai puțin direct să influențeze selecția personalului guvernamental şi/sau acțiunile pe care acesta le face. Aceasta implică faptul că cetățenii au oportunitatea de a-şi formula preferințele, de a le semnala altor cetăţeni şi guvernămîntului prin acțiuni individuale sau colective, ca aceste preferințe să fie evaluate în mod egal de către guvernămînt. C.Pateman susține că "nu poate exista o politică democratică, participativă, fără să existe o societate participativă" şi că participarea politică depinde de oportunitățile de a participa în alte sfere: şcoala, familie, loc de muncă, asociații voluntare. Astfel, există o relație directă între gradul de participare în cadrul familiei, şcolii, locului de muncă şi a apartenenței la o asociație voluntară şi participarea în procesul politic. Aceasta din urmă determină gradul de stabilitate a sistemului politic.

Participarea cetățenilor ca subiecți ai procesului politic, şi nu doar ca obiecți, reprezintă quintesența unei democrații veritabile. Prin intermediul participării politice cetățenii unui stat democratic urmăresc un singur scop: să controleze acea clasă de indivizi care doresc să dețină puterea politică şi să-i poata selecta prin intermediul scrutinelor doar pe acei candidați ce sunt profesionişti, incoruptibili şi patrioți, care îşi vor exercita mandatele sale doar în slujba poporului şi nu altfel. Or, participarea politică întruchipează un mecanism complex, contradictoriu prin care cetățenii pot comunica despre dorințele, aşteptările şi interesele celor ce conduc şi exercită presiune în caz de necesitate.

Într-o democrație reală, dar şi în societatea în tranziție spre democrație, vocea cetățenilor ar trebui să fie desluşită şi impunătoare, desluşită - pentru

că politicienii să cunoască stringentele necesităţi şi cerinţe ale maselor şi impunătoare - pentru ca clasa guvernatoare să ştie că este permanent sub atenţia şi controlul celor de jos[131]. Astfel, participarea politică reprezintă acţiunile indivizilor sau a grupurilor de indivizi care indirect sau direct încearcă să influenţeze eficient asupra procesului de elaborare, aprobare şi implementare a deciziilor politice, fapt ce demonstrează implicarea cetăţenilor în cadrul relaţiilor de natură politico-potestatară.

Participarea politică de multe ori este percepută într-un mod simplist, dar în realitate ea este un gen de activitate multidimensională. Nivelul general de participare într-o societate este determinat de măsura în care poporul în întregul său este activ în politică de numărul de oameni activi multiplicat cu cuantumul acţiunilor lor[132].

Strictosensul conceptului de participare politică se rezumă la implicarea activă a cetăţenilor în procesul politic prin intermediul alegerilor, partidelor politice, grupurilor de presiune, mitingurilor etc. Pe cînd, latosensul conceptului de participare politică înglobează în sine nu doar activitatea de gen politic dar şi totalitatea activităţilor ce au loc în afara sferei politicului; însă strîns legate cu aceasta. Aşadar, activitatea cetăţenilor în cadrul organizaţiilor nonguvernamentale, profesionale sau în cadrul altor organizaţii voluntare le oferă posibilitatea de a fi informaţi mai bine şi de a căpăta noi abilităţi. Experienţa dobîndită în cadrul acestor organizaţii permite reevaluarea şi formarea noilor viziuni asupra politicului. Participarea politică este posibilă doar în cazul cînd în stat există o societate civilă dezvoltată, care are potenţialul de a influenţa prin propriile mecanisme desfăşurarea procesului politic[133] .

În contextul transformărilor democratice procesul de participare politică poate ingloba mai multe tipuri de implicare în politică, determinate şi specificate de anumite criterii:

după criteriul motivaţional:

a) **participarea politică autonomă -** condiţionată de un caracter benevol şi raţional al motivaţiei, unde individul deţine un ansamblu de cunoştinţe, atitudini politice, formîndu-şi astfel o viziune obiectivă asupra politicului;

b) **participarea politică mobilizată** – caracterizată de o motivaţie de participare nonpolitică care este rezultatul mobilizării, impunerii, şantajului, sancţionărilor economice sau de altă natură.

după criteriul cantitativ:

---

[131] *The Big Tilt. Participatory Inequality in America by K.L.Schlozman, H.E.Brady, S.Verba http://www.prospect.org/print/V8/32/schlozman-k.html*

[132] *Dicţionar de politică Oxford. Univers Enciclopedic. - Bucureşti, 2001, p.319.*

[133] *McLean I., McMillan A. (Ed.) Political participation, Concise Dictionary of Politics Oxford. - New York: Oxford University Press, 2003, p.396.*

a) **participarea politică individuală -** realizată prin intermediul votului, interesului subiectiv față de politic, prin formarea unei poziții ferme vizavi de societatea politică;

b) **participarea politică colectivă** (de masă) **-** realizată prin intermediul organizării şi participării la mitinguri, mişcări, pichetări cu scopul de a influența direct procesul politic şi de a obține rezultate ferme la cerințele declarate clasei politice (de obicei cerințele/cauzele sunt de ordin național).

după criteriul impunerii/persuasiunii:

a) **participarea politică activă -** manifestată prin interesul stabil față de politic, de activitatea în cadrul diferitor organizații socio-politice, partide politice etc;

b) **participarea politică pasivă -** identificată prin interes limitat față de politică, adesea limitată doar la actul de vot, acest comportament îl pot avea nu doar persoanele cu un bagaj de cunostințe politice îngust dar şi cei ce şi-au pierdut încrederea în eficiența clasei politice.

după criteriul legal:

a) **pariciparea politică convențională** (legală) **-** semnifică că orice acțiune politică este în conformitate cu legislația existentă într-un stat, sau în dependență de stat, este în conformitate cu tradițiile politice stabilite în societate;

b) **participarea politică nonconvențională** (ilegală) **-** se reflectă prin intermediul acțiunilor de protest neautorizate, prin terorism politic, adică prin intermediul acțiunilor ce contravin legislației şi tradițiilor.

după criteriul stabilității:

a) **participarea politică tradițională -** orice tip de activități politice cu caracter conservator ce vin din partea cetățenilor care sunt pentru reforme lente, pentru păstrarea vechiului sistem politic, proprie statelor cu un tezaur istorico-politic complex şi secular; la fel acest tip de participare se prescrie, de obicei, categoriei de cetățeni cu o vîrstă înaintată;

b) **participarea politică inovatoare -** sunt acțiuni orientate spre schimbări în sistemul politic, uneori acțiunile de acest gen sunt radicale şi nonconformiste; acest tip de participare este caracteristic statelor în tranziție, tinerii sunt categoria de cetățeni care sunt promotorii ideilor de schimbare, revoluție a vechiului sistem, de obicei acest tip de participare se confruntă cu un scepticism exacerbat din partea clasei politice şi chiar din partea întregii societăți.

după criteriul temporal:

a) **participarea politică permanentă -** este subscrisă indivizilor pentru care politica este o profesie (clasa politică);

b) **participarea politică episodică -** este proprie cetățenilor care se implică în politic doar în cadrul campaniilor electorale, astfel politicul fiind pentru ei un domeniu relativ secundar în viața cotidiană[134].

În cadrul unui stat democratic se întîlnesc diferite tipuri de participare politică, cetățenii se pot implica în acest domeniu prin mijloace diferite şi pot avea viziuni, motive, interese, comportamente diferite, chiar diametral opuse. Or, un astfel de stat presupune faptul ca cetățeanul să se implice într-o formă sau altă în viața politică a societății.

Participarea la vot în cazul Republicii Moldova este activitatea participativă cel mai mult studiată pentru că e singurul mijloc important prin care cetățenii pot influența deciziile celor care guvernează. Într-adevar, existența unor alegeri libere constituie o condiție cheie pentru ca un regim să fie considerat democratic. Totuşi, implicarea cetățenilor în politică nu se limitează doar la actul votării, iar votarea nu constituie întotdeauna mijlocul cel mai eficient de influențare asupra proceselor politice. Există şi o altă clasă de activități participative: oamenii care sunt mai activi din perspectiva unor anumite forme de participare tind să fie implicați mai mult în procesul de luare a deciziilor. Sau, după cum spunea R.Dahl, "ei sunt implicați în moduri de participare democratică, altele decît votul". Participarea politică poate să se efectueze prin intermediul a două mijloace şi anume:

- *mijloace convenționale de participare*, ce constau în votare, activitate în campania electorală, activitate în comunitate şi contactarea oficialilor pentru probleme personale;

- *mijloace neconvenționale de participare*, sau participare de protest cum ar fi semnarea de petiții, participarea la demonstrații, boicoturi, greve neoficiale, distrugeri, violență, sabotaj, asasinate, razboi de gherilă.

Comportamentul politic de masă, în condițiile Republicii Moldova, este influențat de diverşi factori, precum: afilierea la un partid, legăturile de familie, prieteniile, vîrsta, religia, ocupația, naționalitatea (sau etnia), locul de reşedință, nivelul de educație, convingerile ideologice, nivelul venitului, starea economică generală, statutul social, parmiabilitatea la propagandă etc. Astfel, în funcție de diverşi parametri, se pot distinge mai multe atitudini posibile ale cetățenilor cu drept de vot, detaşîndu-se următoarele comportamente:

1) *Participarea activă* - prezența la vot din interes direct pentru politică, angajare în practice politice, participare la reuniuni electorale, tendințe de a influența pe alții;

---

[134] *Политическое участие*, http://www.vusnet.ru/biblio/dict.aspx#find.

2) *Participarea pasivă* - respect pentru legea electorală sau înțelegerea prezenței la vot ca o datorie cetățenească, însă fără interes manifestat pentru politică sau pentru practici politice în general;

3) *Absenteism activ* - neparticiparea la vot ca act politic de a nu participa la legitimarea sistemului politic;

4) *Absenteism pasiv* - generat de lipsa interesului pentru politică sau motivat prin eventuala izolare geografică sau socială a unor alegători.

În Republica Moldova comportamentul politic al maselor poate fi identificat cu comportamentul electoral, deoarece masele se implică în procesul politic doar în cadrul campaniilor electorale unde se decid probleme importante ale societății. Astfel, activismul politic se manifestă prin participarea sau neparticiparea la alegeri, cetățenii care participă sau nu participă la alegeri pot fi clasificați în două categorii: decişii şi indecişii. Decişii sunt persoanele care au hotărît în mod ferm să meargă sau nu la alegeri, indecişii sunt persoanele care din nedorință sau incapacitate nu şi-au format o atitudine clară față de alegeri. La fel alegătorii pot fi clasificați după un alt criteriu şi anume, participarea sau neparticiparea alegătorului din ziua alegerilor, astfel deosebim două tipuri: participanții la scrutin şi absenteiştii. Absenteiştii, la rîndul lor, sunt de două tipuri:

1) *tehnici* – cuprinde acele persoane care mai mult sau mai puțin ar dori să participe la scrutin însă din motive obiective (boală, incapacitate fizică, deplasare) n-au fost în stare să facă aceasta;

2) *psihologici* – comportamentul electoral al acestor cetățeni este determinat de atitudini şi opinii sau de inexistența lor.

Un mic procent din electorat formează o altă categorie de alegători şi anume persoanele ce nu-şi modifică pozițiile sale politice şi sunt rezistente la influențele accidentale, conjuncturale sau bine direcționate ale mediului.

În acest context, putem afirma faptul că există o corelație directă între tipul de comportament ce îl au masele şi tipul de comportament a politicienilor. Un comportament responsabil şi profesionist din partea clasei politice ar duce la un comportament politic activ şi rațional din partea maselor. Astfel, ideile politice a lui Aristotel se reflectă şi sunt viabile şi pentru politicienii contemporani. El susține că individul care tinde să acapareze puterea politică trebuie să dispună de următoarele calități:

- să accepte orânduirea existentă;
- să posede calități imense pentru realizarea obligațiunilor;
- comportamentul lui să se distingă prin virtute şi dreptate[135].

[135] *Citat după: Proca M., Sandu I., Eşanu C. Comportamentul politic al reprezentanților puterii guvernante. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XIII. - Chişinău: USM, 2000, p.186.*

Dar, spre regret, în societatea moldovenească în urma metamorfozelor democratice „noii" inițiați în politică nu dispun de asemenea calități, fapt ce se reflectă direct asupra comportamentului maselor, care şi-au pierdut încrederea în reprezentanții săi.

La baza participării politice evident se află un set de motivații care îi conferă comportamentului politic al cetățenilor un caracter subiectiv. Lipsa motivațiilor la cetățeni, într-un stat democratic, dă dovadă de existența unor crize profunde atît în stat cît şi în societate per ansmblu. În acest context, motivațiile ce stau la baza participării alegătorului la scrutin pot fi clasificate în două categorii:

1) *motive intraindividuale,* în acest caz cetățeanul participă din propria inițiativă, aici putem vorbi de activism şi participare autonomă ce semnifică un comportament electoral în care cetățeanul ia decizii în virtutea intereselor şi valorilor sale, aceste persoane au un grad de responsabilitate înalt şi consideră o datorie de a-şi exercita dreptul său de a vota pentru opțiunea sa politică;

2) *motive provenite din mediu,* în acest caz alegătorul este mobilizat să vină la votare, persoanele din această categorie pot vota contrar atitudinilor sale reale şi votează în baza atitudinilor formate recent sau mai bine zis în timpul campaniei electorale, persoanele care uşor se lasă manipulați sunt de obicei indecişii[136].

Evident este faptul că aceste două tipuri de motivații nu pot exista în formă pură, deoarece în diferite contexte socio-politice un tip de motivație sau altul poate prevala. Un exemplu elocvent este „individul în transformare"- atunci cînd schimbările din cadrul sistemului politic îl afectează în mod direct pe fiecare cetățean şi ca rezultat un motiv provenit din mediu se transformă în unul de tip intraindividual.

Activismul şi mobilizarea sunt acei factori ce duc la participarea cetățeanului la scrutine, însă e binecunoscut faptul că mobilizarea are şi aspect negativ, deoarece se poate exercita asupra persoanelor indecise, a celor neinteresați de politică şi deci fără atitudini (apatici), şi la cetățenii cu atitudini negative față de alegeri. Conform sondajelor de opinie numărul persoanelor active a electoratului din Republica Moldova constituie, în dependență de starea social-politică a momentului, circa 40-50%. Restul 20-30% din cei prezenți la urnele de vot sunt mobilizați în perioada campaniei electorale[137].

---

[136] *Tanasă R. Specificul comportamentului absenteist al electoratului Republicii Moldova. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. - Chişinău: USM, 2002, p.163.*

[137] *Ibidem, p.163.*

Societatea moldovenească în prezent îmbracă o formă nouă, şi anume în perioada de tranziție ea a căpătat trăsături a societății de consum, unde prevalează un interes economic exacerbat. Astfel, pentru a se implica în procesul politic masele sunt prea ocupate de acapararea bunurilor materiale, cu scopul de a supraviețui în situația economică dificilă din stat. Or, participarea politică presupune un interes viabil față de politică, dar pentru menținerea acestuia sunt necesare îndeplinirea unor condiții şi anume: timp liber pentru activitate politică şi surse informaționale accesibile unui public larg[138].

Din păcate nici una din condiții nu este uşor de atins. Pentru a participa nu doar episodic în procesul politic cetățeanul trebuie să refuze serviciul care îi aduce existența familiei sale. La fel, pentru a te informa obiectiv vizavi de viața politică din stat e nevoie să ai un acces liber la informația neprelucrată de posturile televizate, radiou sau ziare, ceea ce la fel e imposibil. Aşadar, evident este faptul că în politică se pot implica cei ce au o situație materială superbă şi pot prin intermediul resurselor financiare să obțină informația obiectivă despre politic. Ca rezultat în statul nostru are acces la procesul politic şi îl poate influența real şi chiar obține puterea politică cel care are resure materiale vaste.

Referindu-ne la participarea politică nu putem să evităm o noțiune atît de relevantă ca inegalitatea participării politice (participatory inequality), care a fost întrodusă în limbajul politic în anul 1995 de către S.Verba, K.L.Schlozman, H.E.Brady în lucrarea "Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics". Inegalitatea participării politice este un fenomen ce persistă în orice stat democratic şi se explică prin existența unui dezechilibru social şi economic în societate, fapt care îşi lasă amprenta asupra calității participării politice. Putem afirma că există un şir de cauze de natură socială, religioasă şi economică (nivelul studiilor sau lipsa lor; angajarea sau neangajarea în cîmpul muncii; apartenența / neapartenența la o religie; nivelul veniturilor economice) ce duc la fragmentarea societății şi la un interes inegal față de politic.

Deseori clasa de guvernare grupează cetățenii în două categorii:

1. ***publicul activ*** (cei ce se implică activ în cadrul campaniilor electorale, marşurilor de protest sau în cadrul altor manifestații de acest gen);

2. ***publicul pasiv*** sau inactiv (cei ce nu participă nici la votare, dar nici la alte acțiuni de natură politică).

Drept rezultat se fac auzite doar cerințele şi doleanțele a acelor indivizi care au participat la activități politice, iar restul cetățenilor rămîn în umbră, fapt ce contravine principiului reprezentativității. Cu scopul evitării situației date e nevoie ca cetățenii să conştientizeze locul şi rolul său în societate fie

[138] *Булова М. К вопросу о характеристике электорального поведения (общий аспект). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chişinău: USM, 2001, p.15.*

prin intermediul participării permanente în viața politică a statului sau prin activitățile de voluntariat, de caritate în cadrul societății civile. Astfel, interesul sporit al fiecărui cetățean față de domeniul politic va diminua gradul de inegalitate în participarea politică[139].

Participarea politică a maselor în cei 15 ani de independență a Republicii Moldova are un caracter eterogen, cunoaşte atît ascensiuni, activism sporit, cît şi descensiuni, pasivitate. În pofida caracterului stihiinic, uneori chair distructiv, comportamentul maselor, mulțimii de la noi a demonstrat nu o dată rolul său în alegerea şi promovarea cursului democratic de dezvoltare, în inițierea diferitor proiecte de legi (de exemplu, legile despre funcționarea limbilor şi revenirea la grafia latină), diferitor măsuri, programe de reformare a societății. Totodată, creşterea elementului stihiinic al comportamentului politic în primii ani ai tranziției a dovedit incapacitatea Puterii, educată în condițiile totalitar comuniste, de a înțelege mulțimea, legitățile ei de existență şi manifestare[140]. Aceasta ne vorbeşte despre faptul că în Moldova omul de stat de la începutul tranziției, prin nivelul său de conştiință şi cultură politică, nu cunoştea psihologia maselor de atunci şi respectiv nu făcea față unei resurse fundamentale despre care menționează G.LeBon. Acesta subliniază că: ”cunoaşterea psihologiei mulțimilor constituie resursa omului de stat care vrea să nu le guverneze, … ci cel puțin să nu fie completamente guvernat de ele”[141]. Acest om în cazul Moldovei de la începutul tranziției respingea mulțimea, nu cunoştea şi nu vroia să cunoască psihologia ei, iar pe de altă parte tot el în unele privințe era dominat (mai ales la mitinguri, demonstrațiii), guvernat de mulțime, pierzîndu-şi individualitatea sa.

Participarea politică a maselor din societatea moldovenească, comportamentul lor politic a evoluat foarte divergent. Dacă la începutul perioadei de tranziție cetățenii în masă aveau un grad de interes sporit față de procesul politic din țară, atunci pe parcursul anilor '90 pînă în prezent acest interes a regresat. O astfel de situație se explică prin pierderea considerabilă a încrederii în clasa politică şi prin lipsa unui dialog coerent dintre guvernanți şi guvernați. La fel, situația economică dificilă din țară a dus la migrarea în masă a cetățenilor, fapt ce a influențat direct asupra nivelului de participare politică.

Concluzionînd, putem afirma că masele în Republica Moldova sunt slab implicate în politică, drept bază ne servesc rezultatele ce au fost obținute în urma sondajului realizat de Institutul de Politici Publice. Aşadar, la întrebarea

---

[139] *The Big Tilt. Participatory Inequality in America by K.L.Schlozman, H.E.Brady, S.Verba (http://www.prospect.org/print/V8/32/schlozman-k.html)*

[140] *A se vedea: Saca V. Interese politice şi relații politice:dimensiuni tranzitorii. - Chişinău: CE USM, 2001, p.190-191.*

[141] *LeBon G. Psihologia mulțimilor. - Bucureşti: Editura Ştiințifică, 1991, p.13.*

“Ați participat la vreo acțiune de protest (greve, demonstrații, pichetare, petiții, reclamații, greva foamei, blocarea unor drumuri) după 2001?” - 89.6% din respondenți au răspuns “nu” şi doar 9.5% din respondenți au participat la astfel de acțiuni. Dar mai pesimiste sunt rezultatele obținute la aceeaşi întrebare doar cu o altă dimensiune de timp “Ați participa la vreo acțiune de protest (greve, demonstrații, pichetare, petiții, reclamații, greva foamei, blocarea unor drumuri) în viitor?” - 74.2% au răspuns că nu vor participa, 11.5% nu sunt siguri că vor participa şi doar 12.7% sunt hotărîți în viitor să participe la asemenea acțiuni.[142] O asemenea atitudine față de procesele politice ce au loc în țară, nedorința în masă a cetățenilor de a fi implicați în politică, permite să accentuăm existența unor probleme social-economice destul de grave în societate, fapt ce face masele apolitice, şi chiar dacă acestea participă la vot în mediu de 60%, acest indiciu se datorează doar mobilizării excesive din partea formațiunilor politice şi a organizațiilor non-guvernamentale.

Particparea politică este un pilon pe care se menține orice democrație, interesul față de politică este la fel de important ca şi cel față de bunăstarea materială şi spirituală. Conştientizarea de către cetățeni a faptului că „statul suntem noi” le va acorda noi scenarii de existență, cu viziuni noi asupra politicului. Participarea politică în acest context nu va fi percepută ca o datorie ce se limitează la actul votării, dar ca o activitate permanentă în sfera politicului. Or, crearea societății civile este imposibilă fără o cultură politică de participare. Spre regret, în Republica Moldova cetățenii, marea lor parte, se implică în politică doar atunci cînd se alege noua clasă de guvernatori, dar şi în acest caz mulți sunt mobilizați să participe. Astfel, un scenariu eficient pentru atingerea unui grad înalt de participare politică ar fi următorul: în urma alegerii şi stabilirii clasei politice cetățenii nu ar trebui să se retragă din viața politică pînă la următoarele alegeri, dar să controleze eficiența guvernării prin intermediul mecanismelor ce există în orice societate civilă (prin intermediul organizațiilor nonguvernamentale, sindicatelor, mişcărilor sociale, etc).

Bibliografie:

Anghel E. Delimitări concepuale ale fenomenului masei. // Revista de Filosofie şi Drept. Institutul de Filosofie, Sociologie şi Drept al Academiei de Ştiințe a Republicii Moldova. - Chişinău, 2004, №1-3;

Anghel E. Controlul maselor asupra puterii politice. // Analele Ştiințifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria”Ştiințe socioumaniste”, vol.II. - Chişinău, CE USM, 2004;

Barometrul de Opinie Publică. Aprilie-mai, 2004. - Chişinău: IPP, 2004;

[142] *Barometrul de Opinie Publică.aprilie-mai, 2004. - Chişinău: IPP, 2004, p.10,11.*

Булова М. К вопросу о характеристике электорального поведения (общий аспект). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chişinău, USM, 2001;
LeBon G. Psihologia mulțimilor. - Bucureşti: editura Ştiințifică, 1991;
Moşneaga V., Rusnac G., Tanasă R. Activismul electoratului Republicii Moldova (analiză politologică). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chişinău, USM, 2002;
McLean I., McMillan A. (Ed.) Political participation, Concise Dictionary of Politics Oxford. - New York: Oxford University Press, 2003;
Политическое участие, http://www.vusnet.ru/biblio/dict.aspx#find;
Proca M., Sandu I., Eşanu C. Comportamentul politic al reprezentanților puterii guvernante. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XIII. - Chişinău: USM, 2000;
Saca V. Interesele politice şi relațiile politice: dimensiuni tranzitorii. – Chişinău: CE USM, 2001;
Tanasă R. Specificul comportamentului absenteist al electoratului Republicii Moldova. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. - Chişinău: USM, 2002;
The Big Tilt. Participatory Inequality in America by K.L.Schlozman, H.E.Brady, S.Verba http://www.prospect.org/print/V8/32/schlozman-k.html

Prezentat la redacție
la 4 decembrie 2006.

PARTICIPAREA TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PROCESUL POLITIC: SEMNIFICAȚII ŞI MOTIVAȚII[143]

Victor SACA
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relații Internaționale
Ştiințe Politice şi Administrative
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică
doctor habilitat în ştiințe politice, profesor

Nighina AZIZOV
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relații Internaționale
Ştiințe Politice şi Administrative
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică
masterandă

This article tries to reveal the basic grounds, which moves the youth to take part to the political life of the societies iin transition. At the same time there was tried to tpologise the youth by force of the ways they are taking part to the political process and their impact onto various social spheres. In this context, it was identified a series of problems connected directly with youth participation in political process, as: political values of young people are instable and very contradictory, there is no good models in politics for young generation to follow and young people in the Republic of Moldova are treated with uncertainty and pessimism by politicians and society. The youth is the power, which can change the society, due to their way to apprehand easier the liberal and democratic values; they are the promoters of such value as tolerance and individual freedom, which heaviness can't be ignored by the state and the civil society. Actually, we do not have to neglect young generation because they represent the future of every society. The solution that can be proposed is to create a transparent dialogue between youth and representative institution from the state in order to achieve good results from their prodigious cooperation.

---

[143] *Recenzent – doctor în ştiințe politice, conferențiar Cezar MÎNĂSCURTĂ*

Procesul politic actual, inclusiv şi îndeosebi cel al țărilor în tranziție spre democrație, se caracterizează printr-o fază calitativ nouă de dezvoltare, cu mecanisme participative în continuă transformare, prin multiple provocări valorice, de esență, structurale şi funcționale. Pentru a face față acestor provocări, astăzi este oportună elaborarea şi implementarea unei politici active, iscusite, efective, ştiințificamente argumentată, fapt în mare măsură realizabil prin antrenarea activă în actul de conducere publică a unui număr maxim posibil de strate sociale. În acest sens e binecunoscută axioma că unul din grupurile sociale cheie care dispune de necesarul de resurse în proiectarea şi realizarea unei astfel de politici este tineretul, ca forță energică, cu inițiativă, lipsită de stereotipuri, care relativ uşor se socializează în noile condiții ale transformărilor democratice şi, respectiv, care devine mai receptivă decît alte forțe la noile imperative ale timpului.

Odată cu implementarea în societățile postcomuniste a principiilor democratice, studiul asupra mentalității şi comportamentului tinerilor şi impactului acestora asupra politicului a crescut considerabil. (Sub)Cultura politică a tineretului este privită şi tratată ca o componentă imanentă a culturii societății în general, ce întruchipează totalmente sistemul de valori specifice tinerilor, norme şi forme de comportament, atitudini controversate şi variate vizavi de Instituțiile politice în parte şi de Sistemul politic în ansamblu. Interesul sporit față de tînăra generație a crescut datorită faptului că tinerii actuali sunt nu doar „generația de viitor", care valorifică experiența trăită în contextul multidimensional al tranziției, ci şi "generația prezentă", ce acumulează noi cunoştințe, încercînd, fie şi anevoios, conflictual, să le îmbine pe acestea cu valorile generațiilor precedente, să îmbine inovația cu tradiția valorică, şi astfel să asigure procesul continuității. În fața tinerilor de astăzi este pus obiectivul fundamental ce ține de soluționarea problemelor social-politice şi modificarea pe verticală şi orizontală a sistemului normativ, participativ şi valoric al societății „de mîine".

Conform dicționarului de Sociologie, "**tinerețea**" de obicei, este percepută ca status atribuit sau ca etichetă construită social, şi nu doar ca simplă condiție de a fi tînăr. Astfel, termenul e folosit în 3 moduri: **foarte general** (perspectivă fiziologică) **-** pentru a acoperi un set de faze în ciclul de viață, de la prima copilărie la starea de adult tînăr; **particular -** pentru a înlocui termenul mai puțin satisfăcător de adolescență şi a denumi teoria şi cercetarea adolescenților, inclusiv tranziția către adult; **social-axiologic -** pentru a oferi un

set de presupuse probleme afective şi sociale legate de creştere valorică în societatea industrială urbană[144].

Pornind de la acest context teoretico-ştiinţific, în Republica Moldova se conturează două etape de vîrste în viaţa tinerilor:

- **16-23 de ani -** reprezintă etapa devenirii profesionale, cînd tînărul încearcă să se realizeze în societate ca actor relevant şi armonios. Accederea la studii îl determină să acumuleze anumite cunoştinţe despre societate, să dobîndească anumite convingeri şi să-şi formeze un anumit tip de comportament social-politic. Aceasta este şi etapa marginalizărilor şi frustrărilor sociale şi colective (identificarea cu semenii ori cu persoanele mai în vîrstă cu care tînărul intră în contact permanent);
- **24-30 de ani -** este etapa accederii tînărului la statutul de adult şi a posibilităţii lui de a se afirma în cîmpul transformărilor democratice din arealul instituţiilor publice, politice, economice şi social-culturale, fapt consemnat că este un proces deosebit de dificil şi anevoios la etapa actuală. La această vîrstă se manifestă ca tineri formaţi, angajaţi politic, social, economic, ce-şi realizează propria carieră în dependenţă de posibilităţi, abilităţi, valori şi aspiraţii.

În conformitate cu articolul II al Legii cu privire la Tineret remarcăm că **tineret** şi **tinerii** sunt persoane de 16-30 de ani; **familia tînără** este un cuplu format prin căsătorie, în care nici unul din soţi nu a atins vîrsta de 30 de ani; **asociaţia de tineret** este o organizaţie obştească, formată din persoane de 16-30 de ani, care are ca scop promovarea tinerilor în societate şi sprijinirea acestora prin educaţie civilă consecventă[145].

Conform Constituţiei Republicii Moldova articolul 38, intitulat "Dreptul de vot şi dreptul de a fi ales", e stipulat că: "Cetăţenii Republicii Moldova au drept de vot de la vîrsta de 18 ani împliniţi pînă în ziua alegerilor inclusive, excepţie făcînd cei puşi sub interdicţie în modul stabilit de lege"[146].

În conformitate cu Codul Electoral, titlul III "Alegeri Parlamentare", articolul 75 e stipulat că: "Pot fi aleşi deputaţi în Parlament cetăţenii Republicii Moldova cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vîrsta de 18 ani, cu domiciliul în ţară şi întrunesc condiţiile prevăzute de prezentul cod".[147]

În "Legea Republicii Moldova privind partidele politice şi alte organizaţii social-politice", №718-XII din 17 septembrie 1991, articolul 2, intitulat

---

[144] *Dicţionar de Sociologie Oxford. – Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic", 2003, p.456.*

[145] *Legi cu privire la tineret (Ghid practic pentru funcţionarii publici şi liderii ONG care activează în domeniul tineretului). – Chişinău, noiembrie, 2001, p.7.*

[146] *Constituţia Republicii Moldovaю. - Chişinău, 1997, p.18.*

[147] *www.docs.md*

"Dreptul la asociere în partide şi alte organizații social-politice poate avea numai un cetățean capabil al Republicii Moldova care a împlinit vîrsta de 18 ani"[148].

Deci, există 3 dimensiuni dinstinctive ale cetățeanului de a se bucura de:

- dreptul la vot;
- dreptul la afiliere în oricare partid politic or organizație social-politică;
- dreptul de a fi ales în funcția de deputat al Parlamentului.

Luate în ansamblu, aceste dimensiuni determină căile de identificare normativă a tinerilor în cadrul procesului politic.Totodată, analiza triadei corelaționale *tînăr - motivație-participare*, necesită a fi menționată îndeosebi dimensiunea participativă a tinerilor, contextul în care aceştia se afirmă şi modul în care ei sunt percepuți de societate.

În structura social-politică actuală, comportamentul politic şi participarea politică a tineretului depinde, în mare măsură, de gradul de omogenitate a structurii date. Cu cît este mai diferențiată această structură, cu atît este mai mare probabilitatea de apariție în cadrul societății a diverselor grupuri sociale neformale specifice. În acest sens, sociologul rus S.Levicova consideră că grupurile neformale, pe de o parte, îndeplinesc pentru tineri funcția de protecție şi compensare social-educativă de vicisitudinile social-politice ale contemporanietății, iar pe de altă parte ele servesc la socializarea tinerilor încadrați în rîndurile lor[149].

În condițiile tranziției, tinerii cunosc un grad relativ înalt de alienare, cu tendințe anomice pronunțate (abandon şcolar, absenteism şcolar, criza autorității şcolii ca instituție socializatoare fundamentală la această etapă a tinereții, criza statutului familiei, preferința către cîştiguri facile, chiar dacă dubioase, delicvență şi sinucidere)[150]. Dacă în zilele reconstruirii societății şi a revoluției, plus perioada imediat următoare, tineretul s-a remarcat printr-un grad înalt de participare politică, atunci ulterior pare să se fi ajuns la o anumită distanțare de obiectivele politice şi la o deplasare a accentului spre cele profesionale, care au finalități materiale imediate. În accepțiunea lui J.Krieger participarea politică este acțiunea privată a cetățenilor privind influențarea deciziilor guvernamentale[151].

---

[148] Legea Republicii Moldova privind partidele şi alte organizații social-politice. // Monitorul Oficial, 2000, 4 mai, nr.53, p.79.

[149] A se vedea: Левикова С. Место техники в системе ценностей молодежной культуры. // Общественные Науки и Современность, 2001, №4, с.180.

[150] Mărginean I. Tineretul deceniului unu. Provocările anilor 90. - Bucureşti: Editura Expert, 1996, p.270.

[151] Krieger J. The Oxford Companion to politics of the world (second edition). - Oxford University Press, 2001, p.667.

Participarea tinerilor în viaţa politică a societăţii în tranziţie, este una deosebită şi paradoxală. Astfel, tinerii ca actori sociali şi politici relevanţi, prin manifestările lor episodice şi spontane pe scena politică, trezesc interesul şi nedumerirea organizaţiilor guvernamentale şi non-guvernamentale. În urma procesului de interacţiune şi interdependenţă dintre generaţii, tinerii de obicei preiau experienţa predecesorilor săi şi, concomitent, introduc elemente noi în comportament, în raţionamente şi aspiraţii. Ei acumulează experienţă, socială, parcurg perioada de formare în calitate de actori ai relaţiilor politice, ca în cele din urmă să rămînă, totuşi indiferenţi vizavi de procesele politice contemporane. Potrivit Raportului „Tinerii şi Mass-Media în Europa Centrală şi de Est, CSI, ţările Baltice", în Moldova procentul tinerilor interesaţi de politică este cel mai mic, sub 5%[152]. S-a mai observat faptul că doar 10% dintre tinerii noştri au încredere în autorităţi, ceea ce reprezintă ponderea cea mai scăzută înregistrată în CSI şi în statele Baltice. Cauzele acestor rezultate pot fi diverse:

- lipsa unei tradiţii de participare în viaţa politică, economică şi socială a ţării;
- frica şi neîncrederea vîrstnicilor de a admite tinerii în funcţii cu responsabilitate sporită ce necesită profesionalism, etichetă şi pregătire serioasă.

Conform rezultatelor obţinute de Institutul de Politici Publice (IPP), la întrebarea „Dacă aveţi o şansă reală de a pleca din Moldova, cum aţi proceda?", 56.8% de respondenţi (18-29 de ani) au considerat că vor pleca doar pentru o perioadă din ţară, 26.9% vor pleca definitiv, 13.8% nu vor pleca deloc, iar 2.5% nu ştiau ce să răspundă[153].

În continuare, bazîndu-ne pe cercetarea valorilor, priorităţilor şi dorinţelor tinerilor, vom analiza în ce măsură a crescut or a scăzut interesul lor faţă de procesul politic. E firesc că toate aceste variabile depinde nivelul şi rezultatele participării tinerilor la procesul decizional. Astfel, la întrebarea „Credeţi că în ţara noastră lucrurile merg într-o direcţie bună sau greşită?", 30,2% din tineri între vîrsta de 18-29 de ani, au considerat că este o direcţie bună, 53,9% - direcţie greşită, 13,7% nu ştiau ce să răspundă, dar 2,2% nu au dorit să răspundă deloc[154].

Problema dată este una complexă, de vreme ce tinerii conştientizează că viitorul lor este în pericol. Dar şi mai regretabil este faptul că ei nu doresc să se implice activ în transformarea pozitivă a acestuia. Din atare motive obiective ei au devenit total sau parţial indiferenţi vizavi de societate şi proble-

---

[152] *Strategia pentru Tineret. Centrul Naţional de Resurse pentru Lucrătorii de Tineret. – Chişinău, 2004, p.28.*

[153] *Barometrul de Opinie Publică. Februarie, 2005. - Chişinău, IPP, 2005, p.80*

[154] *Barometrul de Opinie Publică. Aprilie, 2001. - Chişinău, IPP, 2001, p.38*

mele acesteia, cauza principală fiind calea eronată a reformelor propuse spre realizare de către stat. Pe de altă parte,e firească întrebarea: Cum este percepută această direcție de către tînăra generație?

În cadrul tranziției direcția este unică: spre consolidarea democrației, edificarea statului de drept şi îmbunătățirea sferei economice. Tinerii însă nu văd ieşirea din tunel prin implementarea unor pseudo-reforme, ce afectează negativ nivelul de trai al populației în general. Rămîne de văzut de ce în conştiința tinerilor statul şi guvernarea au luat o direcție greşită. La întrebarea „ Cît de mulțumiți sunteți de situația economică de acum, din Republica Moldova?”, 11,5% din respondenți au răspuns *destul de mult*, 39,2% *nici-nici*, 29,7% nu *prea mult*, 13,6% fiind *foarte nemulțumiți*[155]. Cu toate că gradul de participare în viața politică a tinerilor este scăzut, oricum o parte considerabilă din ei sunt interesați de viața politică. În baza datelor obținute în cadrul sondajului efectuat la Facultatea Relații Internaționale, Ştiințe Politice şi Administrative în perioada 20-24 februarie 2006 (prin realizarea analizei cantitative) în grupele anului II (BAC), specialitatea Administrare Publică, concluzionăm că interesul sporit al tineretului studios față de politică şi implicarea lui în procesul decizional sunt evidente. Gradul de interes al studenților față de politică s-a determinat cu ajutorul întrebării: „Sunteți preocupat de politică?”. În baza răspunsurilor primite, avem următoarea imagine: comparativ, interesul față de politică este destul de mare, în virtutea factorului educațional (studenții studiază la o facultate cu profil bine determinat).

Un alt moment este că şi băieții, indiferent de rata mică de participare la chestionar, sunt interesați de politică. Gradul de participare politică al studenților a fost determinat de întrebarea: „Ați participat la ultimele alegeri?”. Rezultatele obținute denotă un fapt optimistic, deoarece majoritatea studenților (atît fetele, cît şi băieții) şi-au manifestat spiritul civic în vederea participării la campania electorală. Este un moment important, deoarece fiind studenți abia la început de cale (anul II) ei au avut un nivel participativ ridicat, şi au demonstrat interesul sporit față de procesele poltice din societate. Conştientizarea necesității participării la actul electoral denotă faptul că tinerii sunt preocupați de propriul lor viitor, dar şi de viitorul statului în care trăiesc.

Participarea tinerilor în procesul politic este determinată în mare măsură de gradul dezvoltării democrației locale care în viziunea noastră are un rol decisiv în formarea deprinderilor participative de bază ce țin de conducerea publică, în acumularea experienței necesare pentru creşterea profesională şi pentru carieră. Acest fapt este consemnat şi de viața socială la nivel local şi regional, adoptată la începutul anilor 90 de către Congresul puterilor locale şi

---

[155] *Ibidem, p.87*

regionale a Consiliului Europei şi revăzută în 2003 în legătură cu noile provocări ale timpului apărute în fața tineretului actual. Acest document este chemat să asigure cadrul adecvat formării unor instrumente şi macanisme efective de antrenare a tinerilor în procesul de luare a deciziilor politice. Dacă primele două părți ale Cartei sunt axate exclusiv pe principiile sociale de conducere în realizarea politicii de tineret, atunci ce-a de a treia parte a documentului ține de formele organizaționale şi de drept de participare a tinerilor în procesul decizional local şi regional[156]. La aceste forme raportăm consiliile, forurile de tineret, parlamentele tinerilor, ce reprezintă structuri reprezentative formate fie cu ajutorul alegerilor, fie prin numirea reprezentanților tineretului sau pe bază de voluntariat.

În Republica Moldova astfel de structuri funcționează deja în multe colective, în special în instituțiile superioare de învățămînt, inclusiv la USM. Ele activează şi diversifică procesul decizional local. În mobilizarea de mai departe a tineretului în acest proces un rol deosebit va reveni legii despre dezvoltarea locală, a cărui proiect este dezbătut în prezent în Parlamentul Republicii Moldova. În virtutea complexității dimensiunii participative a tinerilor în viața social-politică a statului, s-au conturat mai multe tipuri de tineri:

1. ***Tinerii paternalişti*** - sunt tinerii între 16-23 de ani, orientările valorice ale cărora sunt direct canalizate spreprotecția socială şi susținerea totală din partea statului. Paternaliştii sunt conformişti, se adaptează greu la procesul reformelor. Ei aspiră spre o familie bine organizată, spre armonie în plan profesional. Tinerii din categoria dată, de obicei, votează pentru partidele de stînga. Orientările lor valorice sunt axate pe ideea că „valorile părinților” sunt valori de bază şi că respectarea acestora este inevitabilă şi chiar necesară.

2. ***Tinerii tranziției*** - sunt tinerii lipsiți de valori stabile. Ei deseori sunt influențați de grupurile sociale din care fac parte. Integrîndu-se în societate cu valori tradiționale, împrumutate de la părinți, aceşti tineri permanent sunt supuşi influenței exterioare şi votează în funcție de dispoziții psihologice de moment.

3. ***Tinerii individualişti*** - sunt tinerii avantajați, care-şi construiesc viitorul bazîndu-se pe forțele proprii. Individualiştii, de obicei, votează partidele de dreapta, în pofida faptului că interesul lor față de politică este scăzut. Individualismul îi împinge să se detaşeze de societate, de colectiv şi să se gîndească doar la propria bunăstare şi agonisiri de avere.

4. ***Tinerii realişti*** – sunt tinerii care nu au încredere în stat, nu au planuri pentru viitor. Sunt tinerii dezamăgiți, care sensibilizează foarte bine şi apreci-

---

[156] *A se vedea : www.coe.int (Сайт Совета Европы). Пересмотренная Европейская Хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне. Приложение к рекомендациям 128.*

ază la justa valoare reformele economice. Impactul lor asupra procesului politic este spontan şi imprevizibil. Ei oscilează paradoxal între vechi şi nou, ca în cele din urmă să nu participe la scrutin. Sunt duri, sunt realişti şi se înstrăinează de societate prin diverse forme antisociale.

În continuare vom analiza aspectul motivaţional al studiului respectiv. Unii cercetători consideră speranţa de transformare democratică a societăţii în mare măsură ar putea fi legată de tineret, a cărui experienţă socială încă este mică[157]. În acest context se afirmă cu certitudine că orice tip de comportament emanat de individ în sistemul politic se bazează pe motivaţii. Desigur, nu putem vorbi în mod absolut că motivaţia este unicul motor al participării tinerilor în viaţa politică a societăţii. La nivel psihologic, motivaţia ar putea genera modele de comportament diverse. Or, nu se poate neglija faptul că tinerii au fost puternic îndoctrinaţi de conceptele comuniste, deoarece ei s-au născut şi au trăit această perioadă în fazele lor de formare fiziologică, cît şi psihologică. Dar prin acest fapt nu e cazul de absolutizat realitatea, fiindcă tot acest tineret este apt să asimileze mai uşor valorile culturii democratice. Prin urmare, vom încerca să reliefăm principalele motive care impulsionează, total sau parţial, participarea tinerilor în politică: motivaţiile de ordin economic, social, cultural-valoric şi constituţional-normativ. Deseori, aceste motivaţii sunt interpretate eronat, deoarece Statul şi instituţiile politice afiliate acestuia, neglijează potenţialul reformator al tinerilor în favoarea tradiţionalismului şi experienţei.

Motivaţiile de ordin economic, constituie beneficiile materiale ce pot surveni în cadrul activităţii permanente într-unul sau alt partid politic, or, în ultima instanţă, în cadrul campaniilor electorale. În opinia lui E.Feldman, cercetările ştiinţifice din ultimele decenii demonstrează clar că disponibililtatea unei angajări politice din partea tinerilor este mare, dar numai în măsura în care aceştia întrevăd posibilităţi concrete pentru a-şi aduce contribuţia la modelarea mediului în care trăiesc[158].

Analizînd afirmaţia, vom aduce următoarele raţionamente: motivaţiile financiare sunt motivaţii de bază, deoarece majoritatea tinerilor sunt lipsiţi de orice venit material în perioada devenirii lor sociale. În cadrul campaniilor electorale, pentru o anumită sumă de bani (de la 50-200 de lei), tinerii prestează o serie de servicii, cum ar fi: distribuirea în oraş a fluturaşilor electorali, afişarea pe panourile electorale a avizelor electorale ale candidaţilor (liderilor politici), participarea la greve şi mitinguri organizate de liderii politici pentru

---

[157] *Ţurcan G. Socializarea politică a studenţilor: probleme şi tendinţe. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). №1(XXV), 2004. – Chişinău: USM, 2004, p.149.*

[158] *Feldman E. Numai atunci cînd găsesc politica fascinantă tinerii sunt doritori să se implice efectiv. Extras din http://civitas.home.ro, din 24 februarie, 2006.*

a atinge nişte obiective reale şi concrete. Plus la toate acestea, partidele politice le oferă tinerilor un cadru legal de activitate, la fel ca ONG-urile şi organizaţiile obşteşti din republică. Participînd la diverse seminare şi training-uri, tinerii, inconştient, sunt motivaţi financiar, deoarece organizarea unor astfel de măsuri necesită resurse financiare sporite. În acest scop, liderii politici ale organizaţiilor de tineret invită tinerii să participe la astfel de seminare-instructive, pentru a le dezvolta abilităţile de muncă şi pentru a-i condiţiona nemijlocit să voteze în viitor pentru partidul X or Y.

În realitate, însă nu este atît de uşor să atragi tinerii prin intermediul factorului financiar. Sunt date care denotă faptul, că în aşa-numitele democraţii consolidate pînă la 40% de tineri (vîrsta între 18-25 de ani), îşi schimbă apartenenţa de partid şi, concomitent, comportamentul politic, iar ¼ din aceşti tineri este aptă să-şi schimbe apartenenţa de partid în timp de două luni[159]. Astfel, vom diviza motivaţiile financiare în motivaţii de durată şi motivaţii temporale (de sezon). Cele temporale sunt determinate de caracterul de timp necesar în realizarea unei campanii electorale eficiente (mitinguri, marşuri de protest, etc.). Motivaţiile financiare de durată, de obicei determină ca angajamentul tinerilor să fie axat pe un termen fix, în baza unui contract transparent de salarizare. De exemplu, partidul Alianţa Moldova Noastră are tineri salarizaţi care activează în cadrul teritoriilor ţării şi relaţia dintre centru-periferie este destul de democratică. Totuşi, motivaţia financiară a tinerilor din societatea moldovenească este bazată pe instabilitate şi ambiguitate, deoarece ei apelează la nevoia financiară, doar cînd au necesitate. Nevoia financiară, însă, nu-i determină, în termenii dezirabili să participe la viaţa social-politică a ţării, dar dimpotrivă îi determină să părăsească ţara în favoarea unor state prospere şi democratice din Europa. Spaţiul European pare a fi mult mai atractiv pentru tinerii noştri în ultimele decenii, iar cele mai atrăgătoare state pentru ei sunt: Marea Britanie, Germania şi Franţa[160].

Motivaţiile de ordin social, cuprind setul de norme sociale şi noţiunea de statut social, care-l determină pe tînărul contemporan să se implice activ în viaţa politică. Desigur, numărul acestora este foarte limitat. În contextul social, motivele sociale sunt de două tipuri: motive intraindividuale (cuprind activismul, participarea autonomă) şi motive provenite din mediu (mobilizarea socială şi politică, etc.);[161]. În cazul cînd tinerii sunt mobilizaţi să participe în

---

[159] *Мелъвилъ А., Алексеева Т. Политология. - Москва: Проспект, 2004, p.402.*

[160] *Мошняга В.,Зават Л., Руснак Г., Цуркан В. Политическая география по-студенчески: как мы видим себя и дугих в Европе (взгляд из Молдовы), // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)., Partea XXI. - Chişinău: USM, 2003, p.53.*

[161] *Moşneaga V., Rusnac G., Tanasă R. Activismul electoratului în Republica Moldova (analiza politologică). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. - Chişinău, 2002, p.34.*

viața politică, ei sunt determinați să realizeze un traseu social de creştere or descreştere, în dependență de posibilități şi capacități. Astfel, vom menționa statutul social şi mobilitatea socială, care sunt elementele de bază în crearea unui profil adecvat al motivației sociale.

Accesibilitatea la nişte funcții cheie ale tinerilor în Republica Moldova astăzi este practic o iluzie şi nu doar din cauze subiective, dar şi din cauze obiective. Statutul social reprezintă un indiciu social, în baza căruia se trag concluzii referitor la persoana pe care îl deține. Astfel, pentru tineretul studios, munca, salariul reprezintă valori instrumentale, şi nu un scop în sine consideră O.Bolişakova[162]. Din aceste considerente, tinerii lucrează doar ca să acumuleze experiență şi să analizeze cerințele pieții de muncă, pe cînd tinerii deja angajați în cîmpul muncii (absolvenții) se preocupă pentru obținerea unui anumit statut social şi poziționarea sa cît mai favorabilă în viața socio-politică a statului.

Astfel, referindu-ne la motivația sociologică, vom delimita strict perioada de vîrstă, deoarece durata devenirii sociale şi a obținerii statutelor, în general, începe de la 22-23 de ani pînă la 29-30 de ani. Desigur, vîrsta de 30 de ani nu reprezintă o vîrstă limită pentru obținerea de statut. În cazul nostru vom menționa că diferența de vîrstă e necesară. În realitate, însă nimeni nu mai ştie cum să-i descrie pe tinerii contemporani, să le identifice direcțiile prioritare. Deseori, aceşti tineri îşi găsesc refugiul în droguri sau alcool şi nicidecum nu-i interesează problemele legate de statut social şi societate. Tinerii au devenit în mare parte inerți, iresponsabili, aşteptînd ceva de la viață, dar neştiind concret ce anume. Pe de altă parte, avem tineri preocupați de viitorul ce li se pregăteşte, de viața grea pe care trebuie s-o înfrunte. Ei se pregătesc pentru viitoarele lupte ce vor trebui să le înfrunte nu doar prin finalizarea unei educații complete, fie şi cu mari abateri, dar şi prin implicarea activă în procesele socio-politice din țară. Statutul social devine pentru ei un scop în sine, din moment ce cu ajutorul acestuia la nivel local or național se iau deciziile politice. Motivația socială în acest context reprezintă esențialul existent al unei societăți conştiente de viitorul inevitabil al schimbării. Însă, chiar dacă tinerii obțin funcții în administrația publică locală sau alte funcții de conducere ce vizează nivelul regional/național, ei deseori sunt priviți cu neîncredere de către seniori, sunt considerați inapți de a lua o decizie politică importantă de calitate. Cauza este că ceilalți ce se află pe de altă parte a baricadei consideră că funcțiile au fost ocupate nu prin concurență şi transparență, dar cu ajutorul rudelor influente din localitate, raion, municipiu.

---

[162] *Большакова О. Оплачиваемая работа в жизни студентов. // СОЦИС, 2005, №4, с.137.*

Pe durata cristalizării statusului social, se fructifică şi stilul de viaţă al tînărului. Durata lungă a tranziţiei spre democraţie face ca inconsistenţa în atributele de status ale tînărului să fie o situaţie frecventă în societăţile moderne. Aici este tipică o îmbinare în grade şi proporţii diferite a angajării întrun proces de realizare a unei stări de viaţă viitoare (pregătirea profesională, acumulare a condiţiilor pentru stabilirea unei viitoare familii) şi trăirii vieţii prezente, a orientării spre acum şi aici (ceea ce include gestionarea cu treburile publice şi social-politice a localităţii)[163].

Motivaţiile cultural-axiologice se bazează în mare parte pe ideile dezvoltării mediului social şi impactul benefic al acestuia asupra lumii spirituale a oamenilor tineri care este dependentă de conştientizarea de către majoritatea absolută a membrilor societăţii, a rolului lor activ în schimbarea spre bine a condiţiilor de viaţă[164]. Astfel, exteriorizarea activismului tineretului în ceea ce priveşte transformarea şi ameliorarea condiţiilor sociale ale existenţei sale e condiţionată de nivelul de dezvoltare a libertăţii lui sociale, o varietate a căreia este şi libertatea morală, care nu exclude, dar, dimpotrivă, înglobează moralitatea religioasă. Aşa cum demonstrează experienţa unor ţări avansate, atragerea Bisericii în opera de consolidare a moralei şi moralităţii la tineri, în societate, în general, este o condiţie importantă pentru dezvoltarea culturii în general, şi a culturii civice, în particular[165]. Studierea culturii morale şi setului axiologic al tinerilor, prin prisma particularităţilor social-psihologice de dezvoltare individuală permit sesizarea momentelor-cheie de formare al acestora. Printre acestea pot fi menţionate: dezvoltarea necesităţilor şi intereselor morale, simţul şi cunoştinţele etice, convingerile politice şi orientările valorice, motivele şi scopurile comportamentelor, precum şi capacitatea de a aprecia faptele săvîrşite prin formarea calităţilor morale. Pentru început, ne vom axa pe tipul subculturii tinerilor identificat în Republica Moldova (în dependenţă de gradul de participare în viaţa politică)[166], precum şi pe un tip dependent de „sfera de producţie culturală care înglobează formarea simbolurilor culturii tinerilor, exprimat prin aşa elemente specifice ca artă, vestimentaţie, limbaj, proiecte şi tablouri specifice ale vieţii sociale. Astfel, analiza nivelului de cognitivitate a culturii politice individuale permite a clasifica studenţii în trei tipuri de bază: parohist, dependent şi participativ.

---

[163] *Mărginean I. Tineretul deceniului unu. Provocările anilor 90. - Bucureşti: Editura Expert, 1996, p.97.*

[164] *Comendant T. Calităţile morale ale tineretului: aspecte de formare. Tineretul la răscruce de milenii: realităţi şi perspective. - Chişinău, USM, 2000, p.7.*

[165] *Crivoi A. Problemele educaţiei tineretului studios. // Individul, Personalitate şi Societatea Democratică. / Coord. I.Sîrbu. - Chişinău, 2005, p.17.*

[166] *Ţurcan V., Rusnac Gh., Moşneaga V. Studentul în sistemul culturii politice. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. - Chişinău, 2004, p.27.*

Din perspectivă social-politică, o importanță mare în realizarea procesului politic tranzitoriu o are tînărul cu cultură participativă. El elaborează şi manifestă exigențe sporite față de calitatea sistemului politic, el este interesat de politică, are un nivel de cultură înalt şi deține un set de informații referitor la sistem.

Parohialul, la rîndul său este un tip închis, lipsit de abilități participative şi nu ştie nimic despre funcționarea sistemului. Iar tipul dependent este orientat doar spre intrările în sistemul politic. El nu se încadrează activ în politică, deoarece gradul său de implicare este puternic minimalizat.

Un exemplu relevant ce denotă scăderea considerabilă a interesului față de politică în rîndurile tinerilor a fost înregistrat şi în SUA. Cu toate că SUA este privită ca o democrație clasică viabilă, pe an ce trece, tinerii sunt tot mai puțin interesați de treburile publice şi de politică, în general. Astfel, sondajele demonstrează faptul că în comparație cu anul 1966, cînd 58% din tineri erau implicați direct în politică, atunci în 1997 cifrele au ajuns la limita minimă de 26%[167]. În acest sens, tinerii de culoare în cadrul societății americane sunt cu mult mai antrenați politic decît tinerii albi. O cauză ar fi că aceşti tineri încearcă să se afirme într-o societate ce abundă de idei discriminatorii şi deseori rasiste. Nevoia de a se afirma psihologic, dar şi social îi determină să fie foarte activi şi responsabili față de propria comunitate.

Civismul şi necesitatea construirii unei societăți bine articulate reprezintă imperative valorice în gîndirea şi acțiunea politică europeană contemporană. Din această perspectivă, pentru a avea un comportament democratic, nu sunt suficiente mentalitatea civică şi atitudinile civice, ci este nevoie de ceva mai mult şi anume de implicare efectivă în apărarea binelui public, într-un cuvînt de participare civică[168]. O componentă a motivațiilor axiologice sunt şi motivațiile psihologice, motivații care determină tînărul să fie o componentă activă a procesului politic datorită unor trăiri interioare puternice. Voința, autoritatea, prestigiul, ambiția sunt motorii interni fundamentali care se vor a fi realizați în viața de zi cu zi. Fiind membrii unui grup, tinerii încearcă să se manifeste în acest grup, devenind lideri. Liderismul în rîndul tinerilor este un indiciu înalt ce implică necondiționat continuitatea simbolică al fenomenului politic. La etapa actuală, tinerii sunt puțin interesați de liderism şi alte capacități psihologice notorii, însă în pofida acestor factori, tinerii oricum încearcă să-şi cristalizeze pozițiile în cadrul grupului social or al societății.

---

[167] *Mann S. What the Survey of American College Freshmen Tells Us about Theirs Interest in Politics and Political Science. // People in political science, volume XXXII, Nr.2, 1999, june, p.263-264.*

[168] *Petre I., Balica I., Banciu I. Tineret, norme şi valori.Repere pentru o sociologie a tineretului. - Bucureşti: Editura Lex, 2002, p.75.*

Motivațiile normative se bazează, în special pe actele şi legile normative ce reglementează şi oferă cadrul juridic transparent al participării tinerilor în viața politică. În literatura juridică după cum s-a menționat deja există 3 elemente distinctive ce determină participarea tinerilor în viața societății: dreptul la vot[169], dreptul la afiliere în oricare partid politic or organizație social-politică,[170] dreptul de a fi ales în funcția de deputat al Parlamentului. În funcție de existența şi realizarea acestor acte normative, tinerii sunt motivați să-şi exprime prioritățile principale în vederea coabitării armonioase cu organele de stat în temei legal şi democratic. Astfel, putem vorbi despre o gamă largă de drepturi de care se bucură tinerii în Republica Moldova.

Dificultatea, însă apare atunci cînd tinerii nu cunosc drepturile şi obligațiile elementare, care sunt formele juridice ce pot sancționa ori justifica unele comportamente ce contravin normelor sociale. În această conjunctură, tinerii din localitățile urbane sunt mai avantajați decît tinerii de la sate. În primul rînd, tinerii de la oraş au acces larg şi liber la informații prin Mass-Media, canalele europene de TV noi (a căror răspîndire în eter este limitată şi deseori emisiunile nu sunt difuzate la periferii şi la sate), accesul liber la Internet, (care la sate este unul simbolic), accesul la ziare şi reviste etc. În acest context, Strategia pentru Tineret este unicul act normativ elaborat şi aprobat în ultimii 11 ani în domeniul politicii de tineret şi implementarea lui in viitorul apropiat este de o mare valoare socializatoare ce are ca scop prioritar mobilizarea tinerilor în procesul transformator al societății de tranziție, în sferele sociale de importanță majoră, sporirea creşterii participării tinerilor în viața societății (prin voluntariat şi serviciile prestate pentru muncile intelectuale) şi, în special, în viața politică, prin motivare şi prin formarea atitudinilor politice democratice. Or, este evident că potențialul participativ al tinerilor e limitat de dispersia şi neomogenizarea lor ca rezultat al luptelor duse între elita guvernantă şi opoziție. Instabilitatea politică, economică, socială şi culturală cauzează stări de neîncredere în rîndul tinerilor, iar experiența occidentului îi determină să dorească evadarea din starea de mizerie şi să migreze. În asemenea condiții calitatea de cetățean a tinerilor este ritualizată, fiindcă doleanțele lor deseori nu sunt exprimate după accederea la putere a liderului pentru care şi-au dat votul.

Un alt document ce susține participarea tinerilor în viața comunității şi le protejează dreptrurile este Legea cu Privire la Tineret[171]. Scopul legii ține

---

[169] *Constituția Republicii Moldova. - Chişinău, 1997, p.18.*

[170] *Legea Republicii Moldova privind Partidele politice şi alte Organizații social-politice. // Monitorul Oficial, 2001, 4 mai, nr.53.*

[171] *Legi cu privire la tineret (Ghid practic pentru funcționarii publici şi liderii ONG care activează în domeniul tineretului). – Chişinău, noiembrie, 2001, p.55.*

de definirea politicii de stat în ce priveşte segmentul social *tinerii*; de reglementarea creării de condiții sociale, economice şi organizatorice tineretului în interesul persoanei şi al întregii societăți; de stabilirea politicilor şi direcțiilor de bază în activitatea cu tineretul în temeiul actelor normative existente (Constituția, Carta ONU, Carta Europeană). Totuşi, implementarea acestei legi la capitolul protejarea drepturilor lasă mult de dorit. Majoritatea tinerilor astăzi se bucură doar de faptul că au rude care lucrează peste hotare şi îi asigură material. Din cauza mulțumirii generale a tineretului şi, totodată, a deficitului de susținere din partea lor, nu au loc reforme economice, acestea fiind motorul de bază al oricărei economii de piață viabile. Şi, dacă, totuşi, mergem pe calea democratizării trebuie să conştientizăm că procesul transformator, cu segmentul său participativ, este unul complex şi anevoios, ce necesită timp, resurse, schimb de experiență şi de mentalitate. În acest sens deseori se neglijează potențialul reformator al tinerilor în favoarea tradiționalismului şi conformismului social general.

Pentru a diversifica, raționaliza şi utiliza la maximum potențialul participativ al tinerilor din societatea moldovenească, astăzi este necesară mai întîi respectarea strictă a legislației existente vizavi de tineret, sunt oportune eforturi susținute în vederea implementării continuie a Legii despre Tineret, adaptării politicii de tineret la cerințele documentelor internaționale în domeniu, inclusiv la Carta Europeană cu privire la participarea tineretului la nivel local şi regional. Aceasta din urmă este pe drept considerată o Constituție a Tineretului în care se consfințeşte dreptul lui de a participa la conducere. De aceea statul moldovenesc, societatea civilă din republică trebuie să se conforme pe deplin exigențelor documentului în cauză.

Aşadar, tinerii au un anumit comportament politic, o anumită atitudine participaivă în baza motivațiilor din care aceste comportamente, atitudini se alimentează. În virtutea acestui fapt, considerăm pe drept că relația triadică „tînăr – comportament - motivație" este astăzi una de primă importantă, explicația şi analiza căreia necesită noi cercetări tridimensionale în vederea sintetizării şi diagnosticării dimensiunii participative a tineretului din Republica Moldova, prin prisma motivațiilor specifice grupului respectiv.

Bibliografie

Barometrul de Opinie Publică. Aprilie, 2001. - Chişinău, IPP, 2001.

Barometrul de Opinie Publică. Februarie, 2005. - Chişinău, IPP, 2005.

Большакова О. Оплачиваемая работа в жизни студентов. // СОЦИС, №4, 2005.

Constituția Republicii Moldova. - Chişinău 1997.

Comendant T. Calitățile morale ale tineretului: aspecte de formare. Tineretul la răscruce de milenii: realități şi perspective. - Chişinău, USM, 2000.
Crivoi A. Problemele educației tineretului studios. // Individul, Personalitate şi Societatea Democratică. / Coord. I.Sîrbu. - Chişinău, 2005.
Dicționar de Sociologie Oxford. - Bucureşti ;,Editura Univers Enciclopedic", 2003.
Feldman E. Numai atunci cînd găsesc politica fascinantă tinerii sunt doritori să se implice efectiv. Extras din http://civitas.home.ro, din 24 februarie, 2006.
Krieger J. The Oxford Companion to politics of the world (second edition). - Oxford University Press, 2001.
Legea Republicii Moldova privind partidele şi alte organizații social-politice. // Monitorul Oficial, 2000, 4 mai, nr.53.
Legi cu privire la tineret (Ghid practic pentru funcționarii publici şi liderii ONG care activează în domeniul tineretului). – Chişinău, noiembrie, 2001.
Левикова С. Место техники в системе ценностей молодежной культуры. // Общественные Науки и Современность, 2001, №4.
Mărginean I. Tineretul deceniului unu. Provocările anilor 90. - Bucureşti: Editura Expert, 1996.
Mann S. What the Survey of American College Freshmen Tells Us about Theirs Interest in Politics and Political Science. // People in political science, volume XXXII, Nr. 2, 1999, june.
Мелъвилъ А., Алексеева Т. Политология. - Москва: Проспект, 2004.
Moşneaga V., Rusnac G., Tanasă R. Activismul electoratului în Republica Moldova (analiza politologică). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. - Chişinău, 2002.
Мошняга В., Заватт Л., Руснак Г., Цуркан В. Политическая география по-студенчески: как мы видим себя и других в Европе (взгляд из Молдовы). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXI. - Chişinău: USM, 2003.
Petre I., Balica I., Banciu I. Tineret, norme şi valori.Repere pentru o sociologie a tineretului. - Bucureşti: Editura Lex, 2002.
Strategia pentru Tineret. Centrul Național de Resurse pentru Lucrătorii de Tineret. - Chişinău, 2004.
Țurcan G. Socializarea politică a studenților: probleme şi tendințe. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chişinău: USM, №1 (XXV), 2004.

Țurcan V., Rusnac Gh., Moşneaga V. Studentul în sistemul culturii politice. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. – Chişinău, 2004.
www.coe.int (Сайт Совета Европы). Пересмотренная Европейская Хартия об участии молодежи в общественной жизни на местном и региональном уровне. Приложение к рекомендациям 128.

Prezentat la redacție
la 4 decembrie 2006.

ЕВРОПЕЙСКАЯ ПЕРСПЕКТИВА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В АСПЕКТЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ НОВЫХ И БУДУЩИХ ЧЛЕНОВ ЕС. (ИЗ ОПЫТА СБЛИЖЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ РУМЫНИИ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА)[172]

Валентина ТЕОСА
Республика Молдова, Кишинэу
Молдавский госуниверситет
Факультет международных отношений,
Политических и административных наук
Кафедра международных отношений,
Заведующий кафедрой,
доктор философских наук,
доцент

Для Республики Молдова, определившей вектор своих национальных интересов как движение в Европу, актуально в социальной политике уже сегодня внедрение современной системы мониторинга эффективности всего комплекса практических социальных политик с целью корректировки программ и планов. При этом необходимо критически присмотреться к опыту, в единстве успехов и просчетов, тех стран, которые прошли прединтеграционный этап активизации социальной политики для прикидки возможностей собственных практиче-

[172] *Рецензент – доктор-хабилитат философских наук, профессор, заслуженный деятель науки Республики Молдова «От Emerit» Александр ЗАВТУР*

ских действий в ответ на запросы европейской социальной программы развития.

Сравнительный анализ эволюции формирования и практики европейской социальной политики выявляет ее сердцевину - акцент на труд. Требования к вступающим в ЕС, следуют из перечня 200 Еврокомиссии и систематизированы по четырем направлениям законодательных реформ: общедемократические, политические, экономические, социальные. Они отражают в аспекте социальной политики в сфере труда конкретные проблемы и цели национальных социальных политик на пути присоединения к европейской социальной модели, такие как занятость, миграция рабочей силы, условия труда, жизнь работников, равенство шансов, социальная исключенность, социальный диалог.

Сложность заключается в том, что существуют внутренние различия между социальными политиками стран ЕС и европейской социальной моделью, которая определена, в значительной степени, в противопоставлении с американским типом. В тоже время в странах транзиции в «процессе обязательных реформ» зачастую внедрялись самые разные практические экономические и социальные политики, что в свою очередь оказало влияние на формирование *другого, особого типа социальной политики переходных к демократии и рынку стран, отличного от европейской социальной модели.*

Представляется актуальным в свете интеграционных европейских процессов подчеркнуть изменение подходов к социальной политике в Румынии и проанализировать практику сближения социальной политики Румынии и ЕС.

Сопоставление процессов эволюции социальной политики показывает, что в Румынии, как и в Молдове, в конце 90-х годов XX века стали очевидными сущностные изменения социальной политики и присутствие рисков, под воздействием которых создавалась неэффективная модель национальной социальной политики. К ним исследователи относят такие факторы развития, как экономический потенциал, политическая ориентация власти, влияние политических партий, других социальных акторов (профсоюзов, групп по интересам, традиционных институтов - церковь, общественное сознание, общественное поведение), международных и европейских организаций[173].

—

[173] *Mihuţ L., Lauritzen B. Modele de politici sociale. / Models of Social Policy. - Bucureşti: Ed. Didactică şi pedagogică, 1999, p.277*

Общим для обеих стран является тот факт, что на начальном этапе реформ в центре политической риторики и дебатов – человеческий капитал, реформы в социальном секторе (занятость, безработица, образование, медицинская помощь), но в реальности они помещались на второй план после экономических реформ. Только во второй половине 90-х годов прошлого века перешли к социальным реформам. Эта, во многом навязанная, методология разорвала единство экономического и социального реформирования и привела к тяжелым последствиям[174].

Исследователи реформ в Румынии отмечают несколько особенностей в процессе конструирования модели социальной политики переходного периода. На фоне разрушения старой системы социальной политики, формирование новой идет по явно выраженному трудовому принципу[175], под политико-идеологическим воздействием политических партий, профсоюзов, групп по интересам. Проблемы, трудности и последствия политики рыночных преобразований многозначны, но получают общую комплексную социальную оценку: серьезно и резко снизился жизненный уровень населения.

Обращает внимание, что и в Румынии, и в Молдове во всех мерах социальной политики периода реформ «трудовой аспект», о наличии которого говорилось ранее, присутствует где-то на втором плане, как и вся социальная политика на начальном этапе. Скорее он проявляет себя как «трудовой принцип организации социальной политики», что ведет к утратам всеобщего характера социальной политики, но не возмещается социальными гарантиями и доходами в сфере труда: вводятся отдельные меры, но не активная социальная политика в сфере труда[176].

Ограниченность такой политики реформирования подтверждает политический, экономический, институциональный контекст социальных реформ 90-х годах XX века в странах, вступивших в ЕС до 2007 года. Среди главных и характерных изменений в социальной политике

---

[174] *Moşneaga V. Sistemul protecţiei sociale a populaţiei din Republica Moldova: esenţa şi mecanismul realizării. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea IV. - Chişinău: USM, 1994, p.46-65; România şi Republica Moldova. Potenţialul competitive al economiilor naţionale. Posibilităţi de valorificare pe piaţa internă, Europeană şi mondială. / ed. coord. N.Belli, V.Ioann-Franc. / Acad. Română. Centrul de documentare şi informare economică. V.I-II. – Bucureşti: 2004, pp.903-907*

[175] См.: *Mihuţ L., Lauritzen B. Modele de politici sociale. / Models of Social Policy. - Bucureşti: Ed. Didactică şi pedagogică, 1999, p.248-249.*

[176] *там же, p.257*

переходного периода - сужение ее поля, шоковая терапия как принцип политики реформирования и уменьшение роли государства. Во всех странах прослеживаются общие проблемы и решения в подходах к социальной политике: степень доходов связывается с проблемным ростом безработицы, к которой применяются чаще пассивные, чем активные политики. Другие важнейшие проблемы реформ социальной политики, такие как пенсионная система, социальное страхование, социальная помощь, здравоохранение и образование также увязываются в различной степени со сферой труда. Ритм и скорость реформ социальной политики связаны с изменениями законодательства и уровнем экономического развития в целом: в экономически более успешных странах социальные реформы в сфере труда идут успешнее, а в других - сложнее во всех направлениях[177].

Для выявления исторических корней социальной политики в Молдове представляет интерес историко-политологическая характеристика социальной политики Румынии до 1940 года, как «комплексной и последовательной системы» социальной политики. Именно на эту основу накладывались дальнейшие изменения: послевоенное законодательство при коммунистическом режиме, экономическая и социальная ситуация периода правления Н.Чаушеску, наконец, собственно социальная политика периода транзиции, которая отражена в важнейших законодательных актах и в динамике социальных расходов[178].

Реформаторы от политики, как правило, связывают неуспешность и противоречивость преобразований 90-х годов XX века с наследием прежней социальной системы. Действительно, ее главные черты, по мнению Н.Барра, представляли собой совокупность неоспоримых достоинств и не менее очевидных недостатков:

- безопасность на рабочем месте, полная занятость, но скрытая безработица;

- гарантированный государством перечень социальных благ, но часто очень низкий для крестьян;

- на фоне всеобщего медобслуживания и услуг – их низкое качество;

---

[177] *К первым относятся – Чехия, Эстония, Венгрия, Польша и Словения, ко вторым – Болгария, Латвия, Литва, Румыния, Словакия.*

[178] *Mihuţ L., Lauritzen B. Modele de politici sociale. / Models of Social Policy. - Bucureşti: Ed. Didactică şi pedagogică, 1999, p.281-283*

- прекрасное и всеобщее дошкольное и другое образование, но в массе недостатки – мало студентов, приоритет техническому образованию[179].

Для сравнения с ситуацией и процессами в Молдове кратко отметим основные особенности и направления социальной политики Румынии. Унаследованная система социальной безопасности, включавшая систему социального страхования, в Румынии начала 90-х годов XX века покрывала практически все риски. К новым социальным благам периода транзиции, прежде всего, относятся выплаты по безработице (1991), социальное страхование здоровья на основе вкладов работников и работодателей (1997), реформа образования (1995) и другие. Все изменения 90-х годов прошлого века были направлены на увеличение разнообразия и качества определенных видов услуг, с одной стороны, а с другой - касались уменьшения роли государства в принятии социально-политических решений, в то время как профсоюзы и неправительственные организации все больше вовлекались в этот процесс.

Система социальной политики Румынии может быть определена как смешанная или гетерогенная. Логика историко-проблемного и целевого определения сущности социальной политики, которая используется в периодизации социальной политики Румынии, представляет интерес именно в аспекте стремления к объективным оценкам на каждом историческом этапе 90-х годов XX века:

- начальный этап – консервативно-корпоративистская посткоммунистическая модель;

- после 1996 г. - по признаку партий, бывших у власти – может быть охарактеризована как социал-демократическая социальная политика, но по продекларированному типу государства - «минимальное социальное государство» это скорее либеральная модель социальной политики с некоторыми универсалистскими элементами или, по другому определению - смешанная с урезанной ролью государства[180].

В новом представлении социальная политика рассматривается как конкретный ответ публичной власти на социальные проблемы. Подчеркивается взаимосвязь экономики и социальной политики, определяется характер и направления отношений между ними. Собственно социальная политика участвует не только в развитии экономики, но и опосредовано через экономических агентов в формировании социальных накоп-

---

[179] *См.: Genov N. Managing transformations in Eastern Europe. - Sofia: UNESCO-MOST, 1999.*

[180] *Mihuţ L., Lauritzen B. Modele de politici sociale. / Models of Social Policy. - Bucureşti: Ed. Didactică şi pedagogică, 1999, pp.316-317*

лений. Этот взгляд выгодно отличается от укоренившегося в советское время и сохраняющегося до настоящего времени подхода к социальной политике как исключительно затратной сфере, представляет ее связь с характеристиками экономического развития и предопределяет его обратное влияние на социальную ситуацию и политику. Роль социальной политики как стимула экономического развития и роста – вот современное понимание актуальное, как для Румынии, так и для Молдовы[181].

Среди особенностей переходного периода 90-х годов прошлого века в Румынии аналитиками отмечаются бюджетный дефицит, безработица, рост стоимости жизни. Рассмотрение структуры и функций социальной политики, финансирования системы социальной защиты в других исследованиях показывает присутствие укоренившихся подходов без существенных акцентов на сферу труда. Система социальной политики состоит из различных социальных услуг и выплат (льгот, доплат), цель которых покрытие основных потребностей жизнеобеспечения, по возрасту или занятости (труду). Совокупность предоставляемых благ формирует систему социальной защиты граждан, на основе принципа универсализма – право на образование одинаковое для всех граждан и система социальной безопасности – исключительно в случаях риска или в виде социальных гарантий для слабозащищенных слоев и граждан[182].

Таким образом, система социальной безопасности Румынии состоит из 2-х подсистем: социального страхования и социальной помощи в системе сети безопасности, которые взаимно дополняют друг друга. Виды благ и услуг многообразны и представляют интерес для социолога и политика-практика: денежные выплаты или блага /услуги, основанные на личной контрибуции или без участия бенефициара, получаемые на основе прав гражданина: по заслугам или в виде социальной помощи. В 90-е годы XX века отмечается расширение смысла категории «социальная работа», которая определяет профессию, отрасль науки, объект изучения, и практические методы решения специфическими методами и инструментами социальных проблем. С другой стороны, обозначает «социальные блага», полученные в результате социальной помощи – безвозмездной помощи со стороны государства на основе изучения дохода: гарантированный минимальный доход, стипендия, срочная медицинская помощь.

В качестве тормоза реформ социальной политики, прежде всего, отмечается медленное преодоление стереотипов о роли государства в индивидуальном благосостоянии, как следствие, неприятие реформ.

---

[181] *Poenaru M. Politica socială şi indicatori sociali. - Bucuresti: Editura ALL, 1998, pp.66-69*
[182] *Preda M. Politica socială românească între sărăcie şi globalizare. - Iaşi: Polirom, 2002, pp.79-81*

Для социальной политики переходного периода в Румынии видится необходимым установить определенное равновесие между универсализмом и избранностью, чтобы увязать с социально-экономической ситуацией и международными подходами. Зависимость характера социальной политики в стране от европейской модели социальной политики, по мнению Д.Мурешану, Р.Мирою, Ю.Чиокина, Л.Паною, диктует необходимость переосмысления развития человеческих ресурсов в качестве особой практической политики, обеспечивающей возможную конкурентоспособность в условиях интеграции и глобализации экономик[183].

Согласно мнениям экспертов в современной ситуации актуально инвестирование в человеческое развитие, но не спонтанно, а в соответствии с потребностями развития страны и ее будущей роли в ЕС. Таким образом, политика в сфере человеческого развития должна быть значительно шире, чем работа на производстве по профессиональной подготовке, а охватывать и не работающие в настоящее время слои населения, расширяя возможности активного населения в сфере труда, при этом уровень профессиональной подготовки, образование и переподготовка становятся ключевыми в развитии конкурентноспособности страны. Эти процессы становятся актуальными в плане экономического, социального развития, а также борьбы с бедностью и маргинализацией. Поэтому актуализируется потребность внедрения наилучших социальных практик в сфере политики, обеспечивающих создание условий и рамок развития и изменений, в условиях информационного общества.

Исследователи процесса реформ в Молдове увязывают данную проблему с феноменом деиндустриализации, который повлек за собой колоссальные экономические, социальные и человеческие потери[184]. Следует признать осознание данной проблемы и переориентирование в направлении промышленного роста – важная особенность политики последнего периода. По нашему мнению, это основа решения острых и насущных проблем рынка труда – создание достойных и высоко оплачиваемых рабочих мест, переориентирование мобильности рабочей силы из сферы внешней миграции во внутреннюю систему трудоустройства через активизацию политики человеческого развития.

Представляет интерес и другой аспект данной проблемы, а именно, максимального использования потенциала новых политических акторов

---

[183] *См.: România şi Republica Moldova. Potenţialul competitive al economiilor naţionale. Posibilităţi de valorificare pe piaţa internă, Europeană şi mondială. / ed. coord. N.Belli, V.Ioann-Franc. / Acad. Română. Centrul de documentare şi informare economică. V.I-II. - Bucureşti: 2004, pp.292-301; 326-338; 949-957*

[184] *там же, pp.463-468*

социальной политики в условиях демократии. К ним относятся такие корпоративистские организации, как патронаты, роль которых в социально-экономическом развитии Румынии была осознана еще в XIX веке. Современные организации патроната, по мнению исследователей, есть продукт политической воли в условиях демократического общества. Учитывая недостаток практического опыта в деятельности патронатов Молдовы, слабую исследованность их включенности в социальную политику, представляет интерес история появления патронатов в Румынии в качестве институционального ответа на развитие промышленности и капитализма. Пройдя путь от промышленного клуба (1887 г.) к организации патронатов в 1903 году, они становятся в XX веке одним из важнейших институтов демократии, получившим особый статус в соответствии с европейской социальной моделью политического диалога.

Из Устава Конфедерации патронатов / Союза промышленников Румынии (1903 г.) следуют цели участия в социальном диалоге, связь экономических интересов, социальных задач с корпоративными устремлениями. Выделяются политические цели, задачи организации в рамках участия в социально-экономических советах на всех уровнях. Подчеркивается различие целевых установок участников диалога: государство гарантирует реализацию принципа равного распределения и справедливости через предоставление социальных услуг, а потом заключение Коллективного договора; профсоюзы обеспечивают поддержку социального мира, разумные требования по зарплате, организация и обучение членов в социально-экономическом плане и обеспечение подвижности трудовых отношений.

Патронаты ответственны за привлечение и использование инвестиций, создание новых рабочих мест, повышение производительности труда и рост заработной платы. В Румынии, в отличие от Молдовы, признается их лидирующая роль, так как они нацелены на решение задач развития. Институт социального диалога координирует интересы сторон в целях развития, включая рынок и экономику в решение социальных задач, с учетом социальной цены государственных решений[185].

В Молдове еще не осознана в полной мере двойственная функция патронатов: защита национального интереса в глобальном соревновании экономик и участие в механизме формирования идентичности. Настало время включить взгляд патронатов на роль государства как основу «разумного управления», что отражает международные подходы к особой роли патронатов в социальной политике.

---

[185] *там же, pp.865-880*

Думается, что критический вывод исследователей о том, что «в Румынии не удалось внедрить систему социальной политики, соответствующую рыночным экономическим отношениям и европейским развитым странам» связан, прежде всего, с глубинным пониманием сути европейской политики социального развития, сконцентрированной в сфере труда и вполне соотносим с ситуацией в Молдове[186]. Социальная политика представляет составную часть организационного системного единства. Социальная политика наравне с другими политиками (финансовой, персонала, инвестиционной и др.) организует деятельность в социальной сфере. Социальные ориентиры предполагают права человека, гарантирование равных возможностей на труд, рост уровня жизни, обеспечение социальной защиты в соответствие с возможностями страны, задачами стабильности и т.д. Социальная политика государства предполагает решение в целом проблем страны, удовлетворение потребностей, повышению уровня жизни, улучшению условий труда[187].

Согласно данным критериям ситуация в Республике Молдова выглядит, по-прежнему, проблематично: переходная экономика парализовала социальную активность предприятий, сказалась на социальной среде, многие отказались от обеспечения социального развития, исходя из финансовых условий и социальные программы на предприятиях были уменьшены до минимума, развитие предприятий предполагает и социальное развитие во всем рассмотренном выше комплексе. Однако, предпринятые на первом этапе меры по формированию социального законодательства и социальной защите, а именно законы по безработице, защите инвалидов и нетрудоспособного населения, детей и т.д. были ответом на самые острые социальные проблемы, но не отвечали ожиданиям и запросам развития.

Уроком этого периода, по нашему убеждению, является, прежде всего, осознание необходимости освобождения социальной политики от диктата идеологий и экономических предустановлений, ее соотношение с жизненными потребностями населения и направленность на их решение. Другими словами, социальная политика должна стать фактором социо-гуманитарного развития. Пример определенной партийной независимости социальной политики и ее приоритетности по отношению к экономике видится в опыте европейских стран, где приход к власти различных политических партий существенно не влияет на ориентиры социального развития. Изменяются акценты, политико-организационные методы и политические технологии, но не цели, которые обеспечивают

---

[186] *там же, p.1208*
[187] *там же, pp.903-907*

социальную стабильность, единство и развитие. В тоже время гарантом партийной и электоральной успешности становятся не декларации, а практические политики, направленные на решение конкретных проблем и достижение результатов развития.

На современном этапе, когда Румыния стала полноправным членом Евросоюза, а Молдова получила статус государства непосредственно граничащего с ЕС, возрастает актуальность предлагавшихся ранее исследователями аргументов развития процесса координации социальной политики Румынии и Молдовы, основой которого видятся процедуры согласованные в ЕС. В контексте сближения Молдовы и ЕС данное сотрудничество, направленное на углубление экономической и социальной кооперации двух стран, будет этому способствовать.

Более того, становятся актуальными для Молдовы такие уроки эволюции социальной политики Румынии, как необходимость расширения социальной сферы, реорганизации существующих секторов, введение адекватных методов и нового менеджмента, соединение с частными источниками финансирования. Вместо получивших распространение в 90-е годы XX века практик сужения поля социальной политики, ограничение финансирования социальных услуг и т.д. С другой стороны, очевидным является тот факт, что немотивированный отказ от прежних подходов и механический перенос некоторых международных практик, не всегда соответствуют по своим результатам европейским критериям и целям, скажем в образовании[188].

Вхождение в европейское социальное и экономическое пространство предполагает сближение социальных политик, целей экономического развития и решение гуманитарных проблем. Координирование социальной политики Румынии и Молдовы на основе европейских подходов, изложенных в Социальной Хартии ЕС, Маастрихтском (1992), Амстердамском (1997) договорах, Социальном протоколе (Ницца, 2000) придает актуальность социальной компоненте развития этих стран, увеличивает ее весомость, определяет ориентиры усилий.

Нельзя не согласиться с мнением, что развитие западных и, в определенной степени, бывших советских стран подтверждает тот факт, что социальная политика это не только потребление общественных ресурсов, но и фактор производства, экономического и человеческого развития. В этом ценность социальной политики и ее значение в социально-экономическом развитии, что учитывается в политике ЕС. Будущие перспективы европейских социальных политик не в унификации, но в гар-

[188] *там же, pp.1207-1212*

монизации, сближении и сотрудничестве на би- и многосторонней основах[189].

Период экономического подъема 2000-2005 годов поставил вопросы социальной политики в один ряд с задачами экономической политики, объединив их цели в рамках стратегии развития, обозначив инструменты и механизмы (повышение конкурентноспособности экономики, борьбы с бедностью), акцентируя роль демократических институтов (социальный диалог) и международного сотрудничества (Республика Молдова – ЕС, Молдова – Румыния и др.). Обсуждение этих и других проблем молдавскими и румынскими учеными на международном научно-практическом форуме в Румынии показало многогранность и многозначность проблем социо-экономического развития в контексте европейской интеграции[190].

Сравнительное исследование различных аспектов этих процессов в Молдове и Румынии позволяет выделить ряд положений, методологически важных для определения содержания социальной политики периода интеграции. Не утратили актуальности идеи известных политиков и экономистов о том, что в контексте европейской интеграции, концептуальной базой экономического и социального партнерства Молдовы и Румынии, направленного на социально-экономическое развитие обеих стран, является взаимное сотрудничество с целью повышения функциональности и эффективности институциональных и административных возможностей, роста конкурентоспособности экономик обеих стран, а также установление партнерства публичного и частного секторов, основанного на демократических принципах.

В этом контексте для Молдовы и Румынии важно разработать и внедрить реальную стратегию социального и экономического сотрудничества, включив в нее такие стартовые практические действия, как мониторизация и сравнение социальной ситуации и социальной политики, проведение исследований в сфере социо-гуманитарного развития и обсуждение результатов, координирование социальных программ и обучение практике социального менеджмента, взаимная разработка программ в плане развития человеческих ресурсов, координации систем образования и в других важных направлениях. Необычайную остроту приобретает проблема свободных границ, мобильности рабочей силы, обеспечен-

---

[189] *там же, p.1210*

[190] *România şi Republica Moldova. Potenţialul competitive al economiilor naţionale. Posibilităţi de valorificare pe piaţa ijnternă, Europeană şi mondială. / ed. coord. N.Belli, V.Ioann-Franc. / Acad. Română. Centrul de documentare şi informare economică. V.I-II. - Bucureşti: 2004*

ной социальным страхованием и защитой, а также гарантиями социального финансирования.

На следующем этапе скоординированность законодательств в социальной сфере, социальных льгот и плат, трудовых и социальных стандартов, практических социальных политик в сфере образования и профессиональной подготовки, пенсионного обеспечения и др. может стать важным шагом на пути Молдовы в Европейский Союз. В заключении следует отметить, что европейский вектор социальной политики – это необходимость ухода от «культуры правления бедности»[191] и социальной политики выживания. Это переосмысление содержания старой и формирование новой социальной политики, институтов, акторов и политических методов и технологий, направленных на решение социо-гуманитарных проблем развития. Это смещение акцентов политической деятельности из области политической риторики и политического дискурса в защиту демократии в сферу практической социальной политики, призванной обеспечить реализацию провозглашенных демократических принципов на всех направлениях государственной и общественной жизнедеятельности в соответствии с европейскими социальными стандартами.

Литература

Mihuț L., Lauritzen B. Modele de politici sociale. / Models of Social Policy. - Bucureşti: Ed. Didactică şi pedagogică, 1999.

Moşneaga V. Sistemul protecției sociale a populației din Republica Moldova: esența şi mecanismul realizării. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea IV. - Chişinău: USM, 1994, p.46-65

Poenaru M. Politica socială şi indicatori sociali. Bucuresti: Editura ALL, 1998.

Porumb E.-M. Capitalul uman şi social. - Cluj Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2002.

Preda M. Politica socială românească între sărăcie şi globalizare. - Iaşi: Polirom, 2002.

România şi Republica Moldova. Potențialul competitive al economiilor naționale. Posibilități de valorificare pe piața ijnternă, Europeană şi mondială. / ed. coord. N.Belli, V.Ioann-Franc. / Academia Română. Centrul de documentare şi informare economică. V.I-II. - Bucureşti: 2004.

Рынок труда и социальная политика в Центральной и Восточной Европе. Переходный период и дальнейшее развитие. Под ред.Н.Барра. Пер.с англ. – Москва: ИКЦ ДИС, 1997.

---

[191] Preda M. Politica socială românească între sărăcie şi globalizare. - Iaşi: Polirom, 2002, p.135

Genov N. Managing transformations in Eastern Europe. - Sofia: UNESCO-MOST, 1999.

Представлен в редакцию
17 января 2007 года

МОЛОДЕЖЬ И ПОЛИТИКА: ОТСТАВАНИЕ ТЕОРИИ ОТ ПРАКТИКИ[192]

Татьяна ТУРКО
Республика Молдова, Кишинэу,
Молдавский госуниверситет
факультет международных отношений,
политических и административных наук
Кафедра политологии и гражданского воспитания
доктор политических наук,
доцент

Наталья АНДРИЕВСКАЯ
Российская Федерация, Москва
Российский университет дружбы народов
факультет гуманитарных и социальных наук,
студентка 4 курса

We analyze in their article level of scrutiny of a problem of youth and correlation of the theory and practice in research of this question. Authors mark, that the problem of vital priorities of modern youth has a high actuality. It is mainly traced in involvement of young generation in political activity. How, who, and actually, why youth is involved in policy – that is the basic problem which should interest the sociologists. Authors mark, that the CIS countries are undergoing the change of political elites. And much in destiny of the countries will depend on, where and with whom the youth will go. It is necessary to understand those processes occurring today in youth movement in the post-Soviet republics. Therefore it is so important to begin studying problem of participation of youth in a political life systematically and thoroughly. Authors mark, that practice of participation of youth in political events is diverse. However at theoretic level this problem for now is poorly

[192] *Рецензент – доктор философских наук, доцент Клавдия Завтур*

studied. The answer, what is the motivation of youth participation in various sorts of "revolutions" is not received yet. It is also important to understand in what role acted youth in these events. Whether it was leading or conducted force. In opinion of authors it is necessary to use sociological methods of the qualitative and quantitative analysis to receive answers for these questions.

Несмотря на то что, активность молодежи в социокультурной области - показатель становления гражданского общества, активность эта практически не изучается на научном уровне.

«Бархатные революции» в Югославии, Грузии, Украине и Киргизии по-прежнему продолжают привлекать к себе внимание. Применительно к этим событиям был запущен публицистами и широко вошел в обиход, тиражируется в СМИ, даже появился в серьезных научных статьях и монографиях, термин «революция». Но на самом деле революцией назвать эти события нельзя. Ни в одной из стран эти события не привели к коренной ломки общественного строя, не изменили их экономический базис. На самом деле это были обычные перевороты. Они отличаются от тех, которые проходили в 20 веке в Латинской Америке и Африке в том, что проводились они под демократическими лозунгами, и в них активное участие принимала молодежь. На Украине, говоря о движущих силах «оранжевой революции» некоторые эксперты утверждали, что на самом деле шла борьба не между народом и властью, а между миллионерами и миллиардерами.

Одна из причин пристального внимания к этим событиям - это активное участие в них молодежи. Молодежные политические организации не только играли важную роль, но часто служили катализатором всех процессов. В Югославии - «Отпор!», в Грузии - «Кмара!» («Хватит!»), на Украине - «Пора!», в Киргизии «КелКел» и «Бирге». Их создание явилось необходимым элементом в технологической цепочке «бархатных революций».

Что объединяет все эти «революции»?

Во-первых, все массовые акции гражданского участия проводились с помощью именно молодежи (студентов). Во-вторых, молодежные организации выводили на улицы десятки тысяч человек, способных не только противостоять силовым подразделениям, но и самим выступить как «активная сила». В-третьих, именно массовое участие студентов и молодежи создавало вокруг происходивших событий ореол «подлинной революционности», что позволяло выдавать движение за общенародное.

Практика участия молодежи в политических событиях многообразна. Однако на уровне теории эта проблема пока мало изучена. Пока не

получен ответ, какова мотивация участия молодежи в различного рода «революциях». Важно также понять: в какой роли выступала молодежь в этих событиях. Была ли она ведущей или ведомой силой?

Сами молодежные организации считают, во всяком случае, они заявляют об этом публично, что все это было «движением души». Они утверждают, что молодежь вышла на борьбу со старым режимом, потому, что посчитала, что «так дальше жить нельзя». И молодежь в общей борьбе выступала как ведущая сила, будучи катализатором борьбы «добра» со «злом». Нам кажется, что даже если они ошибаются, то делают это искренне.

Однако не все согласны с такой точкой зрения. Ее противники обращают внимание на то, что после «революций» в упомянутых странах не произошло позитивных сдвигов. Более того, в странах, которые затронули разного рода «растительные революции» с многообразной цветовой гаммой, начался серьезный спад экономики, ухудшилась социальная ситуация. И все это почему-то не вызывает новой волны недовольства у молодежных организаций, участников «революций». У них не появляется желание довести «революцию» до победного завершения. В связи с этим существует мнение, что молодежь была ведомой силой, что ею манипулировали, и использовали в качестве «тарана» для реализации целей и задач, которые во многом не совпадали с ее истинными интересами.

Нам представляется, что именно эта проблема является одной из важнейших. Поэтому необходимо использовать социологические методы качественного и количественного анализа, чтобы исследовать эти вопросы и выявить истину.

Есть еще один важный момент, который вызывает исследовательский интерес. Важно понять, влияла ли на активность молодежи проблема противостояния отцов и детей. Можно ли сравнивать нынешнюю молодежь с той, которая выступала в 60-х годах XX столетия, во времена известных студенческих волнений и выступает сегодня в Париже и других городах Франции. И еще. Интересно определить, связано ли нынешнее молодежное движение с тем, которое было в западном мире и получило название «хиппи».

Важно также понять причины участия молодежи в акциях, как по защите действующей власти, так и направленных против нее. Чем вызван раскол молодежи и выбор ценностных ориентиров? Почему одни молодежные организации в России носят на демонстрациях портреты действующего президента, а другие разрывают или заливают чернилами

эти портреты? Чем различаются эти организации и молодые люди в них входящие?

Еще одна проблема – всегда ли прогрессивно то, что делает молодежь. К примеру. Можно ли говорить о прогрессивности выступления французской молодежи против экономических реформ? Или наоборот, эти выступления регрессивны по отношению к развитию страны, наносят удар по ее экономике?

Но независимо от того, какой мы найдем ответ, надо отметить, что молодежь, в настоящее время, начинает играть достаточно значительную роль в политической жизни разных стран. Кстати, это всегда понимала правящая в Советском Союзе Коммунистическая партия, которая уделяла значительное внимание молодежи и через комсомол ее достаточно активно и системно опекала.

Надо отметить, что серьезное внимание на ситуацию с молодежью в последнее время стали обращать в России.

До недавнего времени, молодежью всерьез интересовались разве что экстремистские и радикальные организации типа скинхедов, нацболов и т.д. Однако сегодня ситуация изменилась.

Успех "цветных" революций в Югославии, Грузии, Украине, где "революционным паровозом" выступали оппозиционные юношеские организации, заставляет задуматься о пришествии новой, молодежной повестки дня. В последнее время растет число молодежных организаций. Партии начинают если не омолаживать свой состав, то создавать молодежные организации с идентичной идеологией. Например, в Молдове молодежные организации созданы при Партии коммунистов Республики Молдова, Партии социальной демократии, есть такого же рода организации и при других ведущих партиях. Явление это очень сложное, использоваться молодежные организации могут для различных целей – они не только выступают «кузницей кадров» для материнских партий, но и могут стать ударной силой партии.

В России при федеральных партиях стали создаваться молодежные организации – комсомол, Молодежное «Единство», «Соколы Жириновского» и т.д., - и они уже начинают играть заметную роль в российской политике. И старшие товарищи уже начинают рассматривать молодежь как серьезный политический ресурс.

Зачем это делается? Ведь понятно, что молодежь, как избиратель, пока не может принести победу на выборах. Для партий важней бороться за голоса пенсионеров, бюджетников, военных. Это так. Но последние события в Грузии, Украине показали, что итоги выборов не всегда решаются на избирательных участках, а подводят их не всегда избира-

тельные комиссии. Под сомнение ставится известная фраза «отца народов», что побеждают не те, кто голосуют, а те, кто считают. Теперь только голосовать и считать уже недостаточно. Важно организовать и направить «волю народа», в которой катализатором многих выступлений является молодежное крыло. Теперь не только важно, как проголосовали и как подсчитали голоса. Еще более важно, как и на кого оказали силовое давление. Череда революционных смен власти в странах СНГ ярко об этом свидетельствует. Молодежное движение «Кмара» стало движущей силой уличных акций в Тбилиси, проложив дорогу к власти Михаилу Саакашвили. Активисты «Поры», молодые люди без определенных занятий и студенты дневали и ночевали на Майдане Незалежности в Киеве и вынудили старую власть, несмотря на результаты голосования, сдать свои позиции практически без боя.

По сути дела на смену «избирательной демократии» приходит «уличная демократия». А точнее сказать, вместо «власти народа» появляется «власть толпы». Это очень серьезная и опасная тенденция. При знакомстве с опытом отечественных и зарубежных исследований молодежи обнаружилось, что в социологии стран СНГ очень немного исследований собственно молодежных движений. Как правило, внимание социологов (проекты В.Шубкина, В.Лисовского, С.Иконниковой и других)[193] обращалось в основном к молодежным подростковым субкультурам, к ценностным ориентациям молодых людей, к процессам социализации, жизненного самоопределения, особенностям подросткового поведения. Молодежные общественные и политические движения, в том числе молодежные организации разного типа, не исследовались в отечественной социологии как самостоятельная реальность. Исключением являются немногие исследования "неформальных" объединений молодежи, выполненные в период перестройки (В.Левичева, А.Файн и др.)[194] в рамках традиционного дискурса отечественной социологии мо-

[193] *См.: Шубкин В.Н. Начало пути (Проблемы молодежи в зеркале социологии и литературы). - Москва, 1979; Шубкин В.Н. Молодежь вступает в жизнь (Социологические исследования проблем выбора профессии и трудоустройства). - Москва, 1985 (в соавторстве); Лисовский В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России. Уч. пособие. – Санкт-Петербург, 2000; Лисовский В.Т. Молодежь России в зеркале криминологии. // Криминология. XX век. / Под ред. В.Н.Бурлакова, В.П.Сальникова. – Санкт-Петербург, 2000; Иконникова С.Н., Лисовский В.Т. Молодежь о себе, о своих сверстниках. (Социологическое исследование). – Ленинград, 1969; Иконникова С.Н. Молодежь. Социологический и социально-психологический анализ. – Ленинград, 1974.*

[194] *Запесоцкий А., Файн А. Эта непонятная молодежь… // Проблемы неформальных молодежных объединений. – Москва, 1990*

лодежи (с акцентированием культурологических и социально-психологических характеристик молодежных субкультур).

Но самое главное - в развитой и богатой теоретическим и эмпирическим материалом отечественной социологии молодежи как самостоятельной отрасли социологического знания не проводилось специальных исследований молодежных общественных и политических движений, в которых бы учитывался опыт зарубежной и отечественной социологии общественных движений. Недостаточно используются методы количественного и качественного исследования, которые могли бы определить провозглашаемые и реальные цели, и выявить истинные ценности молодежных организаций. Существует мнение, что и так понятно, чего хочет молодежь. По нашему мнению, это достаточно упрощенный подход.

Слабо изучена проблема взаимоотношений между партиями и молодежными организациями. Чем та или иная партия привлекает к себе молодежь? Дает ли она ей возможность реализовать свои амбиции? Способствует карьерному росту? Или партии насильно, используя административные методы, сгоняют молодежь под свою опеку? А может просто, покупают молодежь за деньги? Все эти вопросы требуют изучения и поиска ответа.

К слабо изученным темам мы также относим анализ программных заявлений и манифестов молодежных организаций. Интересно определить, насколько они соответствуют практической деятельности тех или иных организаций, совпадают ли они с идеологическими установками тех партий, под крылом которых работают молодежные организации.

Необходимо также разобраться: как складывается отношения молодежи с политикой. Российский фонд «Общественное мнение» 2 июня 2005 года провел опрос[195] результаты которого показали, что политикой интересуется 33% опрошенных молодых россиян (для сравнения 40% россиян среднего возраста интересуется политикой). 61% россиян приветствует занятия людей, не достигших 25 лет, политикой, так же считает и 59% молодых людей. Свое мнение респонденты объясняют наличием у молодежи позитивных качеств, таких как образованность, энергичность, прогрессивность, и тем, что молодежь – это будущее страны.

Значит, молодежь политикой интересуется, так же как и политика молодежью, только вот общество об этом не знает. Всероссийский опрос ВЦИОМ был проведен 19-20 марта 2005 года. Опрошено 1600 чело-

[195] *ФОМ: политический потенциал и политическая активность молодежи* (http://bd.fom.ru/report/cat/societas/nation/demography/distrib_ans/elect_age/molodezh/d052222)

век в 100 населенных пунктах, в 40 областях, краях и республиках России. Статистическая погрешность не превышает 3,4%.

По данным ВЦИОМ, опубликованным 30 марта 2005 года две трети россиян (66%) не смогли ответить на вопрос «Какие молодежные организации вы знаете?». Чуть лучше информированность в самой юной возрастной группе (18-24 года) – в ней только 56% не смогли назвать ни одной организации. В самой старшей возрастной группе – старше 60 лет – этот показатель достиг 76%[196].

По данным упоминавшегося выше опроса ФОМ[197] по мнению 40% опрошенных, предпочтительнее, чтобы молодые люди "создавали собственные политические организации, отдельно от старших", а не "вступали в политические организации, созданные старшими". Противоположную же точку зрения – о предпочтительности интеграции молодежи во "взрослые" политические организации – разделяют только 33% респондентов. Причем особенно решительно высказываются в пользу политической автономии молодого поколения сами представители этого поколения: среди тех, кому не исполнилось 25, первую точку зрения разделяют 51% опрошенных, вторую – только 26%. К тому же абсолютное большинство участников опроса (53%) полагают, что сегодняшние молодые люди способны создавать собственные политические организации (не верят в это 30%), а среди респондентов в возрасте до 25 лет в способности к политической самоорганизации молодежи не сомневаются 67% (скептицизм проявляют только 22%).

Как же все происходит на самом деле? Согласно П.Данилину, одному из ведущих российских исследователей проблемы молодежных организаций, автору книги «Новая молодежная политика 2003-2005»[198] наиболее часто молодежные организации создаются под партию. Важно также отметить, что организации именно создаются, если бы они возникали сами по себе, то были бы уже «молодежными движениями». По этому поводу высказался в интерактивной программе "Ищем выход" радиостанции "Эхо Москвы" А.Ермолин - депутат Госдумы 11 лет профессионально занимающийся молодежной политикой и работой с молодежью: «Молодежное движение, если действительно движение, его создает молодежь для себя, в своих собственных интересах. И в этом смысле есть очень красивая фраза, она мне очень нравится – молодежь нельзя организовать, так же, как нельзя организовать море. То есть, не может

---

196 *там же*

197 www.wciom.ru

198 *Данилин П. Новая молодежная политика 2003-2005. - Москва, «Европа», 2006*

быть организовано молодежное движение. Как только появляется организация, значит, появляются интересы внешних сил, взрослых, кого угодно – тех, кто заинтересован в том, как использовать»[199].

В странах СНГ, идет смена политических элит. И многое в судьбе стран будет зависеть от того, куда и с кем пойдет молодежь. Чтобы это понять, необходимо разобраться в тех процессах, которые сегодня происходят в молодежном движении в постсоветских республиках. Поэтому так важно начать системно и всесторонне изучать проблему участия молодежи в политической жизни.

Библиография

Ворсобин В. 170 тысяч бойцов готовы к новой русской революции. Политики начали войну за молодые умы. И кулаки. // «Комсомольская правда», 2005, 15 марта.

Данилин П. Новая молодежная политика 2003-2005. - Москва, «Европа», 2006

Лисовский В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России. Учебное пособие. – Санкт-Петербург, 2000

Лисовский В.Т. Молодежь России в зеркале криминологии. // Криминология. XX век. / Под ред. В.Н.Бурлакова, В.П.Сальникова. – Санкт-Петербург, 2000.

Левичева В. Молодежь в границах концептуального дискурса современной социологии. // Человек и общество: тенденции социальных изменений. - Москва, 1998, с.112-128.

Мухамедьярова Л., Корня А. Сжатый кулак - символ молодежного бунта. // «Независимая газета», 2005, 4 апреля

Оганаджанян Ш., Тараторин Д. Свежая кровь. В России открыт сезон политической охоты на молодежь. // «Новые известия», 2005, 28 февраля.

Расшифровка интерактивной программы "Ищем выход" радиостанции "Эхо Москвы" от 18 мая 2005 года.

Революция и молодежь. // Эксперт, №15, 18-24 апреля 2005.

Савельев В.А. Горячая молодежь России. - Москва, «Кванта», 2006.

ФОМ: политический потенциал и политическая активность молодежи (http://bd.fom.ru/report/cat/societas/nation/demography/distrib_ans/elect_age/molodezh/d052222)

Представлен в редакцию
8 декабря 2006 года

---

[199] *Расшифровка интерактивной программы "Ищем выход" радиостанции "Эхо Москвы" от 18 мая 2005 года*

COMPARTIMENTUL
RELAȚII INTERNAȚIONALE

TERORISMUL CONTEMPORAN ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII: ASPECTE SOCIAL-POLITICE[200]

Cristina EJOVA
Republica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea Relații Internaționale,
Ştiințe Politice şi Administrative
Catedra Ştiințe Politice şi Educație Civică
Lector, magistru în ştiințe politice
Doctorand

The present article examines the main social-political peculiarities of contemporary terrorism in the context of globalization. The contemporary international terrorism in conditions of intensification of the globalization process represents the complex international network, which includes the supply of arms, of fictitious documents, the joint use of information, the organization of security zones, the laundering of money and other forms of assistance. The author concludes that social-political peculiarities of the contemporary terrorism in the context of globalization consist in the improvement of the methods of accomplishing the terrorist actions, in using the achievements of science and technology, the methods of informational and psychological influence and material demolition, including weapons of mass destruction that cause a lot of victims. An idiosyncrasy of the modern terrorism is its vivid transnational character. This characteristic of the modern terrorism derives directly from globalization itself.

Considerat parte inalienabilă a realiilor social-economice şi politice, terorismul ia astăzi noi dimensiuni, determinate de procesul globalizării, care îl deosebesc semnificativ de actele asasinilor de la sfârşitul secolului al XIX-lea sau de atacurile organizației clandestine ruse “Narodnaia volea”. Globalizarea, proces ce a schimbat întreaga economie şi politică mondială, a influențat potențat şi securitatea comunității mondiale, totodată servind drept imbold

[200] *Recenzent – doctor habilitat în ştiințe politice, profesor Victor SACA*

pentru extinderea în timp şi în spaţiu a terorismului internaţional, pentru dezvoltarea metodelor şi mijloacelor de realizare a acestuia.

Reţeaua teroristă contemporană, a cărei activitate este canalizată spre subminarea păcii în Occident, există şi funcţionează în baza noilor principii tehnologice elaborate de ea însăşi în procesul globalizării. Organizaţiile teroriste de astăzi nu mai sunt acele grupe de complotişti slab înarmaţi şi prost asiguraţi, ele reprezintă organizaţii specializate cu venituri de milioane, care îşi desfăşoară activitatea pe baza principiului divizării muncii, dispunând de lagăre de antrenament, adăposturi, laboratoare, cele mai noi tipuri de arme, mijloace de comunicare şi transport. Ele folosesc pe larg elaborările de ultimă oră în sfera înarmării, materiale şi echipament special, performant.

O bună parte din terorişti sunt mult mai bine instruiţi decât poliţia naţională a multor state implicate în contracararea terorismului şi chiar mai temeinic decât forţele internaţionale împuternicite cu asigurarea securităţii în diferite regiuni ale lumii; deci, globalizarea terorismului derulează mai intens decât globalizarea metodelor de combatere a acestuia. În acest context sunt de menţionat mijloacele şi metodele la care recurg structurile teroriste, acestea fiind mult mai sofisticate. Ele operează astăzi cu metode folosite de serviciile de contraspionaj. Teroriştii pot intra în sistemele personale de protecţie, ei cunosc metodele de camuflare şi de falsificare a documentelor, îşi pot schimba uşor înfăţişarea şi se pot ascunde de organele de urmărire, îşi completează activ rândurile cu noi “combatanţi”.

Pentru instruirea teroriştilor se creează lagăre şi centre speciale. În anii ’80 ai sec. al XX-lea, sub conducerea lui Osama Bin Laden, pe teritoriul Sudanului au fost construite trei lagăre de campanie pentru pregătirea teroriştilor. În anul 1995 acestea erau deja cca 20 la număr[201]. În centrele de pregătire teroriştii învaţă metodele efective de omucideri, de elaborare şi utilizare a instalaţiilor explozive.

Terorismului contemporan îi este specific un caracter transnaţional pronunţat. Această trăsătură este o derivată a procesului de globalizare. De rând cu persoanele implicate în relaţii financiare şi comerciale, în cele ce ţin de sfera culturii şi învăţământului, teroriştii trec frontierele de stat fără careva control, fapt despre care organele de conducere ale statului respectiv rămân în neştire.

În ultimele decenii, metodele de săvârşire a actelor teroriste s-au schimbat radical. Noile mijloace de comunicare, cele vechi perfectate (televiziunea şi radioul, Internetul, telefonia mobilă) unesc oamenii de pe diferite continente; în acest caz dispar distanţele geografice şi frontierele interstatale, ceea ce

---

[201] *A se vedea: Устинов В.В. Международный опыт борьбы с терроризмом. - Москва, 2002, с.334.*

creează posibilități în plus de săvârşire a actelor teroriste. Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au demonstrat cât de periculoasă s-a dovedit a fi pentru SUA globalizarea. Factorii care au determinat dezvoltarea vertiginoasă a economiei americane în anii '90 – deschiderea spre lume şi mobilitatea – au facilitat prejudiciabilitatea Americii.

Actualmente, metodele de săvârşire a actelor teroriste se divizează în trei grupe. Prima cuprinde metodele tradiționale, prin care se aduce afectarea integrității corporale şi sănătății oamenilor, acestora li se limitează libertatea. Cea de-a doua şi a treia grupe înregistrează metodele legate cel mai strâns de globalizare – distrugerea bunurilor materiale (obiecte industriale, energetice, obiecte şi căi de comunicație, case de locuit etc.), în acelaşi rând metode de influențare informațional-psihologică.

În condițiile globalizării, metoda folosită cu regularitate rezidă în aplicarea violenței sau în amenințarea cu aplicarea ei, consecințele acesteia materializându-se în jertfe umane sau în distrugerea integrității corporale, în distrugeri de bunuri de mari proporții, în catastrofe ecologice şi tehnogene. De regulă, amenințările sunt adresate nu persoanei de care depinde îndeplinirea cerințelor înaintate de terorişti, ci persoanelor din anturajul ei, inclusiv rudelor, pentru a influența psihicul acesteia. Uneori, violența este îndreptată asupra persoanelor ocazionale, aceasta pentru a genera rezonanță socială.

O altă metodă a terorismului contemporan constă în luarea de ostatici. Este o metodă pe care structurile teroriste o folosesc în special pentru a impune organele puterii, organizațiile obşteşti şi persoanele cu funcție de conducere să îndeplinească cerințele înaintate de terorişti sub amenințarea răfurii cu ostaticii. Nu întotdeauna însă ostaticii sunt eliberați. Teroriştii sunt predispuşi, de regulă, spre a-i executa, aceasta în caz dacă nu le sunt satisfăcute cerințele.

Astăzi, în epoca globalizării, prin luarea de ostatici teroriştii urmăresc şi scopuri meschine, cunoscute din cele mai vechi timpuri, anume: de a-i converti în robi, dacă nu se reuşeşte soluționarea problemei cu răscumpărarea acestora. Exemple în acest sens sunt multiple în Caucazul de Nord. Acest tip de infracțiuni nu întotdeauna este atribuit la actele de terorism; totuşi, componenta de bază a terorismului – violența sau intimidarea ostaticului, fie a rudelor acestuia cu scopul de a-i sili să se supună – aici persistă.

Şirul metodelor utilizate de terorişti este suplimentat de o alta, care a căpătat o largă răspândire – acapararea clădirilor cu menire socială, a mijloacelor de transport: a navelor aeriene, maritime, a autobuzelor etc. Drept exemplu poate fi adusă luarea în masă a ostaticilor de la spitalul din Budionnovsk (13–17 iunie 1996), din centrul teatral de pe Dubrovka (Moscova, 23–26 octombrie 2003), atacul şcolii din Beslan (1 septembrie 2004). În asemenea ca-

zuri, luarea ostaticilor capătă o rezonanță socială sporită şi poartă un caracter destul de periculos, deoarece se poate solda cu un număr impunător de jertfe umane.

Răpirea navelor aeriene începe a fi pe larg aplicată de către terorişti în anii ’70 ai sec. al XX-lea. Această metodă permite a ridica la gradul superior importanța acțiunii respective, de a țintui asupra ei atenția întregii comunități mondiale şi de a asigura interpretarea pe larg a acesteia în mass-media, în acelaşi rând cu cheltuieli minimale. Cei care răpesc avioane urmăresc în primul rând avantaje politice, cu toate că la această metodă recurg cel mai des teroriştii criminali. Asemenea acții au un puternic efect psihologic, mai cu seamă dacă teroriştii susțin că sunt urmăriți pe motive politice din care cauză cer azil politic. Pregătirea lor nu necesită eforturi deosebite; în plus, ele dau şanse teroriştilor să rămână în viață, dacă vor reuşi să aterizeze în țara în care nu condamnă asemenea acte.

Destul de bine e cunoscută metoda de săvârşire a actelor teroriste prin instalarea dispozitivelor explozive (a bombelor, minelor) în locuri publice – astăzi cea mai pe larg folosită metodă. Datele statistice denotă că cca 50% din toate actele teroriste sunt săvârşite anume prin aplicarea acestor mecanisme. În acest caz, scopul urmărit rezidă în a maximaliza distrugerile şi în a majora numărul jertfelor folosind substanțe explozive de mare intensitate sau mecanisme explozive dirijate la distanță. Cel mai des, acestea sunt instalate în mijloacele de transport.

Terorirştii în rare cazuri folosesc instalații explozive de fabrică. Ei pregătesc explozivele în mod meşteşugăresc, de obicei în locuințe conspirative. În acest scop structurile criminale atrag specialişti, care anterior au activat în institute de cercetări ştiințifice în sfera apărării, persoane a căror profesie ținea de fabricarea armelor şi a substanțelor explozive, astăzi şomeri. În ce priveşte elementele componente necesare pregătirii instalațiilor explozive, teroriştii nu duc lipsă de ele.

Aproape 14% din actele teroriste revin incendierilor, de regulă cu folosirea inflamabilelor. Exploziile, incendiile şi distrugerea obiectelor materiale nu numai că sunt însoțite de jertfe umane, ele creează premise pentru declanşarea catastrofelor ecologice şi tehnogene.

Gradul periculozității actelor teroriste sporeşte în cazul folosirii mijloacelor netradiționale violentale în locurile aglomerate. Fiind utilizate mijloace de nimicire în masă, tehnologiile de vârf sau aplicate acte teroriste asupra obiectelor industriei atomice, chimice şi altor asemenea de o periculozitate ridicată se cauzează nu doar prejudicii materiale grave, decenii la rând viața ființei umane pe teritoriul din preajma acestora devine de neconceput. Aplicarea

acestor mijloace a devenit posibilă dat fiind accesul destul de uşor la invențiile în domeniul ştiinței şi tehnicii care au luat amploare în epoca globalizării.

Nu mai puțin periculoasă a devenit posibilitatea folosirii armei biologice. În prezent, mijloacele chimice şi biologice pot deveni uşor accesibile sau pot fi elaborate fără mari dificultăți de însăşi grupările teroriste. Unele guverne s-au confruntat deja cu problema otrăvirii rezervelor de apă ale urbelor. Astfel, în SUA a fost demonstrat că pot fi uşor otrăvite medicamentele pe rafturile farmaciilor sau rezervele de produse alimentare din magazine şi depozite[202]. Cazul în metroul din Tokyo (1995) la fel a demonstrat "eficacitatea" acestei tactici. Expedierea antraxului prin poştă în SUA demonstrază elocvent pericolul sporit al acestui tip de terorism. Amenințările cu aplicarea armei biologice necesită atenție deosebită din partea organelor de conducere ale statelor lumii.

O altă grupă de metode prin care se săvârşesc actele teroriste o formează metodele de influențare informațional-psihologică. Deşi acestea însoțesc practic oricare acte terorist în parte, aceste mijloace pot fi evidențiate într-o grupă aparte. Extinderea lor este determinată de faptul că multe țări se află la etapa de tranziție spre societatea informațională, rolul tehnologiilor informaționale în dezvoltarea civilizației devenind tot mai accentuat. Astfel, în cursul cercetării actelor teroriste săvârşite în SUA la 11 septembrie 2001, s-a constatat că la pregătirea şi realizarea acestora au fost utilizate cele mai performante tehnici de operare cu memoria virtuală, atribute ale secolului informațional, inclusiv Internetul[203].

În societatea contemporană inclusă în rețeaua informațională globală, informația, datorită naturii sale uşor depăşeşte toate hotarele şi obstacolele, ca rezultat, susține M.Castels, ia naştere o nouă putere "constituită din coduri informaționale şi image-uri reprezentative, în baza cărora societatea îşi creează institutele sale, iar oamenii îşi construiesc viața şi decid asupra acțiunilor pe care urmează să le întreprindă. Această putere este guvernată de mințile oamenilor. Iată de ce puterea, în secolul informațional, poate fi identificată, nu însă şi receptată. Noi cunoaştem ce prezintă prin sine puterea, dar nu o putem sesiza, întrucât funcția ei rezidă în a conduce prin lupta continuă axată pe coduri culturale şi sociale. Indiferent cine va câştiga lupta pentru mințile oamenilor, anume el va conduce cu umanitatea, deoarece în viitorul nu prea înde-

---

[202] *A se vedea: Combs C.C. Terrorism in the Twenty-Fist Century. Second Edition. - North Carolina: University of North Caroline, p.124.*

[203] *A se vedea: Тимоти Л. Тс. Терроризм и Интернет: проблемы противодействия. // Право и безопасность, 2001, №1.*

părtat mecanismele masive, greoaie nu vor mai putea concura cu minţile oamenilor susţinute de potenţialul reţelelor maleabile, plurivariate"[204].

O altă modalitate a activităţii teroriste consistă în influenţarea psihologică, exercitată sub forma ameninţărilor cu răfuiala, expuse atât public, cât şi anonim în adresa persoanelor cu funcţii de stat şi sociale, colaboratorilor organelor de ocrotire a ordinii de drept, jurnaliştilor, a căror activitate prezintă pericol pentru organizaţiile teroriste. De regulă, aceste ameninţări sunt însoţite de cerinţele de a schimba politica de stat, de a anula anumite decizii guvernamentale sau de a adopta actele, precum şi de a satisface diverse revendicări de ordin material.

În ultimul timp teroriştii tot mai des recurg la şantaj. De rând cu infracţiunile săvârşite cu aplicarea instalaţiilor explozive, capătă răspândire ameninţările expuse prin canalele legăturii telefonice privind executarea exploziilor în locuri publice aglomerate sau ameninţările cu aplicarea armelor. În asemenea cazuri, arma poate fi uneori doar sub formă de simplă jucărie, iar dispozitivele explozive pot şi să lipsească. Însă, deoarece nu cunosc situaţia reală, demnitarii de stat sunt nevoiţi să ia decizii concrete, să estimeze gradul de prejudiciabilitate al obiectivelor-ţintă şi să-şi asume responsabilitatea pentru securitatea acestora.

Globalizarea transformă spaţiul internaţional cultural în arenă de luptă între diferite grupuri pentru obţinerea influenţei asupra conştiinţei individuale şi colective. Mulţi dintre teroriştii de azi au conştientizat importanţa caracterului public al actelor lor. Necesitatea de a-şi face publicitate joacă un rol nu mai puţin important pentru motivarea acţiunilor teroriste. Săvârşind acte care atrag atenţia întregii omeniri teroriştii speră să obţină susţinere la scară internaţională a "cauzei" lor şi totodată să anunţe lumii despre existenţa lor ca despre o forţă a cărei opinie trebuie luată în calcul. Cu cât o mai mare rezonanţă capătă actele terorismului internaţional, cu atât mai puternic el stimulează acţiunile infracţionale ale grupărilor teroriste, care percep această rezonanţă drept argument al importanţei activităţii lor şi serveşte drept bază suplimentară a cerinţelor înaintate de ei. Probabil, acesta şi este unul din motivele din care numeroase grupări teroriste declară că îşi asumă responsabilitatea pentru actele săvârşite.

În acest context nu putem ignora importanţa mass-media în era globalizării. Serviciile televizate informaţionale realizează legătura dintre terorişti şi auditoriul lor. În anii '80 mişcarea islamică era susţinută de predicile lui Homeini înregistrate pe casete audio. Astăzi există canalul "Al-Djazira" trans-

[204] *cit.: Мороз Р.И. Международный терроризм: организационная структура и коммуникативная стратегия. // Вестн. Моск, Ун-та, серия 12, Политические науки, 2004, №5, с.65.*

mis prin satelit, prin care liderii organizațiilor teroriste, care se ascund, au posibilitatea de a se adresa coreligionarilor[205].

În lumea contemporană, televiziunea, datorită specificului său, capătă o nouă calitate, fiind nu doar un mijloc tehnic de transmitere a informației de pe locul evenimentelor; ea se transformă de facto în parte componentă inalienabilă, participant la actele săvârşite de terorişti, în complice. De aceea mijloacele de transmitere a informației trebuie să fie responsabile de informația pe care o prezintă, să fie reținute în elucidarea acțiunilor teroriste.

Prezintă interes faptul că după atacurile din 11 septembrie 2001 guvernul SUA a început să controleze activitatea organelor mass-media. Este elaborată deja şi pusă în aplicare baza legislativă care reglementează toate problemele privind relațiile dintre forțele armate şi organele mass-media[206].

Necesită a fi menționat faptul că aşa state cum ar fi Austria, Belgia, Canada, SUA, precum şi Consiliul Europei, au adoptat principiile generale în baza cărora mijloacele de informare în masă urmează să promoveze normele morale în societate[207]. Prevederile de bază ale acestor principii sunt următoarele: ştirile transmise trebuie să fie bazate pe fapte, şi nicidecum pe zvonuri şi presupuneri; eterul direct trebuie să țină cont de faptul că deseori prezintă teroriştilor un program de informații neredactate; reportajele de la locul evenimentelor nu trebuie să fie transmise în direct; nu trebuie transmisă informația despre intențiile serviciilor speciale; urmează a fi evitată propaganda activității teroriştilor, romantizarea acesteia; ştirile, reportajele nu trebuie să fie însoțite de etichetări ofensatoare.

Astăzi legătura dintre terorismul politic internațional şi lumea interlopă devine atât de evidentă, încât uneori e imposibil a le deosebi. În primul rând, această legătură se materializează în sfera financiară, structurile infracționale internaționale deținând poziții de vârf. Sursa principală de finanțare a organizațiilor teroriste o constituie veniturile din comercializarea ilegală a drogurilor, armamentului şi a altor mărfuri[208]. Totodată, lumea interlopă se prezintă a fi principalul furnizor de membri potențiali ai grupărilor teroriste, de regulă a executorilor direcți de acte teroriste: suicidale, exploziilor, a răpirilor de nave aeriene, a incursiunilor piraterice etc.

Rețelele teroriste contemporane sunt încadrate în sfera narcobusinessului şi în economia tenebră. S-a creat o rețea specifică a narcoterorismului, în

---

[205] *Ibidem, c.66.*

[206] *A se vedea: Принципы информационной политики министерства обороны США; http://www. medialaw.ru/publications/books/war/app-v.htmml*

[207] *A se vedea: Устинов В. Обвиняется терроризм. - Москва, 2002, c.94.*

[208] *A se vedea: Успенский Н.Н., Вдовиченко Л.Н. Угроза каждой стране, всему мировому сообществу. // Международная жизнь, №12, 2001, c.52.*

stare să țină sub control mijloace în sumă de miliarde, având la dispoziție o armată întreagă de structuri criminale organizate. Narcoterorismul mondial include în principal trei structuri: grupările teroriste (Tamils, ETA, ş.a.); persoane oficiale din conducerea de vârf şi servicii de spionaj ale unor state (Afganistan, Liban, Pakistan ş.a.); în acelaşi rând infractori care se ocupă cu narcoticele. Spre exemplu, în Liban anual sunt comercializate 1500 tone de haşiş, veniturile obținute fiind îndreptate spre susținerea teroriştilor islamişti din diferite țări, inclusiv a musulmanilor rebeli de pe Filipine[209].

Destul de răspândită a devenit fabricarea în masă a banilor falşi, pe care se cumpără armament, se angajează executori de acte teroriste, se scoate de sub tipar producția tipografică propagandistă. Fabricarea în proporții mari a banilor falşi este privită de unii specialişti ca acție teroristă, îndreptată spre subminarea situației financiare şi economice a “adversarului”.

În unele cazuri, narcoterorismul începe să amenințe structurile politice statale. Astfel, narcocartelele columbiene au declanşat un adevărat război împotriva organelor administrative, judecătoreşti şi de menținere a ordinii de drept, care au activizat lupta cu narcobusinessul. În Afganistan, mijloacele primite de la comercializarea narcoticelor, liderii modjahezilor le folosesc atât pentru procurarea armelor şi a echipamentului, cât şi pentru propria înavuțire. Trezeşte îngrijorare faptul că de la începutul operației americane în Afganistan, roada macului de opiu în 2002, potrivit datelor experților ONU implicați în Programul privind controlul asupra mijloacelor narcotice, a sporit de peste 10 ori în raport cu anul 2001[210].

Asfel, terorismul internațional contemporan, privit în condițiile nivelului de azi al globalizării, reprezintă o rețea mondială complexă a cărei activitate e mult diversificată, incluzând asigurarea cu arme, cu documente falsificate, cu informație, organizarea zonelor de securitate, spălarea banilor şi alte forme de ajutor reciproc. Este deci o uniune benevolă globală a lumii interlope. În procesul globalizării s-au schimbat mult şi metodele de săvârşire a actelor teroriste. Actualmente, teroriştii folosesc pe larg metodele de influențare informațional-psihologică şi de distrugere a bunurilor, obiectelor materiale, care aduc cu sine enorme jertfe umane.

Bibliografie:

Combs C.C. Terrorism in the Twenty-Fist Century. Second Edition. - North Carolina: University of North Caroline.

[209] *A se vedea: Narcotics: Terror's New Ally / U.S. News & World Report, 1987, May, №4, p.36-37.*

[210] *A se vedea: Примаков Е. Мир после 11 сентября. - Москва, 2002, с.120.*

Мороз Р.И. Международный терроризм: организационная структура и коммуникативная стратегия. // Вестн. Моск, Ун-та, серия 12, политические науки, 2004, №5.
Тимоти Л.Т. Терроризм и Интернет: проблемы противодействия. // Право и безопасность, 2001, №1.
Примаков Е. Мир после 11 сентября. - Москва, 2000.
Устинов В. Международный опыт борьбы с терроризмом. - Москва, 2000.
Устинов В. Обвиняется терроризм. - Москва, 2002.

Prezentat la redacţie
la 14 noiembrie 2006

GLOBALIZAREA ŞI IDENTITATEA NAŢIONALĂ ÎN SEC. XXI[211]

Mihail GUZUN
Repulica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării
Catedra Istoria şi Teoria Presei
Doctor în ştiinţe filologice,
conferenţiar

Alexandru GRIBINCEA
Repulica Moldova, Chişinău
Universitatea de Stat din Moldova
Facultatea deŞtiinţe Economice
Catedra Marketing,
Şef-catedră
Doctor habilitat în ştiinţe economice,
profesor

Printre marile probleme – politice, sociale, economice, culturale, tehnice, ştiinţifice etc., - ale începutului celui de-al treilea mileniu, se evidenţiază mai cu seamă marea provocare asupra identităţilor naţionale reprezentată de

[211] *Recenzent – doctor habilitat, profesor universitar Petru Roşca*

globalizare sau de ceea ce numesc francezii – mondializare[212]. Prin aceasta se explică şi sporirea în anii ”90 ai secolului XX a interesului față de analiza politică a naționalismului[213], care după Ernest Gellner, este inevitabil în interiorul unei ordini mondiale industriale[214].

Globalizarea este un fenomen amplu dezbătut, de-a lungul timpului atribuindu-se semnificații diferite. La o anumită etapă a fost necesară până şi introducerea în uz a verbului *a globaliza* – pentru prima dată apărut în anul 1944, în *Merriam Webster Dictionary*. Anterior existau doar conceptele *global* şi *globalizare*. Prin *global* se înțelegea o extensie a legăturilor de diverse tipuri dintre localități, dând naştere unui nou fenomen, dar şi unui atribut special. Apare noțiunea de *spațiu global*, care exclude distanțele dintre localități, regiuni, comunități, astfel că expansiunea fizică a *globalului* a generat *globalizarea*, ceea ce a însemnat o creştere a numărului şi volumului fluxurilor globale, dar şi o creştere a impactului forțelor globale asupra vieții locale.

Globalizarea este un subiect deosebit de sensibil mai ales atunci, când este corelată cu evenimentele din țările ex-comuniste, aflate acum pe traseul interminabil al tranziției. Antrenate şi ele în re-structurarea Europei, dar şi a lumii întregi, situate între cele două tentative – de unificare şi diferențiere, aceste state au confirmat, că nu sunt pregătite în deplină măsură pentru a face față provocărilor globalizării, iar explicația noii şi neplăcutei percepții a „lucrurilor care scapă de sub control” (fără a contribui la o imagine mai clară), a fost căutată în conceptul – devenit şi aici la modă – de *globalizare*. Probabil

---

[212] Termenul globalizare a fost lansat de americani. Francezii au preferat termenul mondializare, deoarece în conceptia lor, mondializarea ar defini respectul față de culturile țărilor participante la fenomenul globalizării economice. Dar chiar şi francezii, cu toate excesele naționale specifice, recunosc că există beneficii ale globalizării mai ales în domeniul informatic si în cel economic.

[213] În perioada respectivă eforturile de analiză politică şi clasificare a tipurilor de naționalism modern au fost orientate în principal pe următoarele direcții: (1) conceptualizarea şi precizarea noțiunilor de naționalism civic, cultural şi etnic; (2) conceptualizarea naționalismului din țările democratice în tranziție din Europa Centrală şi de Est şi din Eurasia; (3) analiza critică a clasificării dihotomice, care scoate în evidență două tipuri de bază în naționalismul modern şi anume – civic (modelul occidental) şi etnic (modelul estic); (4) argumentarea tezei despre caracterul complex, pluristratificat şi variabil al identităților naționale contemporane, care au într-o anumită măsură interferențe atât cu identitățile civice, cât şi cu cele etnice, dar şi cu alte tipuri de identitate națională (Vezi Бунаков М.Ю., Лукин В.Н. Национализм и национальная идентичность в условиях глобализации. // Credo New, 2006, №2 (http: //credonew.ru /credonew/02_06/11.htm).

[214] Ernest Gellner dă următoarea definiție naționalismului, care, evident, nu este absolută: „Naționalismul este mai întâi un principiu politic, care statuează că unitatea politică şi cea națională ar trebui să fie congruente. Naționalismul, ca sentiment, sau ca mişcare, poate fi cel mai bine definit în termenii acestui principiu. Sentimentul național este satisfacția datorată aplicării sale. Mişcarea naționalistă este aceea însuflețită de un sentiment de acest tip” (Gellner E. Națiuni şi naționalism. – Bucureşti: Antet, 1997, p.9).

că inspirat şi de această realitate, Zygmunt Bauman consideră că, de fapt, globalizarea nu este altceva decât un alt nume pentru „noua dezordine mondială”[215].

Schimbările din societăţile contemporane şi procesele din sectorul economic atestate la începutul secolului XXI pun la încercare tradiţiile şi conceptele privind dezvoltarea statelor şi preocuparea structurilor naţionale de valorile naţionale. Globalizarea şi naţionalismul sunt două fenomene ce ar putea cauza importante schimbări de valori pe întreaga durată a secolului XXI. Chiar dacă se consideră, că naţionalismul, atât prin natura cauzelor, care-l generează, cât şi prin doctrină şi acţiune, ar fi cel mai redutabil adversar al globalizării, el nu apare totuşi ca un adversar întâmplător sau ca un factor extern, ci ca unul „care aparţine de aceeaşi realitate istorică din care face parte şi globalizarea: societatea umană contemporană în noua sa epocă, postmodernă”[216]. Ele se resping şi se presupun reciproc, dând astfel consistenţă şi stimulând evoluţiile proceselor din realitatea istorică din care aparţin. Societăţile sunt prinse astăzi între două axe de evoluţie: (1) extinderea legăturilor transnaţionale, continentale şi planetare şi (2) evoluţia *în interior*, comunităţile locale, minorităţile etnice impunându-se tot mai activ în planul actualităţii. Există o tendinţă de globalizare, pe care n-o poţi ignora, altfel apare riscul de a te izola, de a rămâne, parafrazându-l pe Constantin Stere, retardatarul civilizaţiei moderne, şi alta de particularizare, or nu poţi, bunăoară, să te integrezi în comunitatea europeană, venind „de nicăieri”[217]. Iată de ce în multe din ţările din spaţiul ex-sovietic, în virtutea unor evoluţii istorice specifice, inclusiv şi în Republica Moldova, identităţile naţionale (şi etnice) se află în proces de redefinire, reconstrucţie, proces care de multe ori provoacă seisme etnice şi politice de mare putere.

Globalizarea şi naţionalismul ar putea cauza modificări şi în zona frontierelor. Actualmente în lume există aproape 200 de state ale căror frontiere sunt vizibile. Frontiera este instituţia politică a unui stat, care nu poate fi ignorată[218]. Fără frontiere nu poate exista o viaţă economică, socială şi politică

---

[215] *Bauman Z. Globalizarea şi efectele ei sociale. – Prahova: Antet, p.59. (Anul editării nu este indicat – M.G., A.G.).*

[216] *Belli N. Naţionalism şi globalism. – Bucureşti: Centrul de Informare şi Documentare economică, 2005, p.5*

[217] *Evident, că procesul de constituire a Uniunii Europene este de lungă durată, iar identitatea şi cetăţenia naţională vor coexista cu identitatea şi cetăţenia europeană, ele vor fi complementare.*

[218] *După cum notează John Joseph, naţiunea este un termen prin esenţă neomogen. Adeseori se utilizează cu sens etimologic – despre oamenii, care sunt legaţi prin naştere, prin origine, cum ar fi bunăoară poporul evreiesc. Dar de cele mai multe ori însă cuvântul se utilizează în sens larg – spaţiu teritorial, populaţia lui şi guvernul, care guvernează dintr-un singur centru, cum ar fi naţiunea britanică. Câteodată, când înţelesul etimologic şi larg al cuvântului naţiune se*

organizată juridic. O națiune poate exista fară stat, cum ar fi tibetanii sau kurzii, dar un stat nu poate exista fără frontiere. Ele constituie prima pavăză teritorială, sanctuarul, expresia geografică a unei recunoaşteri politice mai mult ori mai puțin durabile.

In 1890 existau 46 de state suverane. Restul teritoriilor se aflau sub dominație colonială. În secolul XX au apărut multe frontiere noi, datorită a doi factori principali. Primul a fost ideea dreptului națiunilor de a dispune de ele însele, ceea ce a dus la revendicarea popoarelor de a avea un stat național şi a stimulat afirmarea naționalismului. Al doilea factor l-a constituit destrămarea imperiilor: Otoman şi Austro-Ungar, Britanic şi Sovietic. Acum, la începutul secolului XXI, asistăm la o tendință ce pare să evolueze în sens invers. Multe dintre cele 200 de state, sub pretextul liberalizării schimburilor şi al deschiderii piețelor, s-au integrat tot mai mult din punct de vedere economic. În fiecare zi 1500 miliarde de dolari sunt vehiculați pe piețele de schimb din toată lumea. Totodată întreprinderile fuzionează fără a ține seama de granițe: firma germană „Daimler" cu firma americană „Chrysler", firma franceză „Rhone-Poulenc" cu firma germană „Hoechst", „Deutsche Bank" cu „Bankers Trust" etc.

Pe de altă parte, unele state se regrupează, formând zone de integrare economică: UE în Europa, NAFTA în America de Nord, MERCOSUR, CARICOM în America de Sud, MAGHREB în Africa de Nord şi ASEAN în Asia de Sud-Est. Cu alte cuvinte, hotarele comerciale treptat dispar prin resorbție, iar această nouă lume economică contribuie la modificarea statutului frontierelor politice.

Uniunea Europeană este un fel de model geopolitic. Ea a creat progresiv piața unică, în care mărfurile, serviciile, capitalurile şi persoanele se deplasează liber. Țările membre ale UE, aplicând în principiu Convenția de la Schengen, au suprimat orice control la granițele lor interne. De-a lungul acestor granițe se fac în continuare controale. De exemplu, în Franța, pentru a compensa libera circulație, sunt efectuate controale cu echipe mobile pe o fâşie de 20 de kilometri de-a lungul frontierei. Este ceea ce se numeşte „supraveghere operativă". Totodată, statele care fac parte din spațiul Schengen îşi păstrează dreptul, dacă consideră necesar, de a reveni la controlul granițelor. Volumul comerțului rămâne mult mai important în

---

suprapun, se foloseşte termenul stat național. Astfel, Irlanda se consideră națiune şi stat național, în timp ce Marea Britanie (de fapt, mai corect, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord) este națiune doar în sensul larg al cuvântului şi este compusă cel puțin din patru națiuni în sens etimologic: englezi, nord-irlandezi, scoțieni şi galezi. Scoția, Țara Galilor şi alte formațiuni de acest tip adeseori sunt numite „națiuni fără stat" (Vezi Джозеф Д. Язык и национальная идентичность. // Логос. 2005. №4 (49), p.20).

interiorul țărilor membre ale UE, decât între ele. Apropierea, obişnuința, dar şi diferențele culturale ori lingvistice continuă să-şi aibă rolul lor, ceea ce ar putea demonstra că frontierele există şi în continuare, chiar dacă ele au fost abolite administrativ, eliminate fizic, nemaifiind, în principiu, o piedică în calea comerțului.

Fenomenul este logic: flexibilitatea frontierelor în interiorul UE a impus un transfer al funcțiilor acestora spre granițele externe ale organizației. În sudul Europei, Spania şi-a consolidat frontiera în enclavele sale din Maroc. În 1998 Italia a semnat acorduri cu Marocul şi Tunisia privind sprijinul în vederea identificării imigranților şi înlesnirii repatrierii acestora, ea suportând cheltuielile respective. De asemenea, Italia a întărit supravegherea Canalului Otranto din Marea Adriatică, pentru a limita imigrările din Albania şi Kosovo. În Est, țările aflate în directa vecinătate a Uniunii Europene sunt îndemnate să limiteze la plecare emigrarea, iar la sosire, imigrarea. Aceste țări îndeplinesc, de-a lungul frontierelor europene, funcția de filtru.

Aşadar, pe de o parte, avem o flexibilitate a frontierelor interne ale UE, iar pe de alta, o întărire a celor externe, dar în nici un caz nu poate fi vorba de sfârşitul frontierelor sau statelor. Dimpotrivă, în Scoția, Finlanda, Italia de Nord, Catalania, Țara Bascilor, Corsica, asistăm la afirmarea unor mişcări cu substrat identitar, dacă nu chiar de natură separatistă. Tocmai în cadrul unei astfel de Europe aceste națiuni îşi pot realiza aspirațiile spre o identitate mai pronunțată. În condițiile abolirii granițelor interne ale Europei, am putea fi martorii apariției unor noi state europene. Globalizarea *regională*, mondializarea nu le interzic europenilor să se consolideze în cadrul unor entități mai mici, mai accesibile, mai familiale.

Este paradoxal însă că şi noile naționalisme europene sunt uneori legate de factorii economici. Scoția aspiră la autonomie, deoarece ar dispune astfel de o zonă economică exclusivă: zăcămintele de petrol din Marea Nordului, care aparțin în prezent Marii Britanii.

Catalania şi Țara Bascilor sunt cele mai bogate şi industrializate provincii ale Spaniei. Italia de Nord nu mai doreşte să plătească pentru zona meridională. La fel, Flandra pentru Valonia, în Belgia. Probabil, doar corsicanii îşi doresc independență pentru a-şi afirma identitatea. Aşadar, nu se poate întotdeauna disocia căutarea identității de căutarea prosperității. Unele regiuni ale lumii doresc din răsputeri să se descotorosească de provinciile lor sărace. Este ceea ce a motivat în 1992 „divorțul cehoslovac". Cehii, mai prosperi, s-au sprijinit pe naționalism pentru a se debarasa de slovaci. Pe baza acestui raționament am putea afirma că vom asista şi în secolul XXI la o nouă proliferare a statelor. Faptul ar putea să pară paradoxal la ora globalizării, dar acelaşi mobil, care acționează în favoarea mondializării, motivează şi proliferarea

statelor: căutarea prosperității economice. Puterea nu se mai măsoară astăzi după suprafață, după ponderea demografică, nici măcar după puterea militară, ci după puterea economică. Altfel spus, este preferabil să fii mic, dar bogat, decât mare, dar sărac. Să nu uităm, însă, că locuitorii unui teritoriu continuă să întrețină aceleaşi aspirații de securitate, bogăție, libertate şi echitate, cu sau fără stat puternic.

Toate structurile puterii, care patronează securitatea, sfera producției, finanțele şi cunoaşterea, s-au deplasat spre noua schemă a rețelelor globale. În materie de securitate, modernitatea globală se anunță ca un garant al păcii mondiale, dar se dovedeşte ineficace şi lipsite de mijloace pentru a preveni sau stinge numeroasele conflicte locale şi interne, predominant de factură cultural-identitară. Interesul național implică evitarea lor şi asumarea unui rol efectiv al statelor vizate. Globalizarea nu asigură ordinea internă şi aplicarea justiției. Statele sunt chemate să facă față unor sfidări noi: trafic de arme, spălarea banilor, corupție, terorism şi stupefiante. Pe plan economic producția, finanțele şi cunoaşterea intră treptat în sfera globală. Riscurile unei societăți de a fi păgubite prin această operație cresc. Interesul național nu se reduce doar la capacitatea de a face față provocărilor globalismului sau regionalismului, dar se manifestă prin interese şi ambiții noi.

Această situație se agravează odată cu tendința de fărâmițare a statelor, care a început în anii '60 ai secolului XX, după dezmembrarea imperiilor coloniale şi s-a manifestat din nou odată cu destrămarea unor federații, cum a fost Uniunea Sovietică, Iugoslavia, Cehoslovacia, care au dat naştere la 22 de state independente. Statele nou-formate, mai ales acele mici, se lovesc de noile realități, generate de globalizare. Din cele 27 de țări ale UE, opt sunt considerate mari, iar celelalte mici. În Europa din cele 45 de țări (inclusiv Vaticanul), doar câteva sunt mai mici decât Republica Moldova. Statul nostru este catalogat în lista celor zece țări cu dificultăți, cu probleme grave. Dar faptul că eşti mic, nu este un dezavantaj, din contra, globalizarea poate aduce pentru țările mici şi avantaje. Important este în ce măsură vor fi capabile autoritățile naționale să elaboreze strategii de acomodare la noile realități globale.

Integrarea zonală de natură economică şi procesele de globalizare la scară planetară par a fi mai însemnate decât fenomenul de fărâmițare, iar dinamica imprimată de noile tehnologii cu posibilitatea unor comunicații foarte rapide şi de integrare într-un timp extrem de scurt a unor procese economice şi financiare, tehnologice şi ştiințifice accentuează această tendință. Lester Brown, coordonatorul lucrărilor „Starea lumii în 1999" şi „Starea lumii în 2000", editate de Institutul World Watch, desemnează două mari sfidări cu care se confruntă civilizația la sfârşit de secol şi trage un semnal de alarmă mult mai grav pe care Clubul de la Roma îl marcase deja la începutul anilor

'70, şi anume conflictul dintre dezvoltarea civilizației şi suportul natural. Este vorba despre tendința de epuizare a resurselor, în timp ce economia le solicită tot mai mult, iar factorii de mediu se deteriorează. Dacă secolul XXI nu va reuşi rapid să armonizeze existența civilizației şi dezvoltarea ei cu stadiul resurselor şi calitatea mediului, va ajunge rapid la declin economic. Secolul XX a adus creştere economică. Cu toate că populația globului a crescut de patru ori, produsul global mondial s-a mărit de 18 ori. Aşadar, omenirea s-a îmbogățit de patru ori în decursul unui secol, ceea ce nu s-a întâmplat în toată istoria civilizației.

A doua sfidare constă în marile dezechilibre sociale, agravarea discrepanțelor - dintre bogați şi săraci. Cele mai bogate 225 de familii din lume au o avere însumată mai mare decât venitul anual al jumătății sărace a planetei, adică a trei miliarde de oameni. O situație care nu poate fi acceptată.

Pe de altă parte, modelul de societate şi de economie pe care îl prezintă SUA este imposibil de extrapolat. Cu toate că locuitorii lor formează 5% din populația globului, aceştia consumă peste 40% din resursele planetei. De aceea, toată lumea ar dori să aibă acelaşi standard de viață, dar el nu poate fi extrapolat.

Lester Brown susține că piața este un foarte bun mijloc pentru distribuirea resurselor şi pentru echilibrarea cererii şi ofertei, dar ea nu dă un răspuns problemelor majore ale raportului dintre economie şi ecologie. Discrepanțele sociale mari dintre țările bogate şi cele sărace riscă să devină, dincolo de fărâmițarea unora dintre ele, cel mai grav fenomen generator de conflicte sociale pentru acest început de secol.

Noile realități economice au actualizat problema identității culturale, nu numai în plan general-teoretic, dar şi din perspectiva regionalismului. Distanțându-se de pretenția postmodernistă de a oferi şansa individului de a-şi construi o identitate, un autor contemporan considera că globalizarea este o sursă nouă de a forma identitatea proprie, bazată pe un proces reflexiv, axat pe informație şi cunoaştere[219]. Dar şi acest punct de vedere *nu poate* omite faptul că limba maternă, cultura din care ne-am format referințele, educația pe care am primit-o, tradițiile şi obiceiurile, atitudinile prevalente şi mentalitatea ne sunt date, oferă posibilități imediate de alegere. Oamenii se nasc, cresc şi se formează în sânul unei culturi. Identificarea nu poate avea loc doar pe coordonatele bunurilor materiale. Ea este, în esență, una ce ține de bunurile simbolice. „Identitatea noastră e o idee, - spunea Eminescu, - ... un monogram sub care adunăm ca sub un titlu şi punem în legătură frunzele risipite ale vieții noastre”[220]. Cultura se înnoieşte, se rafinează, se

---

[219] Howard M. The Causes of Wars. // The Wilson Quaterly, Summer, 1994, p.254.
[220] Eminescu M. Opere. Vol. XV. – Bucureşti: Editura Academiei Române, 1993, p.173.

îmbogăţeşte, dar un nucleu permanent rămâne şi se transmite din generaţie în generaţie. Economia naţională poate fi pusă sub semnul întrebării, deşi un interes naţional imperativ cere ca integrarea ei în regionalism sau globalitate să satisfacă aspiraţiile de bunăstare şi dezvoltare ale populaţiei. Dar cultura naţională se supune unei alte logici. Ea recunoaşte varietatea ca o sursă de inspiraţie, de competitivitate, dinamism. Ca să poţi însă dialoga sau interacţiona cu alţii trebuie să fii tu însuţi cu identitatea recunoscută şi respectată. Statele sunt chemate să vegheze asupra stării de vigoare a culturii lor, iar azi, în condiţiile prevalente ale multiculturalismului, când nu se mai întâlnesc state mono sau uniculturale, statele veghează şi asupra drepturilor de existenţă şi echitate ale tuturor culturilor convieţuitoare.

De altfel, trebuie să amintim, că atacurile asupra globalizării sunt alimentate de multe ori de impactul negativ, pe care l-ar avea cultura occidentală asupra diversităţilor culturale locale (regionale). Globalizarea are un impact decisiv asupra culturilor si identităţilor naţionale. Nu întotdeauna însă, în opinia lui Ion Solcanu, globalizarea implică un grad ridicat de comunicare sau de schimb între diverse culturi. Mai degrabă există tendinţa ca o cultură dominantă să se impună asupra celorlalte, rezultatul fiind un proces de omogenizare culturală. Gradul de intensitate al acestei omogenizări nu este dat de valoarea culturilor naţionale, ci mai degrabă de forţa economică a fiecări ţări în parte[221]. În disonanţă cu astfel de viziuni se impune punctul de vedere al cunoscutului scriitor peruvian Mario Vargas Llosa, care consideră, că în realitate globalizarea eliberează culturile locale de alinierea ideologică la un naţionalism distructiv. Llosa crede că respingerea valorilor occidentale este alimentată de fetişul „identităţii culturale" şi de concepţia statică asupra culturii. Llosa consideră termenul „identitate culturală", care ne conduce la „identitate colectivă", unul periculos, fiindcă este o ficţiune ideologică şi este unul din fundamentele naţionalismului. „Globalizarea, - susţine Mario Vargas Llosa, - extinde în mod radical către toţi cetăţenii acestei planete posibilitatea de a-şi construi identităţile culturale individuale prin acţiuni voluntare, potrivit preferinţelor individuale şi motivaţiilor interne"[222].

În încheiere vom enumera câteva concluzii, care pot servi şi ca puncte de pornire în efectuarea unor studii aparte[223]:

---

[221] *Solcanu I. Globalizare şi cultura natională - o dilemă reală (httm://www. romaniainlume. ro/ro/publicatii/bi1/globalizare_cultura_nationala.html)*

[222] *Este un fragment din eseul " The Culture of Liberty" iniţial publicat în "Foreign Policy" (Jan-Feb, 2001) şi preluat de noi din articolul lui Carmen P. Globalizarea şi conflictul ideilor. // Sfera Politicii, 2001, nr.95-96, p.59).*

[223] *Cu o serie de concluzii-răspunsuri la tema globalizării se poate lua cunoştinţă într-un interesant articol publicat de revista Centrului Carnegie de la Moscova „Pro et Contra". (Vezi Чешков М. Глобализация: сущность, нынешняя фаза, перспективы. // Pro et Contra. Vol.4,*

1. Globalizarea este un proces ireversibil, el constituind de fapt un nou imperativ la noile realități economice, politice şi sociale.

2. Pentru a exclude caracterul spontan din țesutul globalizării se impune o coordonare a eforturilor organismelor transnaționale şi instituțiilor naționale.

3. La ce va conduce globalizarea – la consolidarea omogenității sau diversității omenirii? Ambele procese – de omogenizare şi de diversificare – vor continua, deşi trebuie să remarcăm, că tendința spre diversitate nu conduce în mod automat la destrămarea întregului, întrucât în paralel sunt elaborate mecanisme şi principii de corelare a părților diverse într-un întreg global unic.

4. Procesul de conservare națională va fi accentuat de o susținere din partea instituțiilor internaționale, a unor grupuri de minorități etnice sau naționale, în vederea obținerii unor privilegii colective care afectează drepturile legitime ale unei națiuni. Dacă nu se va reveni la politica internațională în care națiunile constituie baza relațiilor interstatale, în care interesele majore ale popoarelor să se regăsească până la nivelul cel mai înalt posibil, lupta pentru aceste drepturi va continua. în acest context şi o dată cu efectele negative ale globalizării, sentimentul de apartenență la o națiune sau la o patrie se va accentua. Patriotismul va fi apanajul tuturor celor care cinstesc poporul din care fac parte sau în care s-au născut, valorile morale, religioase, culturale şi materiale ce constituie patriotismul individual şi colectiv al unui popor.

5. Reprezintă globalizarea un nivel nou al integrării sau o accentuare a inegalității? Consolidarea integrării odată cu păstrarea inegalității generează noi inegalități, dar concomitent apar şi noi posibilități de aplanare a acestora.

6. Va exclude globalizarea statul național şi economia națională? Mai curând, acest proces va conduce la reconstrucția statului „teritorial" suveran, ceea ce presupune păstrarea formațiunilor statale „mari", reorganizarea lor pe bază federativă sau confederativă, dezvoltarea instituțiilor interstatale regionale; economia națională îşi păstrează vigoarea în formațiunile statale mari şi o pierde în cele mai mici, în care vor fi elaborate strategii naționale de adaptare la întregul global.

7. Globalizarea modifică modul în care conceptualizăm cultura, deoarece valorile culturale au fost percepute legate fiind doar de ideea unei localități fixe. Ne poate oferi modernitatea globală şi o nouă cultură globală? Răspunsul este unul afirmativ, deşi, nu putem să ignorăm punctul de vedere al lui Anthony D. Smith, care consideră, că o potențială cultură globală este una

---

Nr.4, 1999, p.114-127). Unele din aceste concluzii, care în viziunea autorului studiului respectiv, „au atât un caracter teoretic–de cunoaştere, cât şi un interes politico-practic", sunt împărtăşite şi de semnatarii prezentului articol.

„artificială”, „îngustă”, „capricioasă” , „fluidă şi lipsită de formă”, privată de „orice implicare emoţională faţă de ceea ce reprezintă”[224].

8. În epocile când au dominat autoritar statele naţionale identificarea se baza pe apartenenţa la un stat sau altul. La sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI s-a făcut resimţită o erodare a identităţii „statale”. Posibil, că asistăm la o diminuare a sentimentului de identitate naţională şi la transformarea acesteia într-o nouă calitate – corporativă, regională sau, după cum susţine M.Şumilov, într-una globală (cosmopolitică)[225]. Dar chiar şi în epoca globalizării identităţile transnaţionale vor fi construite în baza identităţilor naţionale. În Europa, de exemplu, tot mai insistent este promovată identitatea europeană, care nu poate fi pusă în opoziţie cu identităţile naţionale.

Bibliografie:

Bauman Z. Globalizarea şi efectele ei sociale. – Prahova: Antet.

Belli N. Naţionalism şi globalism. – Bucureşti: Centrul de Informare şi Documentare economică, 2005.

Бунаков М.Ю., Лукин В.Н. Национализм и национальная идентичность в условиях глобализации. // Credo New. 2006. №2 (http: //credonew.ru/ credonew/02_06/11.htm)

Carmen P. Globalizarea şi conflictul ideilor. // Sfera Politicii, 2001, nr.95-96.

Чешков М. Глобализация: сущность, нынешняя фаза, перспективы. // Pro et Contra. Vol.4, Nr.4, 1999.

Джозеф Д. Язык и национальная идентичность. // Логос, 2005, №4 (49).

Gellner E. Naţiuni şi naţionalism. – Bucureşti: Antet, 1997.

Howard M. The Causes of Wars. // The Wilson Quaterly, Summer, 1994.

Eminescu M. Opere.Vol. XV. – Bucureşti: Editura Academiei Române, 1993.

Smith A.D. National Identity. – London: Penguin Books, 1991.

Solcanu I. Globalizare şi cultura natională - o dilemă reală (httm://www. romaniainlume.ro/ro/publicatii/bi1/globalizare_cultura_nationala.html)

Шумилов М.М. Глобализация: политическое измерение. // Credo New, 2005, №3 (http://www.credonew.ru/credonew/03_05/10.htm)

Prezentat la redacţie
la 1 februarie 2007

[224] *Smith, Anthony D. National Identity. – London: Penguin Books, 1991, p.157.*

[225] *Шумилов, М.М. Глобализация: политическое измерение// Credo New. 2005. № 3// http://www.credonew.ru/credonew/03_05/10.htm*

ESTE POSIBIL DE SCHIMBAT ONU SAU TREBUIE SA FACEM CEVA NOU?

Andrei NEGUȚĂ
Republica Moldova, Chişinău
Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene al Republicii Moldova
Reprezentantul permanent al Republicii Moldova pe lînga Consiliul Europei, Strasburg, Franța
ex-Ambasadorul Republicii Moldova în Franța,
ex-Reprezentantul Republicii Moldova pe lînga UNESCO

În ultimul timp, dar mai ales după evenimentele din Irak din anii 1991 şi 2003, comunitatea mondială discută mult despre Organizația Națiunilor Unite (ONU). La Paris aceste discuții sînt mai ample şi mai specifice. Unul din motive este şi faptul, că aici activează o instituție specializată şi foarte importantă a ONU – UNESCO (UNITED NATIONS EDUCATIONAL SCIENTIFIC and CULTURAL ORGANIZATION) – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Stiință şi Cultură.

Mă voi stărui să expun punctul de vedere despre rolul ONU în condițiile actuale, ce se cere de la ea în noile relații foarte dinamice dintre statele lumii.

La 8 ianuarie 1918, Preşedintele American Woodrow Wilson a avut un discurs în Congresul SUA şi a propus faimoasele “14 Puncte”. În ultimul din ele, pentru a păstra în mod colectiv pacea, după primul Război Mondial, a propus:”Constituirea unei asociații a națiunilor, bazată pe garantarea reciprocă a independenței politice şi a integritații teritoriale a membrilor săi, mici sau mari”.

Se consideră că, acest model al societății națiunilor avea două greşeli majore, esențiale. Prima greşeală constă în faptul, că multe state, inclusiv dintre cele mai importante, care nu erau membrii societății şi au refuzat să ratifice Tratatul de la Versailles din 19 martie 1920.Chiar Senatul autorului modelului societății națiunilor a respins participarea americană. Germania intră în 1926, se retrage în 1935, trebuie să revină mai tîrziu, însă în cele din urmă renunță. Japonia şi Italia s-au retras, respectiv în 1932 şi 1937, pentru a evita excluderea după ce invadase prima Manciuria, iar a doua Abyssinia. Uniunea Sovietică a intrat în componența acesteia mai tîrziu, în 1934, iar în 1939 este exclusă. Multe țări Latino-Americane s-au retras de-a lungul anilor – Brazilia, Chile, Paraguay, Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Venezuela şi altele. Irakul, Afghanistanul, Turcia, Egiptul, Argentina au devenit

membri în anii ’30. Societatea Naţiunilor Unite era compusă la început din 42 de ţări, dintre care 26 neeuropene, ea a întrunit maximum 57 de membri.

A doua greşeală constă în faptul, că în cadrul societăţii deciziile erau luate în unanimitate, ceea ce era egal sau se echivala cu acordarea dreptului de veto a întregii omeniri, unei ţări care vota împotrivă. Societatea Naţiunilor Unite (SNU) nu a împiedicat nici o cucerire şi nu a evitat nici un conflict, cel mult a reglat cîteva mici diferende, în special în Europa. Peste 20 de ani de la apariţia SNU a izbucnit cel de al doilea Război Mondial. (Acelaşi mecanism de vot astăzi este şi în Organizaţia pentru Colaborare şi Securitate în Europa (OSCE), care întruneşte peste 50 de membri şi pentru care votarea unanimă, prin consens este punctul “forte” al ei, dar totodată şi cel mai vulnerabil).

Trebuie să fim sinceri şi totodată să fim recunoscători lui F.D.Roosevelt, care a făcut tot posibilul şi la convins pe I.V.Stalin ca URSS să intre în componenţa Societăţii Naţiunilor. Datorită la aceasta ONU a putut evita aceste două greşeli. Ea este astăzi practic universală – cu 191 de state ea reflecta în mod adecvat societatea internaţională, la sigur că cel puţin numeric. Deciziile sale se adoptă cu majoritatea, fie prin vot, fie prin consens, votul celor mai mici este echivalent cu votul celor mari (cu excepţia Consiliului de Securitate, unde participă 5 membri permanenţi şi 10 prin rotaţie).

Aceasta este puterea ONU, dar care sînt părţile slabe? Rezoluţiile nu sînt întotdeauna respectate (numai cu Cipru cîte au fost adoptate, dar în mod normal era necesară numai una), nu există sancţiuni împotriva statelor ce încalcă documentele organizaţiei, discuţiile se repetă şi ordinele de zi sînt interminabile, lipseşte concentrarea eforturilor asupra anumitor priorităţi. Complexitatea mecanismelor administrative şi bugetare este extremă. Unele operaţiuni de menţinere a păcii au reuşit, altele, nu pot să dee soluţii bune. Cu recurgerea din ce în ce mai frecvent la forţă, au fost şi au apărut noi grave probleme (numai exemplul cu Irakul în 2003 e destul ca să ne convingem de aceasta). Sînt şi alte grave probleme ale omenirii şi ONU.

Există astăzi idei, propuneri, care i-ar insufla o nouă vigoare Organizaţiei Internaţionale? Sînt şi-s foarte multe. Iată numai unele din ele mai esenţiale:

Prima: ONU trebuie să dispună de o forţă militară permanentă numai la dispoziţia Secretarului General (evident va creşte şi mai mult rolul şi va lărgi capacitatea de intervenţie care ar autoriza operaţiunile de ofensivă în cazuri limită, excepţionale). La dispoziţia ONU ar putea fi forţele Uniunii Europene (UE) – un “Eurocorps” sau Forţa de reacţie rapidă, Forţa de reacţie rapidă a Organizaţiei Atlanticului de Nord (NATO) şi altele. Forţele puse la dispoziţia SG ar fi completate de observatori civili cu mandatul de a supraveghea o conducere mai bună, regularitatea alegerilor, o bună folosire a justiţiei şi-ar putea

suspenda rezultatele alegerilor sau bloca modificările abuzive ale reglementărilor constituționale sau electorale.

A doua: A completa finanțarea bugetului ONU prin stabilirea de taxe asupra mişcărilor speculative de capital, asupra vînzărilor de armament, confiscarea conturilor bancare, alimentate din traficul mafiot sau corupție. Tot aici introducerea taxelor pentru tranzacțiile financiare internaționale, pentru exportul de armament, pentru exporturile aeriene şi maritime intercontinentale. Sumele recuperate fiind repartizate între țările respective şi ONU. (Este greu de amintit al doilea om care a făcut ca generalul Charlles de Gaulle în 1963, cînd a ordonat şi a supravegheat extragerea din bugetul militar francez a fondurilor necesare pentru crearea Centrului Internațional de Cercetări contra Cancerului, construit în 1965 la Lion (Franța) şi transmis Organizației Mondiale a Sănătății).

A treia: Lărgirea Consiliului de Securitate (CS) – în afară de cei 5 actuali membri permanenți şi 10 membri nepermanenți, care rămîne să fie aleşi ca actualmente, se adaugă membri din partea țărilor cu populația cea mai mare şi membri din partea țărilor cu cele mai puternice contribuții bugetare.

A patra: Echilibrarea responsabilităților dintre Adunarea Generală (AG) şi Consiliul de Securitate. După dispariția cortinei de fier a Uniunii Sovietice, Consiliul de Securitate şi-a sporit considerabil rolul său. Trebuie de dat un rol mai efectiv Adunării Generale, ca organ democratic, egalitar (fiecare țară dispune de vot identic, reprezentativ, iar Consiliul de Securitate va rămîne organul de urgență a societății internaționale).

A cincea: Mai des de folosit practica consultărilor şi şedințelor private, închise ale Consiliului de Securitate. În absența publicului, jurnaliştilor s-ar lucra mai mult pentru găsirea unui compromis sau consens, decît pentru a transmite de către oratori a mesajelor în țările lor. Desigur, trebuie să fie exclusă revenirea la diplomația secretă de cîndva.

A şasea: A-i transfera în fața jurisdicțiilor penale internaționale, a-i cita nominal, a-i declara nelegitimi sau ineligibili pe persoanele conducerii, care contravin moralei internaționale şi naționale, încalcă drepturile omului, practică corupția, jefuiesc resursele poporului lor, finanțează terorismul internațional, se ocupă cu alte fāradelegi. A dota ONU cu o insulă sau alt teritoriu unde ar fi aduşi, în caz de necesitate - cu forța, dictatorii, şefii bandelor, persoanele indicate mai sus, cei care sistematic incalcă rezoluțiile organizației, pentru a aştepta prezentarea în fața noilor jurisdicții penale internaționale sau pentru a-şi ispaşi pedeapsa.

A şaptea: A elabora sancțiuni efective împotriva țărilor care nu respectă rezoluțiile, cel puțin cu privarea de dreptul la vot, interzicerea de participare la reuniuni şi altele. (Astăzi se foloseşte numai împotriva țărilor ce nu plătesc

cotizațiile, împotriva Moldovei inclusiv). Aceste sancțiuni trebuie folosite numai conducătorilor, nu şi popoarelor care le ispăşesc. Regimurile provenite din loviturile de stat sau din alegeri declarate nevalabile ar fi private de dreptul de vot, de luare de cuvînt în cadrul ONU, însa nu vor fi excluse din ea, pentru a putea menține dialogul şi a exercita presiuni asupra lor. Țările care intervin fără aprobarea ONU cu forța dincolo de frontierele lor sau în cadru interior, dar crează pericole grave pentru securitatea persoanelor, riscuri de genocid şi altele, trebuie blamate public şi pentru o anumită perioadă să li se atribuie un fel de cartonaşe-"roşii","galbene", importanța cărora, desigur trebuie definită.

A opta: Reprezentarea țărilor în ONU numai de guverne este în contradicție cu primele cuvinte din "Carta ONU" – Noi, popoarele Națiunilor Unite … trebuie de creat un organ cu competențe destul de largi, deschis pentru societatea civilă – organizații neguvernamentale (ONG), sindicale, culturale, religioase, de tineret, cercetări ştiințifice şi altele, avizul cărora ar fi obligatoriu asupra unor dosare. Mult se discută şi despre necesitatea creării unui fel de Consilii de Securitate Economică şi Socială.

A noua: Este necesar de dotat familia Națiunilor Unite cu mijloace tehnice şi editoriale, cu cîte un canal de televiziune şi de radio. Poate fi considerată ca normală situația, dacă pentru a ieşi în emisie, radioul ONU se serveşte de emițătoarele postului de radio "Vocea Americii"?

A zecea: Pedagogia mondială are o sarcină foarte mare şi dificilă – de consolidare a cunoştințelor despre ONU, începînd cu şcolile primare. Este necesar un curs mondial despre Națiunile Unite, despre rolul acesteia în societatea contemporană. Aici e necesară nu numai componența teoretică, dar şi cea practică. De exemplu, crearea condițiilor, încurajarea autorităților de a arbora sistematic alături de drapelul național şi a celui a ONU, aşa cum deja s-a deprins în țările UE să arboreze drapelul Europei. Am considerat rațional să mă opresc numai la aceste zece idei, propuneri care se pot numi şi planuri, vise şi asa mai departe, deoarece pîna la realizarea unora va trece mult timp.

Totuşi, cum răspund eu la întrebarea din denumirea articolului? Din context reese că pledez pentru schimbarea evoluției ONU. Este puțin probabil ca starea actuală a lumii şi raporturile actuale de forță să permită crearea unei noi instituții totalmente diferită în organizarea şi comportamentul său.

ONU este fireşte rezultatul voinței membrilor săi. Concepută pentru a face din lume ceea ce ar trebui să fie, ea este nevoită prea des să se multumească cu reflectarea a ceea ce este. Idealul se ciocneşte mereu cu realitatea şi înca nu există un acord asupra conținutului idealului .

Dacă Carta din 1945 ar fi respectată cu stricteţe de toţi membrii, atunci rezultatul ar fi fost mai bun şi la sigur că ar fi fost destulă o restaurare serioasă pentru a obţine o ONU viabilă.

Iată la ce concluzii am ajuns extrapelînd discuţiile în cadrul UNESCO şi examinînd unele păreri ştiinţifice despre rolul şi perspectiva ONU ale lui A.Lewin (fost director “Naţiunile Unite“ în MAE al Franţei), B.Butros-Ghali (fost Secretar General al ONU), E.Faure (politician francez), J.Delors (fost Presedinte al Comisiei Europene) şi alţii.

Prezentat la redacţie
la 25 ianuarie 2007

УГЛУБЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОБЛЕМ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РАСШИРЕНИЯ ПРОЦЕССА НЕОЛИБЕРАЛЬНОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Василий САКОВИЧ
Республика Беларусь, Минск,
Посольство Республики Беларусь в Республике Молдова,
Чрезвычайный и полномочный посол,
доктор хабилитат политических наук

In the article there are examined social problems of humanity in the conditions of neo-liberal globalization. It is noted, that the distinguishing features of a modern world are injustices and inequality in all spheres of human activity. It is underlined, that the problem of social injustice reveals explicit tendency to aggravation. The conclusion is made that it is necessary to change social and cultural paradigm that forms moral and behavioral character of a person.

В XXI веке определяющими факторами мирового развития будут человеческий потенциал, социальный капитал, научные знания, нравственные ценности. Человек, его физическое и нравственное состояние, возможности личностного развития станут основным социальным индикатором прогрессивности всех явлений и процессов современного мира.

Однако отличительными чертами современного мира *стали несправедливость и неравенство.* Следует признать, что расширяющаяся бедность, беспрецедентный рост всех известных форм неравенства во всех

сферах деятельности человека, большие различия в уровне благосостояния отдельных стран, регионов и народов, миграция миллионов людей в другие страны в поисках лучшей жизни и работы, распространяющаяся при этом через границы этническая напряженность все более и более приобретают глобальный характер и создают угрозу развитию человечества.

Еще более очевидной стала проблема установления справедливого экономического порядка. Она связана с неравномерностью мирового развития, усугубляемой процессами неолиберальной глобализации. На планете существуют группы стран, резко различающиеся по уровню социально-экономического развития и, соответственно, по уровню благосостояния населения. С одной стороны, это сравнительно малочисленная группа развитых стран, с другой – большое число государств, в которых экономическое развитие характеризуется отсталостью, а качество жизни населения является низким. Большинство населения планеты – около пяти миллиардов из шести – проживает в развивающихся и среднеразвитых странах. Общая тенденция мирового развития в начале XXI века такова: пропасть между полюсами богатства и бедности в мире в целом и в отдельных странах только расширилась, разрыв между "золотым миллиардом" и остальной частью человечества возрастает. Причем абсолютная величина разрыва между богатыми и бедными странами все более прогрессирует, социальное неравенство населения усугубляется.

Значительное число наименее развитых стран, находящихся в настоящее время на периферии мирового хозяйства, вообще не имеют реальных перспектив для выхода из такого депрессивного состояния.

Основная причина в том, что всеобщая глобализация рынка на условиях неолиберальной экономики разрушает местные и региональные рынки, мелкие и средние предприятия, которые, оказываясь безо всякой защиты национальных правительств, не имеют ни малейшей возможности конкурировать с транснациональными корпорациями. В результате во многих регионах наблюдается массовая безработица, которая ежегодно увеличивается. Кроме угрозы безработицы в менее развитых в экономическом отношении странах, работники сталкиваются с постоянным ухудшением условий труда, ростом продолжительности рабочей недели, более низкой в сравнении с прожиточным минимумом зарплатой[226].

Неолиберальная экономическая система, воздействуя на все направления общественной жизни, ведет к "глобализированной социальной бе-

[226] *Морис А. Иностранные рабочие, авангард отсталости. // «Le Monde Diplomatique», 1997, №6.*

здне"[227]. Глобальные производственные сети, создаваемые ТНК, углубление международного разделения труда и растягивание воспроизводственных цепочек по планете в результате глобализации привели к рассредоточению воспроизводственных проблем и диспропорций по широкой территории, перенося их из центров мирового хозяйства на периферию, стимулируя глобализацию дешевого труда.

Это ведет к ликвидации рабочих мест в развитых странах и оказывает негативное воздействие на общую ситуацию на рынке труда. Кроме этого, реструктуризация процессов производства, перенос производства в другие страны и перераспределение производительных сил ведет к тому, что стремительно растет число излишнего населения, которое не только подвержено самой острой нужде, но и не принимается на учет, которое совершенно деструктурировано и разрознено, чье существование заключается в блуждании по улицам, не имея ни дома, ни работы, ни общественных отношений[228]. Зоны "новой бедности", социальной исключенности (люди без будущего, не нужные экономике и обществу) возникают везде, причем эти явления не только не преодолеваются, но и усугубляются в процессе дальнейшего развития[229].

В развивающихся странах экспансия иностранных товаров разрушает традиционное местное производство, обостряя проблему массовой безработицы. Усиливается разрыв между уровнем цен, подтягивающихся к мировым, и нищенскими доходами основной массы населения[230].

Десятки миллионов людей повсюду в мире испытывают на себе дестабилизирующее воздействие безоглядной либерализации рынков, игнорирующее колоссальные различия в положении различных стран. Трансграничные переливы капиталов, форсирование трудосберегающих технологий и международная конкуренция подрывают системы социальной защиты в богатых странах, ускоряют разрушение традиционных укладов хозяйствования в бедных и обостряют тем самым проблему занятости и в первых, и во вторых[231].

Кроме этого, под флагом "свободной" торговли ТНК стремятся понизить планку ограничений, которые возникли в странах Запада благодаря прошлым завоеваниям рабочего движения, или обойти их посредс-

---

[227] *Субкоманданте Маркос. 7 деталей мировой головоломки. (www.russia.indymedia.org)*

[228] *Дуран Ф. Против Европы капитала и экономической глобализации. (www.russia.indymedia.org)*

[229] *Холодковский К. Вызовы глобализации. // МэиМО, 2002, №9, с.15*

[230] *Иванов Н. Вызовы глобализации: экономический аспект. // МэиМО, 2002, №9, с.24*

[231] *Вебер А. Что стоит за так называемым антиглобализмом. // МэиМО, 2001, №12, с.50-56.*

вом экспансии, где труд дешев, где почти нет ограничений к эксплуатации женского и детского труда.

В результате, даже в развитых странах возрастает число людей, потерявших работу в результате резко усилившегося в условиях глобализации процесса перемещения целых отраслей промышленности в менее развитые страны, тех, кто в силу различных причин не имеет шансов на переквалификацию и перспектив найти себя на резко изменившемся рынке труда.

Как отмечалось в официальном Докладе о развитии человечества за 1999 год, мир становится более поляризованным, и пропасть между богатыми и бедными становится все шире. Активы трех богатейших миллиардеров больше, чем совокупный ВНП всех наименее развитых стран и проживающих в них 600 миллионов человек[232]. Активы 358 миллиардеров мира превышают совокупный годовой доход стран с 45 процентами населения[233].

По данным ООН, мировой валовой продукт вырос за последние полстолетия с 3 трлн. долл. до 30 трлн. долл., но распределение созданных богатств оказалось чрезвычайно неравномерным. Население стран, представляющих развитый Север получает доход в 30 тыс. долл. на человека в год, в то время как этот показатель для 85% населения Земли не достигает и 3 тыс. долл. США. Среднедушевой доход в США в 75 раз превышал среднедушевой доход в беднейших странах, где проживает почти 2,5 миллиарда человек[234].

Неравенство проявляется и во многих других областях – в торговле, капиталовложениях, сбережениях и коммерческих кредитах, а в целом – в неодинаковом доступе разных стран к преимуществам мирового рынка. Хорошо известно, что большое влияние на производство оказывают финансовые потоки извне. В 2005 году по сравнению с 2004 годом приток прямых иностранных инвестиций в мире вырос на 29 процентов и достиг 916 миллиардов долларов. Но почти две трети инвестиций пришлось на развитые страны. Странам Юго-Восточной Европы и СНГ "досталось" всего лишь 4 процента мирового финансового "пирога"[235]. Кроме этого, "богатые страны по-прежнему проводят крайне дискриминационную торговую политику в отношении товаров, производимых в бе-

---

[232] *Доклад о развитии человека за 1999 год. - Нью-Йорк, 1999, с.2*

[233] *Доклад о развитии человека за 1996 год. - Нью-Йорк, 1996, с.2*

[234] *Доклад о мировом развитии 2000 / 2001 года: Наступление на бедность. - Москва: Весь мир, Всемирный банк, 2001, с.25*

[235] *Волчков В. Муссоны и пассаты инвестиций. // "Рэспубліка" (Республика Беларусь), 2006, 19 октября*

днейших странах – особенно в отношении сельскохозяйственной и текстильной продукции"[236].

Неравенство, способствуя сверхпотреблению и сверхпроизводству в западных странах, закрепляет связь нищеты с экологическими проблемами в развивающихся странах. В условиях постоянно растущего количества жертв недоедания и голода неизбежна *миграция* бедного населения в «богатые» страны. Кроме этого, огромное влияние на расширение процессов легальной и нелегальной миграции в условиях глобализации являются многочисленные "региональные конфликты" и "внутренние войны". Эти процессы заставляют огромные массы людей двигаться в основном по новым путям накопления капитала. Миграция из развивающихся и постсоциалистических стран в страны "золотого миллиарда" является наиболее значительным по своему размаху и последствиям явлением. Поток иммигрантов в большей степени направлен в США и Канаду, которые являются наиболее открытыми, чем страны Европы. Соединенные Штаты, например, принимают в год около миллиона иммигрантов – больше, чем все развитые страны вместе взятые. Особую роль играют беженцы из районов массовых конфликтов и войн. Ко второй половине 90-х гг. их численность достигла 27,4 млн., и в дальнейшем количество беженцев возрастало. Не менее 50 млн. к концу второго тысячелетия составили беженцы, причиной перемещения которых стала угроза физического уничтожения.

Эмиграция из бедных стран изменяет “лицо мира”: люди устремляются в регионы с более высоким жизненным уровнем. Этот поток Юг - Север все более увеличивается. Все сложнее, к примеру, становится остановить поток алжирцев во Францию, где уже обосновалась многомиллионная арабская община и где рабочий получает в среднем 30 тыс. долл. в год, тогда как у себя на родине эта цифра составляет около 700 долл. По данным Всемирного банка, иммигранты отсылают своим семьям не менее 70 млрд. долл. в год – сумма, уступающая только доходам от экспорта нефти и значительно превышающая официальную цифру помощи развитых стран развивающимся.

Стремительно увеличивающееся число иммигрантов в развитых странах все чаще стало приводить к вспышкам ксенофобии. Кроме этого, миграция (легальная и нелегальная) приводит к размыванию прежней мононациональной основы многих государств мира. В этих условиях современным многонациональным обществам становится гораздо труднее найти консолидирующий государство и общество стержень, не

[236] *Доклад о развитии человека за 2003 год. - Минск: Юнипак, 2003, с.155*

отступая от принципов, на которых создавалось национальное государство.

В последнее время в западноевропейских странах заметно усилились настроения в поддержку ужесточения миграционного законодательства. Проблема усугубляется тем, что во многих странах мира в настоящее время активизируются различного рода национальные партии и движения, «играющие» на этнической тематике. При этом политики, призывающие к принятию ограничительных мер в отношении нацменьшинств, мигрантов, зачастую собирают значительные голоса на выборах, усиливая межэтническое и межнациональное напряжение в обществе.

Выступающая против притока иммиграции оппозиция на Западе в дальнейшем, по всей видимости, укрепит свои позиции. По мере неизбежного накопления социально-экономических проблем в странах ЕС, ситуация рано или поздно вынудит нынешние либеральные европейские элиты пойти на ужесточение миграционных правил и усиление контроля за миграцией. Этническая неприязнь и дискриминация, вероятно, станут общим феноменом для значительной части Европы. Кроме этого, как легальная, так и нелегальная миграция и в дальнейшем будут пополнять "новую бедность".

Проблема социальной несправедливости обнаруживает явную тенденцию к обострению, что чревато самыми серьезными последствиями для мирового сообщества. Как отмечается в официальном документе, около 1% мирового народонаселения имеет доход, равный доходам беднейших 57% населения[237]. И самое парадоксальное, что даже "в странах ОЭСР на нищенские доходы живут более 130 млн. человек, 34 млн. человек являются безработными, а коэффициент функциональной неграмотности взрослых в среднем составляет 15%"[238].

Демографическая проблема в ближайшие годы обострится. По прогнозу Международного института прикладных системных исследований численность населения Земли примерно за 45 лет удвоится. Наиболее высокими темпами будет расти население Африки, Америки и Азии. Низкими темпами будет прирастать население Японии, Европы, Австралии и Новой Зеландии (в ряде государств ожидается уменьшение населения). В настоящее время диспропорции усиливаются за счет двух ярко проявляющих тенденций:

---

[237] *Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития. / Под ред. Ю.А.Борко, О.В.Буториной. - Москва: Международные отношения, 2001, с.10*

[238] *там же, с.19*

– в развитых странах – растет доля старших возрастных групп за счет сокращения рождаемости и увеличения средней продолжительности жизни;

– в развивающихся странах – возрастает доля младших возрастных групп за счет сохранения высокого уровня рождаемости и уменьшения детской смертности.

Демографические проблемы непосредственно влияют на социальный прогресс отдельных государств, в том числе высокоразвитых. Так, действующая в странах Евросоюза система социального обеспечения складывалась в основном в 50-60-е гг. XX века, когда потенциальных получателей помощи было значительно меньше, чем в настоящее время. В новых условиях узаконенные несколько десятилетий назад льготы оказываются непосильными для национальных бюджетов и угрожают социально-экономическому развитию. По сравнению с США и Японией, многие страны ЕС имеют более низкий пенсионный возраст и более высокий размер пенсий. Как показывают расчеты, в среднем по ЕС только выплаты пенсий по старости уже поглощают 19% государственных расходов и составляют 10% ВВП. К 2030 г. в Германии, Франции и Италии последний показатель вырастет до 18-23%[239].

Кроме этого глобализация, расширяя взаимодействие людей, создавая различные предпосылки для их перемещения в другие страны, порождает у многих опасение утраты своих исторических корней, своей национальной идентичности.

Еще сложнее ситуация в гуманитарной сфере стран, находящихся в процессе перехода к рыночной экономике. Основные права и свободы закреплены в их конституциях, но для их реализации необходим соответствующий уровень экономического, политического и культурного развития. Проблемы реализации прав человека во многих постсоветских странах усугубляются растущим социальным неравенством людей. Жизнедеятельность элит вписывается в новый экономический концепт глобального общества и глобального рынка, в корне отличающегося от прежнего концепта национальной экономической системы. Источником сверхдоходов олигархов по существу являются новые виды денежной ренты – управление государственными долгами, эмиссия денег, финансовые услуги, депозитно-кредитные операции, аудиторские и юридические услуги, международная торговля, естественные монополии, энергетика. В то время как капиталистические производители, коммерсанты, финансисты и землевладельцы монополизируют богатство, политичес-

---

[239] *Антонович И.И. После современности. Очерк цивилизации модернизма и постмодернизма. - Минск: Беларуская навука, 1997, с.69*

кую власть и высокий социальный статус, народ подвергается маргинализации.

При условии продолжения современного варианта глобализации говорить об изменениях в лучшую сторону не приходится. Они подчеркивают, что в течение последних двух десятилетий XX века западные правительства так и не выполнили своих обещаний об оказании интенсивной экономической помощи развивающимся странам. В частности, их обещания оказывать помощь в размере сначала 1% от своего валового национального продукта, а затем 0,7% так никогда и не были выполнены. Поэтому большую часть своих проблем развивающиеся страны разрешили за счет собственных внутренних ресурсов.

На Саммите тысячелетия (2000 г.) и Монтеррейской международной конференции по финансированию развития (март 2002 г.), а также на прошедшей в Йоханнесбурге (сентябрь 2002 г.) Всемирной встрече на высшем уровне по устойчивому развитию богатые страны обещали принять практические меры на целом ряде направлений. В ноябре 2001 г. в Дохе (Катар) министры торговли обязались обеспечить интересам бедных стран центральное место в своей будущей работе над архитектурой системы международной торговли. "Пришло время, – подчеркивается в докладе Программы развития ООН за 2003 год, – богатым странам выполнить свои обещания"[240].

После Монтеррейской конференции обвальное сокращение объемов помощи было несколько приостановлено. Богатыми странами до 2006 г. дополнительно выделялось около 16 млрд. долларов в год. "Тем не менее благодаря этому увеличению общий объем официальной помощи в целях развития достигнет лишь 0,26 процента от совокупного валового национального дохода 22 стран-членов Комитета содействия развитию ОЭСР, что намного меньше 0,7 процента – показателя, к достижению которого богатые страны обязались стремиться на конференциях в Монтеррее и Йоханнесбурге. Эта цифра также намного меньше оцениваемых потребностей, которые по консервативным расчетам составляют порядка 100 млрд. долларов в год, для обеспечения которых потребовалось бы удвоить объем помощи, доводя его до примерно 0,45 процента совокупного валового национального дохода стран-членов Комитета содействия развитию"[241].

В целом ряде документов, подготовленных Организацией Объединенных Наций под общим названием "Повестки для XXI века", развивается положение о том, что современный мир со всеми его социально-

---

[240] *Доклад о развитии человека за 2003 год. - Минск: Юнипак, 2003, с.11*
[241] *там же, с.12*

экономическими системами и укладами находится в глубоком общецивилизационном кризисе, который чреват эколого-экономической и социальными катастрофами[242].

Таким образом возникает необходимость смены социокультурной парадигмы, формирующей нравственный и поведенческий характер современного человечества. Проблема гуманизации, гуманистического миропонимания и гуманистического миросозидания выходит на первый план, обретает новые черты и масштабы, во многом требует своего переосмысления. Гуманистическая идея в разные эпохи обосновывалась по-разному – от утопических социальных идеалов до научной картины мира.

Но вопрос о качественно ином будущем – это не очередная утопия, а жизненная необходимость. Ибо без смены парадигмы отношений между Севером и Югом, Западом и Востоком, “золотым миллиардом” и обездоленной периферией, нравственного возрождения человечества мировое сообщество не сможет долго продержаться. Нельзя не согласиться с А.С.Панариным, что уже сейчас “раскол мира работает как быстродействующий механизм разрушения нашей планетарной цивилизации”[243].

Литература:

Иванов Н. Вызовы глобализации: экономический аспект. // МЭиМО, 2002, №9.

Вебер А. Что стоит за так называемым антиглобализмом. // МЭиМО, 2001, №12.

Дуран Ф. Против Европы капитала и экономической глобализации. (www.russia.indymedia.org)

Холодковский К. Вызовы глобализации. // МЭиМО, 2002, №9.

Доклад о развитии человека за 2003 год. - Минск: Юнипак, 2003.

Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – Москва - Киев, 2002.

Субкоманданте Маркос. 7 деталей мировой головоломки. (www.russia.indymedia.org)

Морис А. Иностранные рабочие, авангард отсталости. // «Le Monde Diplomatique», 1997, №6.

Доклад о мировом развитии 2000 / 2001 года: Наступление на бедность. - Москва: Весь мир, Всемирный банк, 2001.

Волчков В. Муссоны и пассаты инвестиций. // “Рэспубліка” (Республика Беларусь). 2006, 19 октября.

[242] *Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – Москва - Киев, 2002, с.293-296*

[243] *Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. - Москва: Алгоритм, 2002, с.7*

Доклад о развитии человека за 2001 год. - Нью-Йорк, 2001.
Доклад о развитии человека за 1999 год. - Нью-Йорк, 1999.
Доклад о развитии человека за 1996 год. - Нью-Йорк, 1996.
Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Под ред. Ю.А.Борко, О.В.Буториной. - Москва: Международные отношения, 2001.
Антонович И.И. После современности. Очерк цивилизации модернизма и постмодернизма. - Минск: Беларуская навука, 1997.
Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. - Москва: Алгоритм, 2002.

Поступил в редакцию
20 декабря 2006 года

COMPARTIMENTUL
<u>BIBLIOGLOBUS & INFO</u>

LISTA
literaturii în domeniul ştiinţei politice (culegeri, monografii), apărute în anul 2006

Barometru de opinie publică. Republica Moldova. Aprilie 2006. – Chişinău, IPP, 2006, 129 p.

Barometru de opinie publică. Republica Moldova. Noiembrie 2006. – Chişinău, IPP, 2006, 129 p.

Бенюк В. Европейские интеграционные процессы. Теории, конценции, понятия. – Кишинэу, ГИМОМ, 2006, 140 с.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXXII), 2006. / Red. V.Moşneaga, Gh.Rusnac. – Chişinău, CEP USM, 2006, 182 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (XXXIII), 2006. / Red. V.Moşneaga, Gh.Rusnac. – Chişinău, CEP USM, 2006, 183 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.3 (XXXIV), 2006. / Red. V.Moşneaga, Gh.Rusnac. – Chişinău, CEP USM, 2006, 187 p.

MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXV), 2006. / Red. V.Moşneaga, Gh.Rusnac. – Chişinău, CEP USM, 2006, 179 p.

Moşneaga V., Corbu-Drumea L., Mohammadifard Gh. (Ed.) Populaţia Republicii Moldova în contextul migraţiilor internaţionale. Vol.I-II. - Iaşi, Pan-Europe, 2006, 300p. x 2 = 600 p.

Planul de acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova: ghid. – Chişinău: Gunivas, 2006, 80 p.

План действий Европейский Союз – Республика Молдова: справочник. – Кишинэу, Гунивас, 2006, 85 с.

Rusnac Gh., Moşneaga V., Ţurcan V. Republica Moldova: studenţimea – actor al transformărilor social-politice. - Chişinău, CEP USM, 2006, 186p.

Руснак Г., Сакович В. Глобалистика. Учебник. – Кишинэу, CEP USM, 2006, 310 с.

Informaţia a fost prezentată
la 25 ianuarie 2007
de către prof. V.MOŞNEAGA

INFORMAȚIA

privind susținerea tezelor de doctor în ştiințe politice în Consiliile ştiințifice specializate din Republica Moldova în anul 2006[244]

nr.	*Autorul*	*Denumirea tezei*	*Conducător / consultant ştiințific*
Teze de doctor			
1.	*MIDRIGAN Pavel*	Partidele în sistemul politic al Republicii Moldova	*Roşca A.*, doctor habilitat în filosofie, academician
2.	*DUMINICA Ion*	Instaurarea regimului politic democratic în Republica Moldova: realizări, probleme, perspective	*Roşca A.*, doctor habilitat în filosofie, academician
3.	*SPRÎNCEAN Serghei*	Grupurile de presiune ca factori de influență politică în contextul informatizării sociumului	*Varzari P.*, doctor în filosofie, conferențiar cercetător. Consultant științific: *Țârdea T.*, doctor habilitat în filosofie, profesor
4.	*PERCIUN Victoria*	Influența sistemului electoral asupra formării pluripartidismului în Republica Moldova şi Israel: studiu comparat (aspectul istorico-politologic)	*Solomon C.*, doctor habilitat în ştiințe politice, conferențiar

Informația a fost prezentată
la redacție la 5 ianuarie 2007
de către prof. V.MOŞNEAGA

[244] *În cadrul Consiliului Ştiințific Specializat al Academiei de Ştiințe a Moldovei au fost susținute 3 teze (P.Midrigan, I.Duminică, S.Sprîncean). În cadrul Consiliului Ştiințific Specializat al Universității de Stat din Moldova a fost susținută 1 teză (V.Perciun).*

MOLDOSCOPIE

(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

№1 (XXXVI), 2007.

REVISTĂ ŞTIINȚIFICĂ TRIMESTRIALĂ

Bun de tipar 23.02.2007. formatul 60x84 $^{1}/_{16}$.
Coli de tipar 10,3. Coli editoriale 10,0.
Comanda 56. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial al USM.
Str. A.Mateeevici, 60, Chişinău, MD, 2009